

KMC

KOORDINAČNO-METODICKÉ CENTRUM
PRE PREVENCIU NÁSILIA NA ŽENÁCH

PREDCHÁDZANIE A ZNIŽOVANIE NÁSILIA NA ŽENÁCH S OSOBITNÝM DÔRAZOM NA NA MULTIINŠTITUCIONÁLNU SPOLUPRÁCU

PRÍRUČKA PRE VZDELÁVANIE

2017

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

Inštitút pre výskum práce a rodiny
Institute for Labour and Family Research

PREDCHÁDZANIE A ZNIŽOVANIE NÁSILIA NA ŽENÁCH S OSOBITNÝM DÔRAZOM NA NA MULTIINŠTITUCIONÁLNU SPOLUPRÁCU

PRÍRUČKA PRE VZDELÁVANIE

Zostavili:

Kapitola 1. bola prevzatá so súhlasom autoriek z publikácie: Baldry, A.C. a Duban, E.: Zvyšovanie efektivity justície a orgánov činných v trestnom konaní v boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu, IVPR, Bratislava, 2016, s. 138

Kapitolu 2 zostavil Andrej Kuruc, Kapitolu 3 zostavila Zuzana André

Vydavateľ: Inštitút pre výskum práce a rodiny

Rok vydania: 2016

Rozsah: 63 strán

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Publikácia bola financovaná z Grantov EHP a Nórska a spolufinancovaná zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rámci projektu Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie v rámci programu SKog: Domáce a rodovo podmienené násilie

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

www.norwaygrants.org

OBSAH

OBSAH	3
1 Pojem domáceho násilia a násilia na ženách	4
1.1 Vymedzenie pojmov a definícia násilia na ženách a domáceho násilia	4
1.2 Formy násilia na ženách, cyklus domáceho násilia a používania sily	4
1.3 Dôsledky a vplyv domáceho násilia na ženy a deti	10
1.4 Mýty a prekážky pri práci s násilím na ženách a s prípadmi domáceho násilia: spochybnenie predstáv a stereotypov	15
1.5 Faktory rizika a zraniteľnosti	20
1.6 Prevalencia a výskyt násilia na ženách na Slovensku	22
2 MULTIINŠTITUCIOÁLNA SPOLUPRÁCA	24
2.1 Definícia a formy	24
2.2 Koleso partnerstva	25
2.3 Aktéri multiinštitucionálnej spolupráce a ich kompetencie na miestnej úrovni	26
2.4 Podmienky pre vytvorenie multiinštitucionálnej spolupráce	28
2.5 Princípy multiinštitucionálnej spolupráce	30
2.6 Štandardy multiinštitucionálnej spolupráce, ktoré by mali naplniť samotné inštitúcie	32
2.7 Kritéria efektívneho partnerstva	34
2.8 Ciele a aktivity multiinštitucionálnej spolupráce	36
2.9 Proces vytvárania multiinštitucionálnej spolupráce	37
2.10 Intervenčné tímy – princípy	41
2.11 Príklady dobrej praxe intervenčných tímov	44
3 Odhad rizika	48
3.1 Definícia	48
3.2 Rizikové faktory	49
3.3 Inštitucionálne rámce pre odhad nebezpečenstva a manažment bezpečia	56
3.4 Dotazníky odhadu rizika	57
4 Zoznam použitej literatúry	62

1 Pojem domáceho násilia a násilia na ženách

1.1 Vymedzenie pojmov a definícia násilia na ženách a domáceho násilia

Nasledujúce definície sú v súlade s pojmami ukotvenými v Dohovore Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor, článok 3).

Násilie na ženách (Violence against women, VAW) sa považuje za porušenie ľudských práv a formu diskriminácie žien. Predstavuje všetky činy rodovo podmieneného násilia, ktoré majú alebo môžu mať za následok (alebo pravdepodobne môžu spôsobiť) telesnú, sexuálnu, psychickú ale aj ekonomickú ujmu alebo utrpenie žien vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo svojvoľného zbavenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote.

Rodovo podmienené násilie (Gender-based violence, GBV) je chápané ako násilie, ktoré je nasmerované proti žene, pretože je žena alebo ktoré postihuje ženy neprimerane vo väčšej miere.

Domáce násilie (Domestic violence, DV) sú všetky činy telesného, sexuálneho, psychického a ekonomického násilia, ktoré sa vyskytujú v rámci rodiny alebo domácej jednotky alebo medzi bývalými alebo súčasnými manželmi alebo partnermi, pričom páchateľ zdieľa, alebo v minulosti zdieľal s obeťou spoločné bydlie.

1.2 Formy násilia na ženách, cyklus domáceho násilia a používania sily

Násilie na ženách a špecificky domáce násilie na ženách sa začína donucovaním, kontrolovaním a postojmi, ktoré vo väčšine prípadov vedú k fyzickému násiliu. V násilných intímnych a bývalých intímnych vzťahoch, používajú páchatelia násilie, alebo sa vyhrážajú jeho použitím, aby obeť nútili plniť ich požiadavky.¹ Domáce násilie na ženách zahŕňa rôzne druhy psychického, fyzického, sexuálneho resp. ekonomického násilia. Články 33 až 39 Istanbulského dohovoru identifikujú formy násilia, ktoré treba považovať za trestné činy:

- ✓ **fyzické násilie** znamená telesnú ujmu v dôsledku použitia priamej alebo nezákonnej fyzickej sily, vrátane násilia, dôsledkom ktorého dôjde k úmrtiu obeť;
- ✓ **psychické násilie** je akékoľvek úmyselné konanie, ktoré vážne narúša psychickú integritu inej osoby prostredníctvom nátlaku alebo hrozieb;
- ✓ **nebezpečné prenasledovanie** je akákoľvek forma priamej alebo nepriamej kontroly alebo dozoru nad obeťou, s fyzickým kontaktom alebo bez neho. Väčšinou k nemu dochádza po ukončení vzťahu, ale môže sa tiež vyskytnúť počas vzťahu. Okrem iného sem patrí aj obťažovanie online alebo offline, sledovanie, špionáž, ktoré u obeť spôsobujú strach o svoje bezpečie.

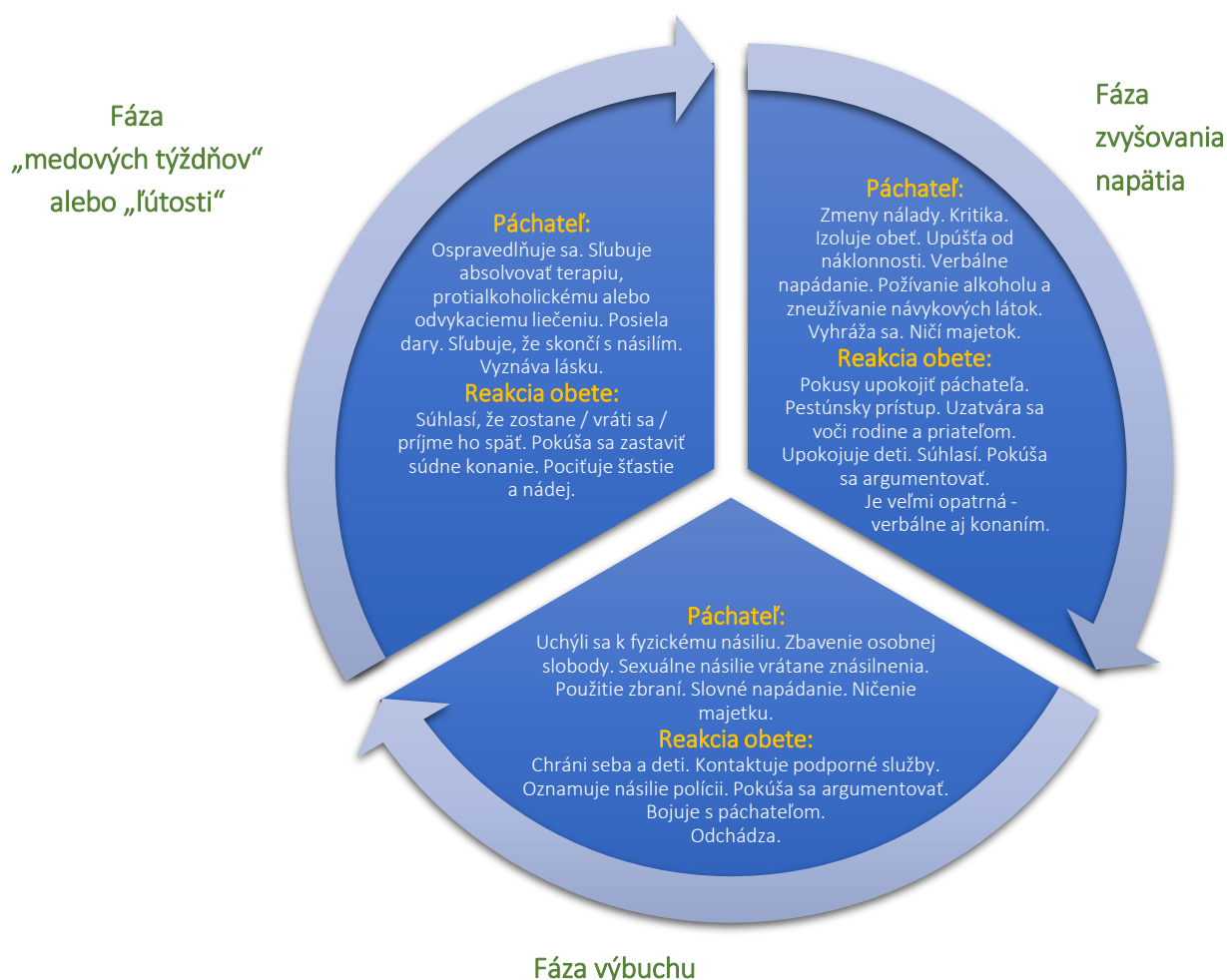
¹ Walker, L (1979). Ženská sieň slávy [Women's Hall of Fame]. Ed D. Colorado.

- ✓ **sexuálne násilie, vrátane znásilnenia** zahŕňa všetky formy pohlavného aktu úmyselne vykonaného na druhej osobe bez jej slobodného súhlasu. Zahŕňa vaginálne, análne alebo orálne preniknutie sexuálneho charakteru akoukoľvek časťou tela alebo predmetom bez súhlasu dotknutej osoby; iné činnosti sexuálneho charakteru bez súhlasu dotknutej osoby; prinútenie inej osoby bez jej súhlasu zapojiť sa do aktivít sexuálneho charakteru s treťou osobou. Patria sem tiež nechcené činnosti sexuálneho charakteru medzi manželmi.
- ✓ **manželstvo z donútenia** sa týka fyzickej a psychickej sily vyvíjanej na obeť, aby nedobrovoľne vstúpila do manželstva. V rámci Istanbulského dohovoru sem tiež patrí vylákatie osoby vycestovať do zahraničia so zámerom prinútiť ju, aby vstúpila do manželstva.
- ✓ **mrzačenie ženských genitálií** predstavuje vykonávanie, napomáhanie pri výkone alebo podnecovanie, prinucovanie, či obstaranie rezania, šitia alebo odstránenia vonkajších ženských genitálií alebo ich časti z iných než terapeutických dôvodov.
- ✓ **nútené umelé prerušenie tehotenstva a násilná sterilizácia** sa týkajú ukončenia tehotenstva alebo ukončenia schopnosti prirodzenej reprodukcie ženy či dievčaťa bez jej predchádzajúceho informovaného súhlasu.
- ✓ **sexuálne obťažovanie** je verbálne, neverbálne alebo fyzické konanie sexuálnej povahy, ktoré je zo strany obete nechcené. Článok 40 Istanbulského dohovoru ukladá zmluvným stranám možnosť použiť trestné právo alebo iné sankcie (napríklad sankcie podľa pracovného práva).

Cyklus násilia

Cyklus násilia (Obrázok 1) predstavuje prístup, ktorý môže pomôcť predstaviteľom bezpečnostných zložiek a súdnicťva porozumieť dynamike domáceho násilia pri pomoci obetiam.

Obrázok 1. Cyklus násilia: zneužívajúci a opakujúci sa mechanizmus

Dĺžka a vývoj každej fázy cyklu násilia sa môže meniť od prípadu k prípadu – obeť, v závislosti napríklad od:

- ✓ charakteru a trvania vzťahu;
- ✓ sociálno-ekonomického zázemia obete a páchateľa;
- ✓ typu násilia, ktoré obeť zažila;
- ✓ prítomnosti detí alebo iných dotknutých osôb;
- ✓ prítomnosti návykovej látky alebo alkoholu;
- ✓ pomoci a podpore, ktoré sú obeť poskytnuté;
- ✓ miery izolovanosti obete.

Obrázok 1 ukazuje, že fázy násilia na seba nadväzujú, pokiaľ ich nepreruší žena sama, alebo nie sú prerušené prostredníctvom nejakej intervencie, či pomoci a podpory, ktoré jej boli poskytnuté.² Niektoré štádiá sa môžu prekryvať, zatiaľ čo iné môžu nastúpiť o niekoľko dní, mesiacov až rokov. Tomuto cyklu však nemusí vôbec predchádzať násilný vzťah. Netreba zabúdať, že obeť majú rôzne skúsenosti s násilím. Niektoré sa v štádiu fyzického násilia neocitnú a možno nikdy nebudú kontaktovať políciu. Závažné je aj ekonomické a emocionálne násilie, je znevažujúce a považuje sa za trestný čin, ktorý treba vyšetriť.

Treba si uvedomiť, že obeť zväčša zvyknú kontaktovať políciu alebo sociálne služby vo vrcholnom štádiu cyklu, po **fyzickom alebo sexuálnom útoku**. Pomoc tiež hľadajú, keď majú pocit ohrozenia, alebo sú v nebezpečenstve a potrebujú bezprostrednú pomoc. Počas jednotlivých fáz môže byť násilný partner milujúci, pokojný a ospravedlňovať sa. Napriek tomu jeho správanie prerastie do sexuálneho a psychického násilia.

Páchateľ obviňuje ženu z toho, čo mu spôsobila. Môže jej odňať deti, alebo vyhrážať sa použitím fyzickej sily alebo zabitím, ak komukoľvek o situácii povie alebo čokoľvek urobí. V týchto prípadoch sa obeť často k páchatelovi vráti alebo vezme späť trestné oznámenie. Obeť sú vtedy najzraniteľnejšie, násilie často popierajú alebo bagatelizujú. V tomto štádiu je mimoriadne dôležité posúdiť riziko, uplatniť manažment rizika, zabezpečiť bezpečie obeť a porozumieť jej potrebám. Obeť rozhodujú na základe realistických a konkrétnych možností a typu násilia, ktoré zažívajú. Ak sú tieto možnosti nedostupné, cyklus násilia je veľmi ťažké prelomiť.

Domáce násilie: vec moci a kontroly

Množstvo teórií sa pokúša vysvetliť, prečo muži používajú násilie voči svojim partnerkám. Jedna z najuznávanejších teórií, podložených výskumom (a okrem iného) aj každodennými skúsenosťami, sa venuje **moci a kontrole**. Vychádza z predpokladu, že niektorí muži si doposiaľ uchovávajú silné mizogynne predstavy (predstavy nepriateľské voči ženám).. Svoje partnerky považujú za závislé bytosti, ktoré nemôžu robiť vlastné rozhodnutia a žiť svoj vlastný život. Títo muži, bez ohľadu na vek, spoločensko-ekonomické postavenie a národnosť, nepripúšťajú, že partnerky ich môžu opustiť, mať priateľov, reagovať na kritiku, mať vlastný názor a že môžu odmietajú nastavené stereotypy mužskej a ženskej roly.

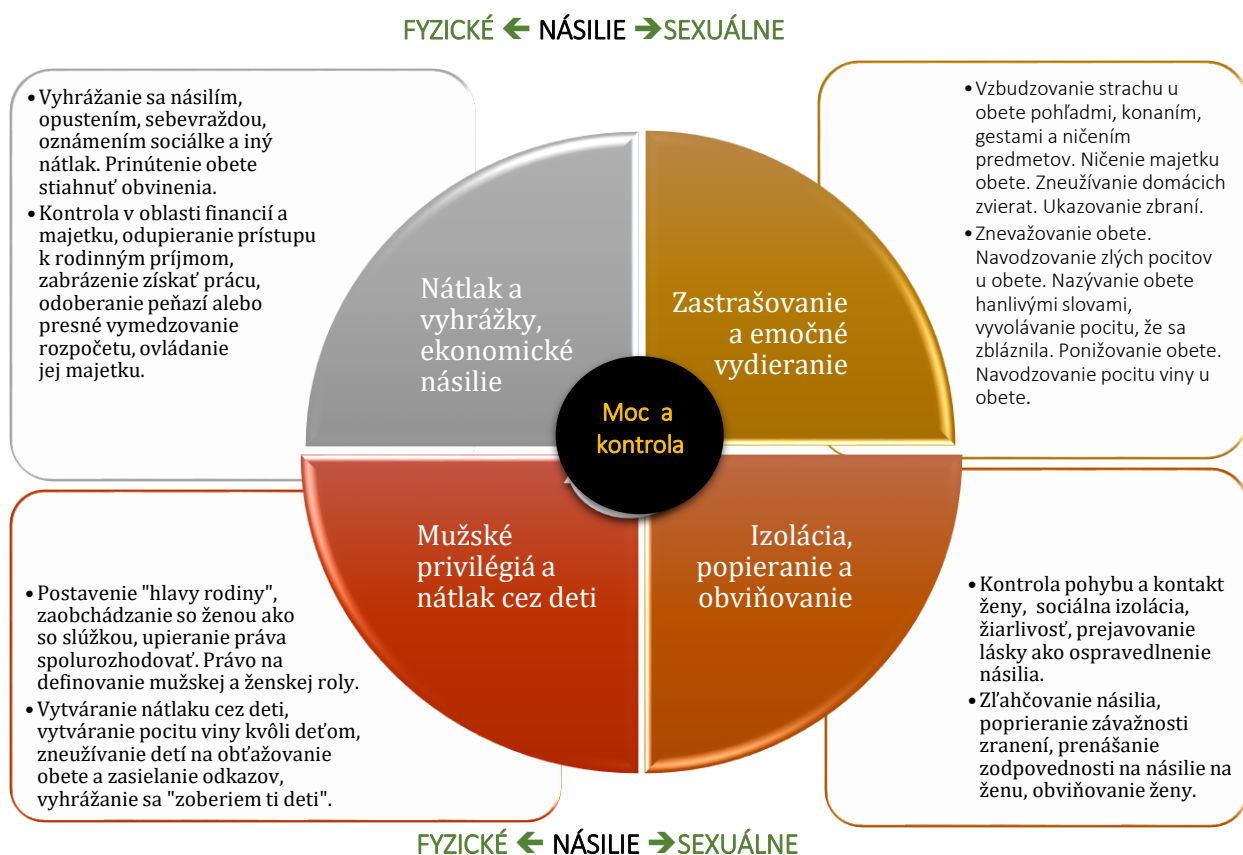
Násilie sa používa ako nástroj na udržiavanie ženy v jej „roly“ a na napĺňanie predstáv sexizmu. Ohrozované a zneužívané ženy sa spravidla zľaknú, boja sa stupňovania násilia, či dokonca usmrtenia a zväčša sa o násilí ostýchajú hovoriť. Niekedy tiež násilie bagatelizujú alebo ospravedlňujú, keďže je pre ne ťažké priznať, že ich partner je násilný – to by totiž ovplyvnilo ich sebavedomie.

² Walker, L (1979). Ženská sieň slávy [Women's Hall of Fame]. Ed D. Colorado.

Táto teória sa odzrkadľuje v dobre známom **Kruhu moci a kontroly**³ na obrázku 2. Vysvetľuje rôzne formy zneužívania a spôsob, akým na seba pôsobia a súvislosť moci a kontroly. Tento model vysvetľuje dynamiku zneužívania medzi partnermi.

³ The Wheel of Power and Control was developed in the United States by the Domestic Abuse Intervention Project (DAIP). Viac informácií nájdete na stránke: www.theduluthmodel.org/training/wheels.html

Obrázok 2. Kruh moci a kontroly

1.3 Dôsledky a vplyv domáceho násilia na ženy a deti

V dôsledku prežitého násilia obeť domáceho násilia a ich deti môžu čeliť krátkodobým i dlhodobým následkom. Domáce násilie vedie k fyzickej, psychickej ujme, k strate materiálnych statkov a zníženej kvalite života. Závažnosť vplyvu domáceho násilia závisí od osobných predpokladov (napr. predošlá skúsenosť s násilím, nedostatočná životaschopnosť, nízka sebadôvera a schopnosť zvládania stresu a násilia) a od spoločenských predpokladov (napr. prítomnosť detí, prijatá pomoc, spoločenská izolácia, stupeň nebezpečnosti páchatela, prístup k službám). Tieto faktory buď uľahčujú, alebo naopak sťažujú schopnosť obeť prelomiť cyklus násilia. Bez ohľadu na svoju úlohu v reakčnom a podpornom mechanizme by si profesionáli a profesionálky pracujúci s domácim násilím, mali uvedomovať vplyv rôznych foriem rodovo podmieneného násilia, vrátane domáceho násilia, na ženy a ich deti. Preto sa treba vyhýbať neprofesionálnemu a škodlivému prístupu k obetiam (napr. sekundárnej viktimizácii⁴). Nižšie vysvetľujeme niektoré z ničivých vplyvov domáceho násilia na život obeť.

Fyzický vplyv

Fyzická ujma v dôsledku násilia môže zahŕňať ktorúkoľvek z nasledovných foriem: modriny a škrabance, tržné rany a odreniny, poranenia brucha alebo hrudníka, zlomené kosti či zuby, poškodenie zraku a sluchu, poranenie hlavy, pokus o uškrtenie, poranenia chrbta a krku.⁵ Následky nie sú spojené len s priamymi údermi či útokmi. Oveľa častejšie sa vyskytujú ochorenia označované ako „funkčné poruchy“ alebo „stavy spojené so stresom“. Patrí medzi ne syndróm dráždivého čreva / gastrointestinálne príznaky, fibromyalgia, rôzne druhy syndrómu chronickej bolesti a zhoršenie astmy. Zo štúdie Svetovej zdravotníckej organizácie⁶ vyplýva, že v porovnaní so ženami, ktoré násilie nezažili ženy, ktoré násilie zažili (bez ohľadu na to kedy), dvakrát častejšie uvádzajú, že majú podlomené zdravie a trpia fyzickými a psychickými zdravotnými problémami.

Vplyv na psychiku

Psychická ujma môže mať okrem uvedených poškodení ničivé dôsledky na stav mysle ženy. Ženy dokážu opätovne nadobudnúť kontrolu nad svojím životom a posunúť sa vpred, ak im je poskytnutá pomoc, podpora a dôvera. Riešenie psychologických dôsledkov násilia nie je len vecou zodpovednosti psychológov. Na zvýšenie efektivity práce s takýmito prípadmi si musia orgány činné v trestnom konaní (ďalej „OČTK“) a súdy tiež uvedomiť, aký je psychický a emocionálny dosah násilia. Obrázok 3 uvádza rozsah možných následkov domáceho násilia na duševné zdravie obeť-ženy.

⁴ Vyčerpávajúce vysvetlenie sekundárnej viktimizácie a toho, čo by mala mať na zreteli polícia a súdnictvo, sa nachádza v Časti 1.D o Mýtoch a stereotypoch.

⁵ Heise L, Garcia Moreno C. Violence by intimate partners (2002). In: Krug EG et al., (eds). World report on violence and health. Ženeva, Svetová zdravotnícka organizácia. 87–121.

⁶ Garcia-Moreno C. et al. (2005) WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women: initial results on prevalence, health outcomes and women's responses. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia.

• **Obrázok 3. Psychické dôsledky domáceho násillia na ženách⁷**

Dôsledkom násillia sa obeť môžu stať voči iným osobám aj agresívne. To treba mať na zreteli najmä v prípade násillia na deťoch a iných rodinných príslušníkoch. Agresívne a násillné správanie je indikátorom vyčerpania, pocitu bezmocnosti, strachu a zúfalstva. Profesionáli a profesionálky, ktorí dokážu rozpoznať príčiny takéhoto správania, by nemali obeť obviňovať alebo spochybňovať jej hodnovernosť. Naopak, mali by postupovať opatrne a byť obeť skôr oporou. Agresia totiž robí obeť zraniteľnejšou a zvyšuje riziko reviktimizácie.

Obviňovanie obetí, seba obviňovanie a znižovanie hodnovernosti podporujú domnienku, že obeť sú zodpovedné za správanie páchatel'a. Realita je však presne opačná. Je to práve páchatel', kto dlhodobo vystavuje obeť psychickému násilliu, tvrdiac, že je bezcenná, hlúpa, núti ho reagovať sebe vlastným spôsobom – bitkou, urážkami alebo vyčleňovaním obete, lebo je to jej chyba, zaslúži si to, nekonala tak, ako „mala“, neurobila, nepovedala, čo „mala“.

Inokedy páchatelia jednoducho násillné správanie popierajú. Tvrdia, že žena si vymýšľa, lebo je pomätená, nestabilná, alebo ho chce využiť napríklad pri rozvoze, aby získala dieťa do opateru, či pre

⁷ Autorom ilustrácií v grafoch je výtvarník Alberto Giuseppini. Predstavujú tri štádiá násillia. Majiteľ obrazov povolil reprodukciu obrazov v tejto príručke.

finančný prospech. Páchatelia môžu dokonca tvrdiť, že si to všetko vymýšľa len preto, aby ospravedlnila svoj mimomanželský vzťah.

Okrem páchatel'a sú to aj priatelia, príbuzní, dokonca polícia, prokuratúra či súdy, kto má sklon nevedomky obeť obviňovať. Keď napríklad ženy ohlásia násilie roky po tom, čo ho zažili a neohlásili, alebo páchatel'a opustili, spomínané osoby sa môžu pozastaviť nad tým, prečo žena naďalej zotrvala vo vzťahu s páchatel'om. Môžu jej klásť napríklad nasledovné otázky: „Prečo ste neodišli?“ „Čo ste mu urobili?“ „Čo ste mu povedali, čo ho tak rozčúlilo?“

Seba obviňovanie v spojení s obviňovaním obete okolím vedie k strate nádeje a bagatelizovaniu alebo zdôvodňovaniu toho, čo sa stalo. Keď sa páchatel' ospravedlní, obeť sa môže rozhodnúť nepodať trestné oznámenie alebo ho vziať späť. Obete majú sklon bagatelizovať alebo protirečiť si a konať rozporuplne. Môžu napríklad kontaktovať páchatel'a, alebo sa s ním stretnúť, hoci už bolo vydané neodkladné opatrenie. Niektoré obete páchatel'a opúšťajú, no potom sa k nemu vrátia a žijú s ním. Tomuto javu sa venuje „teória naučenej bezmocnosti“,⁸ podľa ktorej po pokuse o prelomenie cyklu násilia a zlyhaní nadobúda obeť presvedčenie, že všetko bolo zbytočné. Obeť je teraz slabšia, izolovanejšia, frustrovanejšia a bez nádeje. Žiaľ, veľmi málo predstaviteľov bezpečnostných zložiek pozná, alebo dokonale rozumie týmto mechanizmom, a tak takéto trestné činy/protiprávne konanie podceňujú. V každom výcviku preto treba vysvetľovať dynamiku domáceho násilia, ktorú musia účastníci a účastníčky plne pochopiť.

Násilie môže viesť k zvýšenej izolácii od rodiny a priateľov, ktorí netušia, čo sa deje. Páchateľ sa snaží presvedčiť ich i profesionálov, aká nespoľahlivá je jeho partnerka, spochybňujúc jej hodnovernosť.

Ak je žena nútená v dôsledku násilia odísť zo zamestnania a obmedziť kontakt s kolegami, zvýši to moc a kontrolu páchatel'a nad ňou a následne aj riziko reviktimizácie. Je to uzavretý kruh: čím je žena bezmocnejšia a izolovanejšia, tým sa páchatel' cíti silnejší a mocnejší. Tento cyklus možno našťastie prelomiť – polícia a súdny systém tu zohrávajú kľúčovú úlohu.

Dôsledky násilia môžu pre ženu predstavovať aj prekážku **ukončiť** vzťah. Obmedzujú tiež jej schopnosť identifikovať riziko a chrániť seba i deti. Okrem fyzického a psychického vplyvu násilia existujú ďalšie dôvody, prečo žena „len tak neodíde“: nedostatok iných možností, ekonomická závislosť, malé deti, spoločná starostlivosť o dieťa, status migranta, neovládanie jazyka alebo neznalosť zákonných práv v krajine pobytu, nezamestnanosť a nedostatok služieb v krajine pobytu. Všetky tieto príčiny môžu byť tiež dôsledkom násilia, prehĺbujúcej sa izolácie, strachu, a zároveň zvyšovania moci páchatel'a.

⁸ Janoff-Bulman, R., & Brickman, P. (1982). Expectations and what people *learn* from failure. In N. T. Feather (Ed), Expectations and actions: Expectancy-value in Psychology. Hillsdale. NJ, Erlbaum.

Vplyv na deti

Ked' hovoríme o domácom násilí na deťoch, hovoríme o rôznych formách násilia, ktoré na ne vplýva. Najčastejšou formou je násilie páchané mužom (zväčša otcom dieťaťa) na svojej partnerke (obvykle matke dieťaťa/deti). V domácom prostredí sa však môžu vyskytovať aj iné formy naplňajúce definíciu „domáceho násilia“ podľa Istanbulského dohovoru.

Deti môžu byť vystavené násiliu voči súrodencom, starým rodičom či inej osobe v domácnosti. Viacnásobné vystavenie násiliu popri priamom násilí na dieťati sa nazýva „polyviktimizácia“.⁹ Keď sa násilia dopúšťa osoba, ktorú dieťa miluje a ktorej dôveruje, vplyv je nielen krátkodobý (strach, úzkosť, poruchy spania a príjmu potravy, atď.), ale oveľa hlbší - ovplyvňuje možnosť dieťaťa vyrastať v bezpečnom a chránenom prostredí a vytvárať si pozitívne a bezpečné vzťahy. Mnohé štúdie potvrdili negatívny vplyv domáceho násilia na deti, ktoré žijú v takýchto rodinách.¹⁰ Deti môžu byť vystavené násiliu buď priamo (primárne obeť) alebo nepriamo (sekundárne obeť). Aj keď nie sú priamymi svedkami násilia, sú mu vystavené, uvedomujú si ho a sú ním negatívne ovplyvnené.

V prípade násilia v intímnych vzťahoch zvyknú ženské obeť podceňovať jeho dôsledky na deti. Veria, že deti si násilie ani neuvedomujú. Tvrdia, že útoky sa stali v ich neprítomnosti – keď boli v škole, spali alebo boli vo vedľajšej izbe. Toto je často obranný / ochranný mechanizmus. Žena sa nechce konfrontovať s tým, čo sa naozaj deje, ani uznať ujmu, ktorú násilie spôsobuje nielen jej, ale aj jej potomkom. Pre tieto deti to predstavuje ďalšie bremeno: nielenže majú otca, ktorý je násilný voči matke (spôsobuje im tak doma strach a úzkosť a predstavuje nebezpečenstvo), ale ich matka môže byť depresívna a frustrovaná, a nie je schopná chrániť ich a starať sa o ne tak, ako by mala.

Rozsah a závažnosť dôsledkov domáceho násilia na deťoch tiež závisí od veku, ochranných faktorov, životaschopnosti dieťaťa/deti¹¹ a od toho, či dieťa/deti v násilnom prostredí zotráva/jú.

- Uvádžeme možné prejavy vystavenia domácejmu násiliu:
 - ✓ úzkosť a depresia, utiahnutosť od rovesníkov;
 - ✓ porucha spánku a nočné mory alebo opätovné prežívanie udalosti v spomienkach (tzv. „flashbacks“);
 - ✓ časté ponosovanie sa na fyzické prejavy, napr. bolesť žalúdka;
 - ✓ nočné pomočovanie;
 - ✓ detinské správanie (regresívne prejavy);
 - ✓ šikanovanie, prenasledovanie v škole, záškoláctvo;
 - ✓ zlé výsledky v škole;
 - ✓ znížené vnímanie vlastnej hodnoty;
 - ✓ seba obviňovanie za násilie;

⁹ Finkelhor, D. Ormrod R. K., Turner H. (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization, *Child Abuse and Neglect*, 31, 7-26.

¹⁰ Okrem iných: <http://www.apa.org/pubs/books/4317253.aspx>

¹¹ Životaschopnosť je definovaná ako schopnosť čeliť účinku negatívnych vplyvov a obnoviť pôvodný stav.

- ✓ porucha príjmu potravy.

Pri riešení takýchto prípadov si musí polícia, súdny systém a sociálne služby plne uvedomovať devastačný vplyv domáceho násillia, čo im pomôže lepšie pochopiť reakcie detí a konať so zreteľom na ich potreby. Netreba zabúdať, že samotné deti môžu násillie bagatelizovať a popierať alebo môžu mať protichodné pocity.

Pri rozhovore s políciou deti nemusia cítiť potrebu byť na strane jedného z rodičov, alebo môžu byť na strane páchatela. Ako sme už uviedli, deti môžu aj popierať, že k násilliu vôbec došlo, alebo poskytnúť nepresné informácie. Z obavy, aby sa násillný rodič nedostal do väzenia, alebo aby im nezabil matku môžu dokonca vystupovať proti polícii, správať sa nepokojne až agresívne. Páchatel mohol dieťaťu pohroziť, že ak prehovorí, alebo zaujme niečiu stranu, ublíži matke. Tieto deti musia chrániť najmä tí, kto majú na to možnosti a právomoc.

Práca s deťmi vystavovanými domácemu násilliu si vyžaduje opatrnosť a odbornosť. Z tohto hľadiska a v súlade s Pokynmi Rady Európy o súdnictve priaznivom k deťom,¹² ukladá Istanburský dohovor zmluvným stranám povinnosť poskytovať špeciálnu ochranu detským obetiam a svedkom vo všetkých štádiách vyšetrovania a súdneho konania (Článok 56). Deti sú oveľa zraniteľnejšie a je pravdepodobnejšie, že budú zastrašované, ak majú na súde čeliť páchatelovi. Keď deti v dôsledku domáceho násillia prichádzajú do kontaktu so súdnym systémom, základným princípom musí byť záujem dieťaťa. V ideálnom prípade by deti nemali byť vypočúvané na súde, ale vo vyhradenej miestnosti a ak treba, s prostredníctvom detského psychológa.

Ak je páchatel otcom dieťaťa, polícia a súdny systém musia zvážiť, do akej miery je nevyhnutné svedectvo dieťaťa, respektíve či bude spoľahlivé, keďže dieťa ho môže vnímať ako zradu rodiča. V prípade extrémnej formy domáceho násillia či vraždy partnerky treba deti odovzdať do pestúnskej starostlivosti alebo detského domova - napríklad ak bola matka zavraždená a otec je vo väzení, či spáchal samovraždu. Tu ide o ničivý dôsledok, ktorý sa veľmi podceňuje.¹³ Ako sme už uviedli, akékoľvek konanie a rozhodnutie musí byť prijaté v najlepšom záujme dieťaťa.

¹² https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804b2cf3

¹³ viac v európskom projekte: www.switch-off.eu

1.4 Mýty a prekážky pri práci s násilím na ženách a s prípadmi domáceho násillia: spochybnenie predstáv a stereotypov

Kľúčové princípy

- ✓ Mýty o domácom násilí sú nesprávne predstavy založené na predsudkoch a stereotypoch.
- ✓ Mýty o domácom násilí indikujú nedostatočné vzdelanie a profesionalitu.
- ✓ Mýty negatívne ovplyvňujú pracovný výkon a spokojnosť obete a bránia jej spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi.

Existuje mnoho mýtov a stereotypov o domácom násilí a jeho dôsledkoch, ktoré môžu mať vážny negatívny vplyv na podporu a ochranu poskytovanú obetiam. Tieto mýty vedú k *sekundárnej viktimizácii*. Spoločnosť a médiá často ešte umocňujú falošné uzávery, ktoré nie sú potvrdené dôkazmi či výskumom.¹⁴ Preto treba, aby si profesionáli a profesionálky, ktorí sú v kontakte s obeťami, uvedomovali a poznali svoje postoje a vnímanie násillia na ženách. Tým predídu ďalším ujám a utrpeniam. V niektorých prípadoch sa stereotypy a mýty odstraňujú ťažko, a to i napriek tomu, že sú konfrontované s dôkazmi potvrdzujúcimi opak.

Ako náhle si ľudia uvedomia, že ide o mýty, zväčša nepodložené realitou, prečo vznikajú a čo pravdepodobne naznačujú, môžu sa im venovať, odstrániť ich, alebo aspoň zmierniť. Nadovšetko dôležité je, aby profesie, ktoré sa venujú prípadom domáceho násillia, neboli pri výkone svojej práce, v rozhodovaní a konaní ovplyvňované takzvanými „mimoprávnymi“ faktormi, stereotypmi a predsudkami.¹⁵

Mýty môžu tiež spôsobovať *sekundárnu viktimizáciu*. Dochádza k nej, keď namiesto toho, aby sa k obeti pristupovalo s úctou, dôverne a profesionálne, je obeť vnímaná ako nehodnovrná či zveličujúca. K sekundárnej viktimizácii môže dôjsť, keď OČTK a zástupcovia justície, ako aj ďalších profesií nesprávne uchopia roly: namiesto toho, aby boli nápomocní, objektívni a obeti poskytli pocit uvoľnenia a bezpečia, spochybňujú jej konanie alebo hodnovrnosť. Sekundárnej viktimizácii možno predchádzať tak, že sa budeme venovať a spoznávať najbežnejšie stereotypy a mýty týkajúce sa domáceho násillia a jeho dynamiky.

Aby sa dalo účinne bojovať proti mýtom a predsudkom, treba mať vytvorený systém vzdelávania a pravidelne ho realizovať. Žiaden výcvik však nebude účinný, ak tí, kto sú privolaní na pomoc obetiam

¹⁴ Baldry, A. C., Pagliaro, S. (2014) Helping Victims of Intimate Partner Violence: The Influence of Group Norms Among Lay People and the Police, *Psychology of Violence*, 4(3), 334-347.

¹⁵ Baldry, A.C. (1996). Rape victims' risk of secondary victimization by police officers. *Issues in Criminology and Legal Psychology*, 25, 65-68.

nie sú bráni na zodpovednosť za svoje konanie a relevantné orgány nemonitorujú políciu a súdny systém v súvislosti s pochybeniami, ktoré môžu viesť k sekundárnej viktimizácii.

Mýty a fakty o násilí na ženách

Tvrdenie: *Násilie na ženách a najmä domáce násilie v intímnych vzťahoch sú zriedkavé.*

Odpoveď: **Nepravda.** Podľa štúdie, ktorú vypracovala Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) v roku 2014,¹⁶ v priemere jedna zo štyroch žien na Slovensku zažila zo strany svojho súčasného alebo bývalého partnera fyzické, psychické alebo sexuálne násilie. Polovica z týchto obetí utrpela extrémne formy násillia, vrátane usmrtenia. Týchto skutkov sa dopúšťajú partneri alebo bývalí partneri. Obete však len zriedka násilie ohlasujú - pre strach z odplaty, stigmatizáciu, odsudzovanie, neznalosť, čo robiť a na koho sa obrátiť a vieru, že páchateľ sa zmení.

Tvrdenie: *Domáce násilie a násilie na ženách všeobecne sa týka len chudobných a nedostatočne vzdelaných žien, alebo príslušníčok etnických menšín a migrantiek.*

Odpoveď: **Nepravda.** Domáce násilie a násilie na ženách sa týka žien každej spoločenskej vrstvy, či sú bohaté alebo chudobné, vzdelané/nevzdelané, bez ohľadu na štatút migrantky, náboženstvo, sexuálnu orientáciu a etnicitu. Pôvod páchateľov je rovnako rôznorodý. Násilie na ženách páchajú aj profesori, lekári, sudcovia, dokonca aj policajti. Hoci chudoba a nízke vzdelanie môžu vznik násillia ovplyvniť, násilný čin predstavuje vedomé rozhodnutie bez ohľadu na individuálny či spoločenský status.

Tvrdenie: *Násilie medzi partnermi je súkromná záležitosť.*

Odpoveď: **Nepravda.** Väčšina trestných poriadkov považuje násilie medzi dvoma jednotlivcami za trestný čin a nerozlišuje medzi tým, či je intímneho charakteru, alebo nie. Niektoré právne systémy považujú skutočnosť, že ide o násilie páchané v súkromí za priťažujúcu okolnosť pričom prevencia a riešenie sú zodpovednosťou spoločnosti a komunity.

Tvrdenie: *Násilie sa vyskytuje u ľudí, ktorí užívajú drogy a alkohol.*

Odpoveď: **Nepravda.** Drogy a alkohol môžu zvýšiť riziko a znížiť sebakontrolu niektorých násilných osôb, ale násilie nespôsobujú. Násilní muži sú takými bez ohľadu na to, či sú intoxikovaní, hoci drogy a alkohol možno považovať za rizikové faktory. Páchatelia i obeť sa môžu na ne odvolávať, aby násilie zdôvodnili či ospravedlnili. Drogy a alkohol však nie sú príčinou násillia.

¹⁶ http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sk.pdf.

Tvrdenie: *Ženy aj muži sú násilní v rovnakej miere.*

Odpoveď **Nepravda.** Domáceho násilia sa dopúšťajú partneri na svojich partnerkách neporovnateľne častejšie ako naopak (95 % vs. 5 %). Spory ohľadom týchto údajov vznikajú preto, že ženy často použijú násilie na partneroch ako reakciu či obranu proti násiliu. Niektoré ženy môžu dokonca dospieť až k zabitiu partnera. Medzinárodné prieskumy ukázali, že údajný egalitárnsky podiel násilia medzi mužmi a ženami pochopíme lepšie, keď položíme ženám otázku, kto násilie inicioval a čo sa stalo. To nevylučuje, že treba riešiť akúkoľvek formu domáceho násilia, vrátane násilia na mužoch, ktorí sa môžu cítiť zahanbení a negatívne vnímaní.

Tvrdenie: *Ak aj dochádza k násiliu vo vzťahu, ide o izolované udalosti.*

Odpoveď: **Nepravda.** Každú jednu udalosť násilia treba riadne vyšetriť a v prípade potreby stíhať. Dotknutým osobám treba poskytnúť pomoc a podporu. Domáce násilie však môže predstavovať vzorec prebiehajúceho fyzického, psychického, sexuálneho alebo ekonomického násilia (3(b) Istanbulskeho dohovoru). Domáce násilie charakterizuje cyklus násilia pozostávajúci zo zastrasovania a ponižovania, vyhrážania sa, útokov, ovládania, oslabenia a zníženia sebadôvery obeť. Domáce násilie charakterizuje frekvencia a závažnosť konania, ktoré vystavuje obeť vyššiemu riziku. Je veľmi nepravdepodobné, že páchateľ s násilím prestane keďže neverí, že jeho konanie je nesprávne.

Tvrdenie: *Domáce násilie je dôsledkom problémov s psychickým zdravím, násilní muži sú chorí.*

Odpoveď: **Nepravda.** Hoci psychické zdravie, psychiatrická porucha alebo porucha osobnosti zohrávajú pri násilí určitú úlohu a považujú sa za rizikové faktory, väčšina mužov, ktorí sú voči ženám násilní, alebo svoju partnerku dokonca usmrťia, je považovaná za psychicky zdravých. Svoje konanie si uvedomujú a myslia si, že ich správanie je „normálne“, keďže je pre nich normálne ženy ponižovať. Ženy považujú za menejcenné, s inými emóciami, ako majú muži. Preto ich násilie neovplyvní.¹⁷

Tvrdenie: *Muži sú násilní, lebo ako deti boli zneužívaní.*

Odpoveď: **Nepravda.** Vystavenie domácomu násiliu v detstve, alebo skutočnosť, že bol niekto priamo detskou obeťou násilia a zneužívania predstavuje ničivú skúsenosť, ktorá môže zanechať dlhodobé následky. V ôsmich z desiatich prípadov boli násilní muži sami v detstve zneužívaní respektíve obeťou násilia.¹⁸ Byť detskou obeťou násilia a zneužívania zvyšuje riziko replikovania tohto správania. Nazýva sa to

¹⁷ Baldry, A. C., Pagliaro S. & Pacilli. G (2014). She's not a Person, She's Just a Woman! Infra-humanization and Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, online-first, 1-16, DOI: 10.1177/0886260514540801

¹⁸ Widom C.S. (1989), [Does violence beget violence? A critical examination of the literature], *Psychological Bulletin*, 106, 3-28.

medzigeneračný prenos násilia (intrageneračná transmisia násilia).¹⁹ Avšak väčšina detí žijúcich v násilnom prostredí je veľmi životaschopných, alebo má dobrý vzťah aspoň s jedným z rodičov či príbuzných a v budúcich vzťahoch sa nestane násilnými. Tieto zraniteľné deti treba preto chrániť a čo najrýchlejšie ich vymaniť z násilného prostredia, aby neboli vystavené negatívnemu vzoru. Pokiaľ je to možné, dieťaťu treba vytvoriť bezpečné prostredie a starostlivosť by mu mal poskytovať nenásilný rodič.

Tvrdenie: *Ak by ženy boli naozaj zneužívané a naozaj chceli odísť, urobili by tak.*

Odpoved: **Nepravda.** Vystavenie domácejmu násiliu, bez ohľadu na závažnosť, početnosť a dĺžku trvania násilia, neznamena, že partnerka nevyhnutne opustí partnera. Sú spoločenské a individuálne faktory, ktoré tomuto kroku môžu brániť. Ako ukazuje cyklus násilia, násilie nie je neustále. Násilný partner sa pohybuje medzi hrozbami a útokmi, ospravedlňovaniami a sľubmi, čím udržiava obeť v stave napätia, neistoty, strachu a nádeje. Násilní partneri môžu byť milujúci, pozorní a dokážu dosiahnuť odpustenie. To bráni plánu ženy na odchod. Ak obeť útočníka opustila, môže sa k nemu vrátiť. Žiaľ, je to len taktika páchatela. Ako náhle sa žena pokúsi vyslobodiť spod kontroly, cyklus zneužívania sa bude špirálovito riadiť tými istými vzorcami a zakaždým sa bude zhoršovať. Žena čelí častejším vyhrážkam a postupne sa stáva depresívnejšou, osamelou, má pocit viny, je bezmocná a zahanbená. Ostatní členovia komunity môžu byť do veci zaangažovaní, alebo o páchanom násilí dokonca vedieť. Avšak namiesto toho, aby niečo urobili, ďalej zvyšujú izolovanosť obeť. Obeť často neopúšťa násilného partnera pre nedostatok iných možností, sociálnej a ekonomickej podpory, kvôli nezamestnanosti alebo bytovej otázke. Žien, ktoré zažívajú domáce násilie a neopúšťajú toto prostredie sa treba spýtať, či sa obávajú dôsledkov vyplývajúcich z ich potenciálneho odchodu. Výskumy ukazujú, že u násilných mužov je vyššia pravdepodobnosť partnerku zabiť, keď vzťah ukončila, pokúsila sa ho ukončiť alebo keď spomenula odlúčenie.

Tvrdenie: *Keď je muž násilný, je tomu tak preto, lebo mu na žene záleží. A ženy to majú rady. Keď sa muž takto správa, cítia sa dobre.*

Odpoved: **Nepravda.** Násilie je opak lásky a úcty. Konflikty sa môžu vyskytnúť v každom vzťahu. Konflikt však nie je to isté ako násilie.

¹⁹ Widom C.S. (1989). The cycle of violence, *Science*, 244, 160-166.

Tvrdenie: *Časom a trpezlivosťou sa všetko na dobré obráti a násilie sa skončí.*

Odpoveď: **Nepravda.** Násilie neskončí samo od seba, pokiaľ sa násilník sám nerozhodne prestať. K takej situácii však dochádza zriedkakedy. Práve naopak, časom násilie naberá na sile, frekvencii a stáva sa čoraz nebezpečnejším. Násilník má pocit, že je nepremožiteľný, lebo ho nik neberie na zodpovednosť. Čím skôr sa cyklus násilia zastaví, tým menšie škody napácha a zníži sa aj cena, ktorú treba za tieto škody zaplatiť. Úsilie o mediáciu, podcenenie závažnosti násilného činu, dokonca aj takého, ktorý nezanechá modriny, môže byť veľmi nebezpečné. Násilní muži pôsobia navonok inak, než akí v skutočnosti sú. Súdy, polícia a prokuratúra si to musia uvedomovať a byť obozretní.

Tvrdenie: *Násilie je chyba žien / ženy provokujú násilie.*

Odpoveď: **Nepravda.** Nik si nezaslúži byť zneužívaný či viktimizovaný. Ak sa aj vyskytnú prípady, keď sa ženy správajú tak, že to muži považujú za urážlivé alebo útok na ich mužskú hrdosť, neospravedlňuje, ani nevysvetľuje to násilné činy. Väčšina násilníkov, keď sú prichytení, prenáša zodpovednosť na obeť, snažiac sa pôsobiť tak, akoby tomu nemohli zabrániť. Tento náhľad na vec podporujú aj bežné spoločenské normy. Podľa Teórie spravodlivého sveta²⁰ „zlé veci sa stávajú zlým ľuďom“. Preto zvykneme viniť tých, ktorí trpia a prežívajú bolesť.

Tvrdenie: *Keby muži boli voči svojim partnerkám naozaj násilní, by boli takí vždy. No v skutočnosti sú to dobrí chlapi, ako tvrdia ich priatelia a kolegovia.*

Odpoveď: **Nepravda.** Muži páchajúci fyzické a psychické násilie sú si dobre vedomí svojho konania. Spravidla sú veľmi chytrí, aby okolitému svetu dokázali, že ich žena si vymýšľa alebo zveličuje. Sú ako chameleón – menia sa oportunisticky a manipulatívne. Nie všetci útočníci spadajú do tejto typológie²¹, je však veľmi bežná. Schopnosť meniť správanie a postoje používajú násilníci na zneistenie svojich partneriek. Tým, že ukazujú svoju druhú tvár, ženy dúfajú, že tá milá a šarmantná stránka je tá skutočná a ozajstná, a podceňujú tú odvrátenú. Pre obeť je to nadovšetko rizikové a zvyšuje to jej zraniteľnosť.

²⁰ Lerner (1980). The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion. Plenum: New York.

²¹ Holtzworth-Munroe A., Stuart G.L. (1994), Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them], *Psychological Bulletin*, 116, 476-487.

Tvrdenie: *Nemá zmysel ženám pomáhať, lebo sa vždy vrátia k páchatelovi.*

Odpoveď: **Nepravda.** Ženy, ktoré zažili násilie nie sú masochistky. Ak sa aj k násilníkovi vrátia, tak preto, lebo nenašli dostatočnú pomoc. Zistili, že je oveľa ťažšie samostatne konať a rozhodovať sa, než nejako ísť ďalej a ticho trpieť. Ak sa polícia alebo súdy stretnú s prípadom ženy, ktorá sa vrátila k páchatelovi, nemali by si to vysvetliť ako dôkaz, že páchatel sa naozaj zmenil: takýchto prípadov je veľmi málo. Naopak, mali by sa pýtať, čo zlyhalo pri ochrane obete. Namiesto jej obviňovania by s ňou mali spolupracovať a spoločne identifikovať, čo naozaj potrebuje z hľadiska ochrany. Nik sa neteší životu v násilí, utrpení, očierňovaní, izolácii a strachu. Všetci majú nárok, aby ich práva boli rešpektované. Štát to je zodpovedný zabezpečiť bez rozdielu pohlavia, rodu, etnicity či náboženstva. Treba si uvedomiť, že ženské obete môžu byť zraniteľnejšie.

1.5 Faktory rizika a zraniteľnosti

Kľúčové koncepty

- ✓ Niet príčiny pre domáce násilie v intímnych vzťahoch.
- ✓ Násilné správanie u mužov ovplyvňujú niektoré statické a dynamické rizikové faktory, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť recidívy.
- ✓ Faktory rizika a zraniteľnosti môžu polícii a súdom pomôcť pri prevencii recidivizmu.

Násilie na ženách, konkrétne domáce násilie nemožno vysvetliť na základe jednotlivých faktorov. Nedá sa povedať, ktoré z faktorov ovplyvňujú násilné správanie v aktuálnom či bývalom vzťahu. Výskumy však ukázali, že ak sa vyskytne **niekoľko individuálnych, vzťahových, komunitných a spoločenských črt** a okolností, je **vyššia pravdepodobnosť** výskytu alebo opakovania násilia na ženách, najmä na partnerkách.

Zo **socio-ekologického modelu**²² jasne vyplýva, že násilie nevysvetľuje jediný faktor, ale len kombinácia faktorov. Poznáme niekoľko ekologických úrovní rizikových faktorov: ontogenetické (individuálne), mikrosystémové (vzťahové), mezosystémové (komunitné) a makrosystémové (spoločenské). [Pozri obrázok 4].

²² Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723–742.

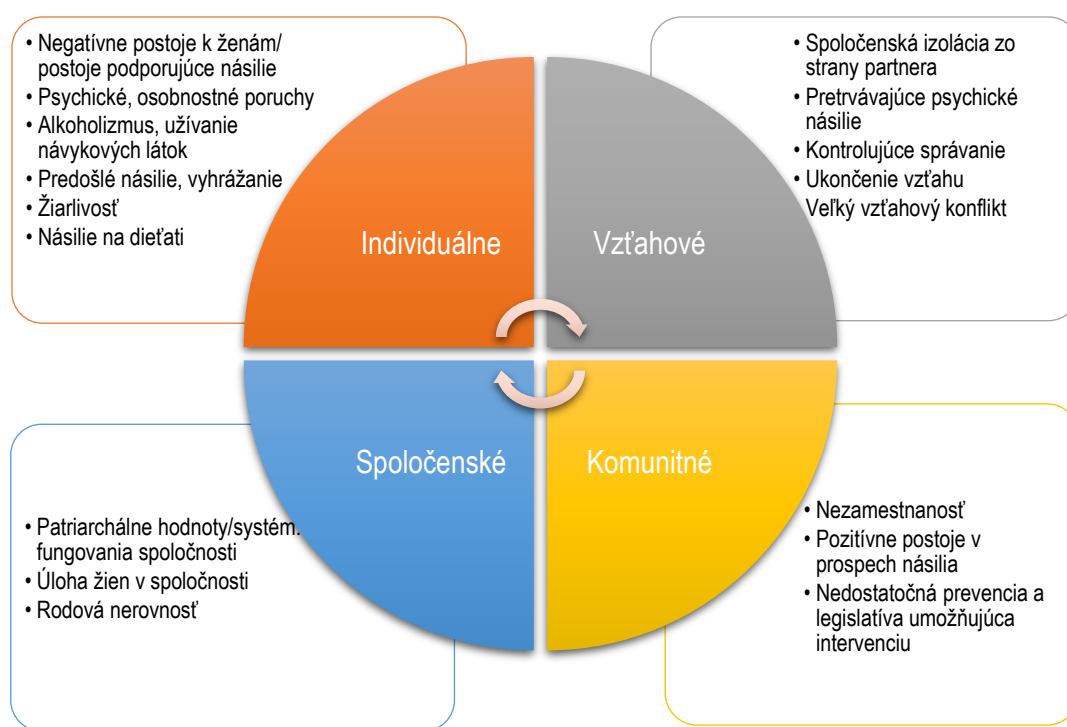
Rizikový faktor je príznačný na ktorejkoľvek úrovni (individuálnej, vzťahovej, komunitnej a spoločenskej). Jeho prítomnosť zvyšuje pravdepodobnosť vzniku alebo opakovania násilia. Absencia rizikového faktora nevylučuje riziko, no znižuje pravdepodobnosť jeho výskytu. Využitie tohto prístupu zo strany polície, trestného a občianskeho práva môže prispieť k širšiemu chápaniu komplexného charakteru domáceho násilia, a tým k lepšiemu zvládaniu protiprávneho konania.

Niektoré rizikové faktory sú **statické** – časom sa nemenia (napr. násilie na deťoch, predošlé násilie), iné sú **dynamické** (napr. užívanie návykových látok, nezamestnanosť) a časom sa môžu meniť. Na druhej strane sú faktory **zraniteľnosti**, ktoré sa spájajú so ženou/obeťou, s jej osobnou situáciou a kontextom. Faktory zraniteľnosti uľahčujú útočníkovi páchať násilie. Rizikové faktory nevysvetľujú, prečo je muž násilný, ani nepredpovedajú, čo sa stane v budúcnosti. Umožňujú nám pochopiť, za akých okolností bol muž násilný, či je obeť vystavená riziku reviktimizácie, alebo dokonca zabitia (smrteľné násilie)

[Obrázok

4].

Obrázok 4. Rizikové faktory domáceho násilia a jeho recidívy podľa socio-ekologického rámca²³

²³ <http://www.cdc.gov/violenceprevention/overview/social-ecologicalmodel.html>

Tento model umožňuje odborníkom už vyše dve desaťročia strategicky posudzovať riziko recidívy, uplatňovať stratégiu manažmentu rizík a plánovať bezpečie pre obeť. Tento model je o. i. nápomocný pre príslušníkov a príslušníčky orgánov činných v trestnom konaní aby:

- ✓ pomáhali pri vysvetľovaní a eliminácii podceňovania závažnosti rizík;
- ✓ neprehliadali varovné signály;
- ✓ zvyšovali bezpečie obeť a koordináciu práce príslušných inštitúcií.

Posudzovaniu a manažmentu rizika pre políciu sa bližšie venujeme v Sekcii II, Časť 1 tejto príručky. Informácie a poradenstvo pri posudzovaní rizika a nebezpečenstva konkrétne pre prokuratúru a súdy sú v Sekcii II, Časť 2.

1.6 Prevalencia a výskyt násillia na ženách na Slovensku

V roku 2008²⁴ bola na Slovensku realizovaná štúdia na vzorke vyše 800 žien zameraná na násillie na ženách. Jej výsledky ukazujú, že 21 % žien zažilo nejakú z foriem alebo kombináciu foriem násillia zo strany súčasných partnerov, pričom v 6 % respondentky považovali toto násillie za vážne. Násillie zo strany bývalých partnerov sa vyskytovalo častejšie, pričom približne 28 % žien malo skúsenosť s násillím páchaným bývalými partnermi, z čoho u 12 % išlo o vážnu formu násillia. Podľa prieskumu je na Slovensku 68 % žien, ktoré zažili niektorú z foriem násillia zo strany muža (s výnimkou intímnych partnerov) (pozri tiež správu WAVE).²⁵

Hoci oficiálne štatistické údaje²⁶ naznačujú pokles vo výskyte znásillnení²⁷ zo 4,3 na 1,7 na 100 000 osôb od roku 2003 do roku 2013, výsledky prieskumu z roku 2014,²⁸ ktorý realizovala Agentúra Európskej únie pre základné práva (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA) prinášajú iný obraz. Väčšina obeť násillia na ženách ho nikdy neohlási. Ich prípady sa teda neevidujú. Preto nie je možné presne opísať situáciu, v ktorej sa ženy na Slovensku nachádzajú. 7 % respondentiek uviedlo, že za posledných 12 mesiacov sa stali obeťou niektorej z foriem fyzického alebo sexuálneho násillia zo strany ich súčasného partnera; 2 % z nich zažilo takéto násillie zo strany bývalého partnera. Výsledky tiež ukázali, že 5 % respondentiek bolo obeťou iného muža, než svojho partnera., 12 % všetkých žien vo veku od 15 rokov uviedlo, že zažili viktimizáciu (sexuálnu alebo fyzickú) zo strany svojho aktuálneho partnera, 22 % zo strany iného muža než partnera a 34 % zažilo niektorú z foriem násillia (zo strany partnera alebo iného muža, než partnera). Podľa prieskumu FRA z roku 2014, 22 % žien nad 15 rokov

²⁴ Hagemann-White, Prof. Dr. Carol. (2010). Ochrana žien pred násillím: Analytická štúdia výsledkov tretieho kola monitorovania uplatňovania odporúčania Rec (2002) 5 o ochrane žien pred násillím v členských štátoch Rady Európy. [Riadiťstvo pre ľudské práva a právne záležitosti]. Štrasburg. s. 56. Filadelfiová, Holubová et al., Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008).

²⁵ <http://www.wave-network.org/sites/default/files/05%20SLOVAKIA%20END%20VERSION.pdf>

²⁶ Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) Assaults, Kidnapping, Robbery, Sexual Offences, Sexual Rape, Total Sexual Violence, 2015

²⁷ Definované pre tieto štatistiky ako „Znásillnenie – znamená pohlavný styk bez platného súhlasu“.

²⁸ http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sk.pdf.

zažilo nechcené objímanie, dotyky a bozky, pričom 17 % sa stalo obeťou internetového (sexuálneho) obťažovania.

Celonárodný prieskum²⁹ o násilí na ženách, ktorý sa na Slovensku uskutočnil v roku 2008 priniesol ďalšie údaje. Vo väčšine európskych krajín nie je násilie na ženách zriedkavý jav. Spomedzi všetkých respondentiek 8 % uviedlo, že za posledných 12 mesiacov mali „často alebo neustále“ strach, že sa stanú obeťou násilia; 24 % sa bálo „niekedy“. 31 % uviedlo, že za posledných 12 mesiacov „často alebo stále“ obchádzali miesta, kde sa báli, že by sa mohli stať obeťou útoku. 32 % zo všetkých respondentiek uviedlo, že poznajú medzi svojimi priateľmi a príbuznými niekoho, kto zažil domáce násilie a 28 % poznalo takéto osoby na pracovisku.

Slovensko sa nenachádza nad ani pod úrovňou výskytu násilia zaznamenaného v iných krajinách. Priemer za 28 členských štátov Európskej únie v súvislosti s fyzickým násilím páchaným partnerom vo veku 15 rokov a vyššie je 20 % (SR 22 %), 7 % pre sexuálne násilie (SR 8 %); 6 % sa týka sexuálneho násilia páchaného iným mužom než partnerom vo veku nad 15 rokov (SR 4 %); 43 % psychického násilia partnerom nad 15 rokov (SR 48 %); 4% fyzického násilia zo strany partnera v priebehu 12 mesiacov pred realizáciou prieskumu (SR 6 %); a napokon 1% sexuálneho násilia zo strany partnera v priebehu 12 mesiacov pred rozhovorom v rámci prieskumu (SR 2 %).

Hoci je násilie na ženách veľmi rozšírené, väčšina prípadov sa nedostane do pozornosti polície alebo iných služieb či inštitúcií. Polícia je informovaná len o 12 zo 100 prípadov domáceho násilia.³⁰ V súvislosti s násilím páchaným iným mužom než partnerom sa tento podiel zvyšuje len minimálne (14 %). Väčšina prípadov zostane neznámych a nezistených. Slovenská polícia a v konečnom dôsledku aj súdy sa preto stretávajú len malým percentom prípadov. To platí aj pre iné členské štáty EÚ a ostatné krajiny mimo EÚ.

Ak sa má zvýšiť počet podaní a oznámení príslušným orgánom je absolútne nevyhnutné, aby polícia a súdy poskytovali kvalitné a účinné služby. Treba riešiť a znížiť počet nenahlásených, neobjasnených a neukončených prípadov.

²⁹ Filadelfiová, Holubová et al., Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008

³⁰ Advokáti ženských práv. Zdroj: <http://www.stopvaw.org/slovakia>

2 MULTIINŠTITUCIOÁLNA SPOLUPRÁCA

2.1 Definícia a formy

Koordinácia predstavuje viac formálny vzťah a vzájomné porozumenie poslaniu. Ľudia zapojení do koordinovaného úsilia sa zameriavajú na svoje dlhodobejšie interakcie, ktoré sa týkajú špecifickej problematiky, alebo programu. Koordinácia vyžaduje plánovanie a rozdelenie rolí a otvorenú komunikáciu medzi inštitúciami.³¹

Práve v oblasti prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách a ich deťoch je pre zabezpečenie ich ochrany a bezpečia koordinácia medzi inštitúciami nevyhnutnosťou. Preto vo svoje, ale aj na Slovensku vznikajú multiinštitucionálne iniciatívy, ktoré majú za cieľ účinne ochrániť, profesionálne a citlivo pristupovať k ženám zažívajúcim násilie a ich deťom

Multiinštitucionálne iniciatívy môžu byť klasifikované do nasledovných kategórií:

- Sieťovanie a multi inštitucionálna spolupráca
- Multiinštitucionálna spolupráca/partnerstvo (strategická úroveň)
- Multiinštitucionálne intervenčné tímy (úroveň individuálnych prípadov)
-

2.1.1 Sieťovanie

Je to neformálny spôsob spoločnej práce inštitúcií. Sieťovanie sa vyskytuje vo forme pracovných skupín multiinštitucionálnej spolupráce a môže byť prvým krokom voči viac inštitucionalizovanej multiinštitucionálnej spolupráci. Je to dobrá stratégia:

- Pre lepšie spoznanie sa
- Výmenu názorov a informácií
- Učiť sa navzájom a podporovať sa navzájom
- Identifikovať diery, alebo duplicitu v službách
- Zlepšenie oznamovania prípadov a spolupráce
- Organizovanie tréningov a iných aktivít

Nebezpečenstvom tohto typu spolupráce je, že účastníci a účastníčky sa nikdy nedostanú za prvú fázu výmeny názorov a vzájomného učenia sa a tak sa iniciatíva stane skôr debatným krúžkom a málo, alebo vôbec sa nezameriava na riešenie aktuálnych a konkrétnych problémov. Vytvorenie pracovných skupín multiinštitucionálna spolupráca by nemala byť koncom. Preto je dôležité pravidelne evalvovať aktivity siete, s cieľom monitorovať ich efektívnosť a zlešiť multiinštitucionálnu spoluprácu. Môže byť prvým krokom vo vzťahu k viac inštitucionalizovanej spolupráci.

³¹ Podľa: Language of collaboration. Dostupné na <http://mncasa.org/assets/PDFs/Language%20of%20collaboration.pdf>

2.1.2 Multiinštitucionálna spolupráca/partnerstvo na strategickej úrovni (tvorba politík, reagonálnych akčných plánov)

Spolupráca, alebo partnerstvo sa vzťahuje na procesy a výstupy vyplývajúce z výsledkov práce rôznych inštitúcií, ktoré sa zaoberajú problematikou násilia páchaného na ženách a ich deťoch a ktoré sa zaviazali k spoločnej práci (napríklad formou memoranda o spolupráci) s cieľom zlepšiť jej celkovú efektivitu.³² Zahŕňa senior tvorcov a tvorkyne politík z politických a administratívnych úradov, inštitúcií a MVO. To môže vytvoriť konzultačný orgán pre implementáciu napr. regionálnych akčných plánov v oblasti násilia na ženách, vytváraniu podmienok pre špecializované služby pre ženy v regióne a hodnotenie politiky v tejto oblasti. Politická vôľa a alokácia zdrojov na implementáciu cieľov sú najdôležitejšie, aby tieto iniciatívy boli efektívne, pretože môžu slúžiť len ako figový list, keď príde k tomu, že treba ukázať progres v eliminácii násilia na ženách a deťoch.

Ženské MVO by mali byť vždy integrované do tvorby politík v tejto oblasti a ženy zažívajúce násilie a ich deti by sa mali podieľať na hodnotení ich činnosti.

2.1.3 Multiinštitucionálne intervenčné tímy (multiinštitucionálne porady o individuálnych prípadoch)

Využívajú sa ako špecifická forma multiinštitucionálnej spolupráce, kde sa intervenčné venujú konkrétnym prípadom žien, ktoré zažívajú násilie a ich deťom s vysokým stupňom nebezpečenstva (na základe urobeného odhadu), pričom tieto porady, alebo konferencie, zahŕňajú výmenu osobných informácií o ženách, ktoré zažili násilie, za účelom zlepšenia podpory, ochrany a ich posilnenia a v záujme zníženia rizika, že utrpia ďalšiu ujmu, ohrozenie na živote.³³ Intervenčných tímov môže byť v regióne viac. Napr. v Rakúsku majú tzv. intervenčnú reťaz, ktoré pozostáva, z polície, prokuratúry/súdov a ženských MVO. V Nemecku a v Berlíne majú mobilný intervenčný tím pre podporu obetí, môže byť zavolaný políciou s cieľom podporiť ich intervenciu. V UK napr. vznikli nové koordinačné služby ako sú noví špecialisti súdov, alebo špecializovaní prokurátori.³⁴

2.2 Koleso partnerstva³⁵

Multiinštitucionálna spolupráca funguje najlepšie na miestnej úrovni, s inštitúciami aktuálne pracujúcimi spolu na každodennej báze. Je dôležité, aby všetci aktéri boli zapojení do jej činnosti v tom istom čase. Môžu tam byť rôzne pracovné skupiny ako aj dočasné projekty vzťahujúce sa na špeciálne záležitosti, ktoré môžu zahŕňať inštitúcie, ktoré nie sú permanentnými členmi. Tak tam

³² Podľa: Logar R., Vargová, M.B. Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual. Council of Europe 2015. s. 4

³³ Tamtiež s.4

³⁴ Podľa: Logar R.. Bridging Gaps – From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. WAVE, 2006, s. 53

³⁵ Podľa: Kol. autoriek. Rozvíjanie kapacít v oblasti v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia. Tréningový manuál. WAVE, 2012 s.46 - 47

môžu byť permanentní členovia a členky, ktoré tvoria riadiacou skupinu a iní, ktorí sú prizývaní a prizívané podľa pracovného programu.

V rámci multiinštitucionálnej spolupráce sa hovorí o tzv. kolese partnerstva. V kolese partnerstva sú žena aj deti v strede. Svojimi službami ich podporujú nezávislé ženské organizácie, ktorých špeciálna rola spočíva v tom, že zastupujú ženy zažívajúce násilie v multiinštitucionálnom partnerstve resp. v intervenčných tímoch. Silné zapojenie ženských organizácií je dôležité, pretože sú veľmi skúsené a intenzívne zapojené do podpory žien zažívajúcich násilie a ich detí a do zlepšenia reakcií na ich potreby a problémy. Sú centrálnymi, alebo kľúčovými inštitúciami, ktoré by nemali chýbať v rámci multiinštitucionálnej podpory a mali by mať centrálnu koordinačnú úlohu.

Menšie kruhy v kolese partnerstva označujú najbližšiu rodinu, komunitu a sociálne siete, ktoré ženy často spolu so ženskými organizáciami poskytujú podporu. Vo väčších kruhoch sú zo zákona zriadené inštitúcie, ako napr. polícia, prokuratúra a súdy a mnoho iných inštitúcií potrebných na zabezpečenie bezpečia. Inštitúcie a organizácie nie sú vždy rovnako veľké a nemajú rovnaké zdroje niektoré sú ženám zažívajúcim násilie ťažšie dostupné. Je tiež dôležité zapojiť inštitúcie, ktoré hrajú dôležitú úlohu v prevencii a zvyšovaní povedomia, ako aj miestne úrady a politikov a političky.

Kľúčové inštitúcie, ktoré prichádzajú do styku s násilím na ženách na každodennej báze, ktorých úloha je poskytnúť krízovú intervenciu, alebo služby (ako napr. polícia, prokurátor, súdy, samospráva, poskytovatelia služieb) by mali mať samozrejme lepšie rozpracovanú politiku násilia na ženách, tak ako aj jasné štandardné postupy pre najlepšie riešenie problému, podporu a ochranu žien zažívajúcich násilie a ich detí, odhady nebezpečenstva, manažment bezpečia ako aj mať účinné prostriedky na zastavenie násilia. Ako ukázal výskum, inštitúcie, ktoré vytvorili špeciálne jednotky a odbory s cieľom bojovať s násilím na ženách a šijú svoje intervencie na mieru individuálnym prípadom sú viac úspešné v prevencii pred sekundárnou viktimizáciou a podporou obetí (Hester/ Westermarland 2005; Vallely et al 2005; Humphreys et al 2005).³⁶

2.3 Aktéri multiinštitucionálnej spolupráce a ich kompetencie na miestnej úrovni

Medzi najdôležitejších aktérov multiinštitucionálnej spolupráce v oblasti rodovo podmieneného a domáceho násilia na Slovensku (ako aj v iných krajinách) patria:

Ženské organizácie (bezpečné ženské domy, krízové linky, poradenské centrá)

Ide o organizácie, ktoré poskytujú špecializované služby ženám zažívajúcim násilie ako napr. špecializované sociálne, právne a psychologické poradenstvo, krízová intervencia, bezpečné ubytovanie a ďalšie.³⁷ Dôležité je aj zapojenie organizácií, ktoré poskytujú služby ženám z etnických minorít, alebo s ďalšími špecifickými potreby ako zdravotné znevýhodnenie, sexuálna orientácia atď..

Polícia

Polícia býva často prvým kontaktom so ženami, ktoré zažívajú násilie. Medzi jej kompetencie patrí napr. prijímanie trestného oznámenia, povinnosť preverovania skutku (príchod na miesto činu,

³⁶ Podľa: Logar R. Bridging Gaps – From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. WAVE, 2006 s. 50

³⁷ Viac nádate v publikácii: *Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie, Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom*. Dostupné na: http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com_content&view=article&id=386&Itemid=1&lang=sk

nadviazanie kontaktu s oboma stranami, zhromažďovanie informácií, riešenie problému, použitie inštitútu vykázania z bydlia). Polícia je tiež napr. povinná už pri prvom kontakte so ženou poskytnúť jej písomnú informáciu o jej právach a povinnostiach spolu s kontaktom na organizácie pomáhajúce obetiam násilia.

Prokuratúra

Prokuratúra napr. rieši trestné oznámenia, ktoré sa týka násilia na ženách a prijíma sťažnosti na postup v trestnom konaní, rozhodujú často o tom, či sa prípady dostanú pred súd atď..

Súdy, probačný a mediační úradníci a úradníčky

Súdy rozhodujú o prípadoch násilia na ženách, ako aj o tom ako bude postihnutý násilník v trestnoprávnom, alebo občianskoprávnom konaní. Rozhoduje napr. o predbežných opatreniach, zákaze vstupu, zákaze priblíženia, rieši návrhy na ochranu osobnosti, rieši návrhy na marenie úradného rozhodnutia.

Probační a mediační úradníci a úradníčky napr. by mali informovať ženu zažívajúcu násilie o násilníkovi a o tom ako súd kontaktujú poškodenú, pričom ju poučí o povinnostiach a obmedzeniach, ktoré vyplývajú z uznesenia voči násilnej osobe. Žena by mala mať možnosť v prípade porušenia zákazu priblíženia ihneď kontaktovať probačného/mediačného úradníka, alebo úradníčku ktorý/á hneď vo veci koná a podá správu prokurátorovi/sudcovi/sudkyni.

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny napr. poskytujú sociálne poradenstvo, informácie o možnosti dávok, na ktoré má žena nárok, pomoc pri vybavení dávky v hmotnej núdzi, ak je to potrebné, poradenstvo k zvereniu detí (sociálna kuratela), psychologické poradenstvo atď..

Samospráva (VÚC, obce)

Dôležité sú najmä odbory sociálnych vecí a odbory bývania. Poskytujú napr. sociálne poradenstvo na oddelení sociálnych vecí, pomoc pri hľadaní ubytovania v spolupráci s VÚC, poskytnutie finančného príspevku pre občanov v nepriaznivej sociálnej, v prípade núdze sa klientke môže uhradiť aj ubytovanie, ak je voľný nájomný mestský byt, môže byť žene priradený.

Zdravotnícke služby

Zdravotníci/zdravotníčky ako jedny z prvých vedia „detekovať“ domáce násilie na základe opakovaných návštev pre nešpecifické poranenia, hematómy rôzneho dátumu, nejasný popis mechanizmu úrazu, ktorý nekorešponduje so zraneniami, ktoré si skúsený lekár všimne. Mali by ho hlásiť a kontaktovať relevantné informácie. Ak žena vyhľadá pomoc po fyzickom napadnutí alebo na základe psychického násilia, je možné žene pomôcť, vydať lekársky nález, ak sa sama rozhodne potvrdiť, že sa jedná o násilie

Okresný úrad

Rieši priestupky proti občianskemu spolunažívaniu: na blízkej osobe, vyhrážanie, ponižovanie, poškodzovanie dobrého mena a povesti a rozhodnutím ukladá pokutu.

Ďalší možní aktéri: vzdelávacie inštitúcie, výskumné inštitúcie, členovia a členky rozličných kultúrnych, etnických alebo náboženských komunít.

2.4 Podmienky pre vytvorenie multiinštitucionálnej spolupráce ³⁸

V predchádzajúcom období sa stretávali pracovné skupiny multiinštitucionálnej spolupráce v jednotlivých samosprávnych krajoch a výstupom ich činnosti bol materiál v ktorom zadefinovali, aké podmienky musia byť naplnené aby multiinštitucionálna spolupráca v problematike násilia na ženách fungovala.

1) Dôsledné plnenie medzinárodných a národných záväzkov štátu a vyššia politická prioritizácia problematiky násilia páchaného na ženách

Základnou podmienkou účinnej a systémovej prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách je plné prevzatie zodpovednosti na strane štátu. Väčšina medzinárodných a národných dokumentov podrobne uvádza oblasti, ktorým je potrebné sa venovať (napr. primárna prevencia, vzdelávanie, trestno-právna a občiansko-právna legislatíva, zabezpečenie špecifickej pomoci a podpory v podobe špecializovaných poradenských centier a bezpečných ženských domov, ochrana a záujem detí v kontexte násilia páchaného na ženách, multiinštitucionálna spolupráca a iné) a aj konkrétne opatrenia, ktoré je treba na systémovej úrovni prijať.

2) Zmena postojov a zvyšovanie povedomia odbornej a širokej verejnosti

Postoje štátu, jeho vrcholových predstaviteľov a predstaviteľiek a jeho orgánov majú prirodzene vplyv na štátne a verejné inštitúcie. Ak štát vyjadruje jasný odmietavý postoj k násiliu páchanému na ženách a zároveň prijíma a realizuje účinné opatrenia na jeho prevenciu a elimináciu, výrazne ovplyvňuje zmenu postojov širokej i odbornej verejnosti.

3) Pomoc a podpora žien zažívajúcich násilie

Nevyhnutným predpokladom pre účinnú multiinštitucionálnu spoluprácu je existencia dostatočného množstva kvalitných špecifických podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie ako sú špecializované poradenské centrá, bezpečné ženské domy, telefonické linky pomoci a podobne. Rôzne druhy podporných služieb vrátane odporúčaných minimálnych štandardov pre ich geografickú dostupnosť a princípy ich práce sú definované v európskych Minimálnych štandardoch pre podporné služby, ktoré boli spomenuté aj v predošlých kapitolách tohto materiálu.

³⁸ Podľa: Kol. autorov a autoriek. MULTIINŠTITUCIONÁLNA SPOLUPRÁCA NA SLOVENSKU AKO NEVYHNUTNÝ PREDPOKLAD ÚČINNEJ POMOCI ŽENÁM ZAŽÍVAJÚCIM NÁSILIE (Súčasný stav a odporúčania) IVPR, 2015. S. 105 - 110

4) Mimovládne organizácie

Význam a rolu MVO zdôrazňujú aj medzinárodné dokumenty týkajúce sa násilia páchaného na ženách a ľudských práv žien. Na to, aby boli snahy o systémovú a účinnú prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách úspešné, je nevyhnutné, aby štát a jeho orgány a inštitúcie vyjadrili rešpekt a ocenenie ženským mimovládnym organizáciám, ktoré pôsobia v oblasti prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách.

5) Zmena legislatívy

Existencia špecifického zákona, ktorý by pokrýval všetky oblasti prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách, ako aj kompetencie a zodpovednosti inštitúcií, je veľmi dobrým základom aj pre rozvíjanie systému multiinštitucionálnej spolupráce.

6) Vzdelávanie a odbornosť zamestnancov a zamestnankýň inštitúcií

Systematické, odborné a špecializované vzdelávanie zamestnancov a zamestnankýň v problematike násilia páchaného na ženách. Toto vzdelávanie by malo byť smerované jednako k zvýšeniu teoretických vedomostí a hĺbkového chápania problematiky, ako aj k zvyšovaniu kvality praktických zručností pri riešení prípadov násilia páchaného na ženách. V ideálnom prípade by odborné a špecializované vzdelávanie k téme násilia páchaného na ženách malo byť súčasťou odbornej prípravy budúcich zamestnancov a zamestnankýň tzv. kľúčových inštitúcií..

7) Personálne a iné kapacity inštitúcií

Ako najefektívnejšie riešenie sa javí vyčlenenie špecializovaných pracovníkov/čok alebo tímov pre túto problematiku. Tento model sa osvedčil aj vo viacerých európskych krajinách (napr. špecializované policajné útvary vo Veľkej Británii). Špecializované tímy alebo jednotlivci zároveň spĺňajú podmienku odbornosti popísanú vyššie.

8) Metodiky, postupy a smernice

V niektorých krajinách je štandardom a dobrou praxou, že aspoň kľúčové inštitúcie (napr. polícia, sociálno-právna ochrana detí, zdravotníctvo a iné) používajú štandardizované metódy pre identifikáciu násilia, odhad nebezpečenstva a manažment rizík a manažment bezpečia v prípadoch násilia páchaného na ženách.

Okrem štandardizovaných metodík sa odporúča, aby inštitúcie mali jednoznačné smernice pre postup pri riešení prípadov násilia páchaného na ženách, ktoré presne popisujú jednotlivé opatrenia a úkony, ktoré musí byť pri riešení prípadov násilia páchaného na ženách vykonané.

9) Strategické materiály a akčné plány

Ak má inštitúcia strategický materiál špeciálne pre oblasť prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách, vytvára ním nevyhnutný základ pre to, aby všetci jej zamestnanci a všetky zamestnankyne vnímali, že ich inštitúcia považuje prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách za jednu zo svojich priorít a za vážny spoločenský problém, ktorý si zaslúži špeciálnu pozornosť a prístup. Má jasnú oporu a pozíciu aj pri tvorbe rozpočtu inštitúcie a nejde len o formálne prijatie takéhoto dokumentu, ale o skutočný záväzok, ktorý inštitúcia naplní konkrétnymi krokmi.

10) Zber údajov

Efektívny zber údajov založený na špecifických a porovnateľných údajoch za jednotlivé inštitúcie a organizácie zohráva kľúčovú rolu pri nastavovaní politik a stratégií, ako aj výpočte primeraných finančných prostriedkov, ktoré je potrebné na systémové riešenie problematiky násilia páchaného na ženách vyčleniť na strane štátu a jednotlivých rezortov. Preto je existencia takéhoto zberu údajov ďalšou z dôležitých podmienok pre efektívne nastavenie a fungovanie systému multiinštitucionálnej spolupráce v budúcnosti.

2.5 Princípy multiinštitucionálnej spolupráce

Podobný súhrn základných princípov zohľadňovaných pri práci so ženami zažívajúcimi násilie ponúka napríklad európska sieť Women Against Violence Europe (WAVE).³⁹

1. Chápanie násilia na ženách ako príčiny a dôsledku nerovnosti žien. Násilie páchané na ženách je dôsledkom nerovnosti moci medzi mužmi a ženami v rodine i celej spoločnosti, ktorý súvisí s rodovými stereotypmi a patriarchálnymi vzorcami správania sa. Hovoríme o rodovej podmienenosti násilia, pretože toto násilie sa deje ženám na základe toho, že sú ženami, nie ich osobnostných charakteristík, postojov či správania.
2. Bezpečie a ľudská dôstojnosť. Bezpečnosť žien zažívajúcich násilie a ich detí je najvyššou prioritou, cieľom a základným princípom poskytovania služieb. Ide o zabezpečenie vonkajšieho bezpečia žien a ich detí, ale aj vnútorného pocitu bezpečia žien. Uplatňovanie princípu bezpečia a ľudskej dôstojnosti zo strany akejkoľvek inštitúcie znamená uznanie ženy a jej skúsenosti s násilím, prejavenie rešpektu voči nej a jej situácii, vyjadrenie dôvery v jej rozprávanie, slušný a profesionálny prístup a správanie sa voči nej a jej deťom, ako aj nespochybňovanie, nebagatelizovanie, nezosmiešňovanie a neignorovanie jej potrieb.
3. Špecializované služby pre ženy zažívajúce násilie vychádzajúce z potrieb žien. Špecializované služby sú služby, ktoré sú špecificky zamerané na ženy zažívajúce násilie a ich deti a ktoré pristupujú k násiliu páchanému na ženách ako k rodovo podmienenej forme násilia, čomu prispôsobujú aj svoje intervencie, ktoré nie sú „rodovo neutrálne“.
4. Rôznorodosť a spravodlivý prístup. Násilie na ženách môže zažívať každá žena bez ohľadu na vek, etnicitu, sexuálnu orientáciu, náboženskú príslušnosť, status a iné, a preto je potrebné porozumieť rôznorodosti žien a ich potrieb a tiež špecifickým potrebám niektorých podskupín žien. Spravodlivý prístup znamená bezplatnú dostupnosť služieb, napríklad vzhľadom na geografické rozloženie, kapacitu a časovú neobmedzenosť.
5. Právne zastupovanie a obhajoba práv žien. Násilie na ženách je formou diskriminácie, porušovania práv žien a ich detí a častokrát trestným činom. Je potrebné reagovať jednoznačne a odsúdiť násilie páchané na ženách a ich deťoch vo všetkých jeho formách. Ženám zažívajúcim násilie má byť dostupná právna pomoc a právne zastupovanie.
6. Posilnenie žien. Posilnenie napomáha žene získať korektívnu skúsenosť so sebou, obnoviť vlastnú dôstojnosť a sebaúctu a uvedomiť si svoje potreby a práva s cieľom prevzatia kontroly nad svojím životom. Je potrebné rešpektovať, že žena samotná je najväčšou odborníčkou na svoj život a násilie, ktoré zažila. Poskytovanie podpory a ochrany má odrážať túto skutočnosť a byť určované ženou samotnou tak, aby žene nebola odoberaná moc a kontrola.
7. Participácia žien na rozvoji a riadení služieb. Keďže poskytovanie podpory a ochrany by malo vychádzať z potrieb a záujmov žien so skúsenosťou s násilím a ich detí, participácia žien so skúsenosťou s násilím je kľúčová pri nastavovaní, riadení a rozvoji služieb na všetkých úrovniach, inak je poskytovaná pomoc neúčinná.

³⁹ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

8. Dôvernosc informácií a informovaný súhlas. Žena má právo na súkromie. Informácie, ktoré poskytne sú dôverné a môžu byť poskytnuté ďalej len na základe jej rozhodnutia a informovaného súhlasu, pokiaľ táto dôvernosc nie je obmedzená, o čom je žena vopred informovaná. Zároveň má žena právo na informácie, a preto má byť informovaná o intervenciách súvisiacich s jej situáciou. Tento princíp je úzko prepojený s princípom bezpečia a rešpektovania ženy.
9. Koordinovaná odozva. Poskytovanie podpory, ochrany a bezpečia ženám zažívajúcim násilie by malo byť riešené na úrovni multiinštitucionálnej spolupráce, pretože len zahrnutie všetkých dotknutých organizácií umožňuje účinnú odozvu na situáciu násilia. Prostredníctvom koordinovaného prístupu zvyšujeme bezpečnosť žien a ich detí, predchádzame opakovanému násiliu, sekundárnej viktimizácii a zmierňujeme dopad násilia.
10. Volanie páchatel'ov na zodpovednosť. Zodpovednosť za násilie nesie ten, kto násilie spáchal. Ide o protiprávne konanie, ktoré musí byť primerane potrestané. Násilie nie je nikdy oprávnené či zaslúžené, neexistuje preň ospravedlnenie. Platí nulová tolerancia násilia. Žene, ktorá zažila násilie, dôverujeme, rešpektujeme ju a nespochybňujeme ju, ona nie je vinná a nenesie zodpovednosť za násilie, ktoré zažila.
11. Riadenie a zodpovednosť. Služby špecializovanej podpory a ochrany pre ženy zažívajúce násilie a ich deti sú riadené efektívne, sú kvalitné, vykonávajúci personál je adekvátne vyškolený a diverzifikovaný a adekvátne ohodnotený.
12. Spoločenská zmena. Bez zmeny spoločenských podmienok, ktoré vytvárajú nerovné rozdelenie moci medzi mužmi a ženami nedôjde k eliminácii násilia na ženách. Je potrebné zmeniť prístup jednotlivých inštitúcií, ako aj celkové systémové nastavenie v spoločnosti tak, aby boli odstránené predsudky, prístupy a vzorce správania, ktoré umožňujú páchanie násilia na ženách a ich deťoch.
13. Podpora a práca s deťmi. Násilie na ženách, najmä zo strany intímneho partnera, má vždy priamy alebo nepriamy dopad aj na deti a preto je potrebné, aby poskytovanie podpory a ochrany ženám zahŕňalo i adekvátnu podporu a ochranu detí.

Špecifické princípy multiinštitucionálnej spolupráce:

- Násilie nikdy nie je súkromnou záležitosťou, ale spoločenskou, verejnou záležitosťou, nemalo by byť riešené ako menej závažné, ako iné formy násilia.
- Obete nie sú nikdy zodpovedné za násilie, ktoré je na nich páchané, násilie nemožno ospravedlniť, inštitúcie sa distancujú od akejkoľvek formy obviňovania obetí, sekundárnej viktimizácie a diskriminácie.
- Bezpečnosť obete/klientky je prioritou všetkých koordinovaných intervencií.
- Obete majú právo na adekvátnu podporu a asistenciu zo strany každej zapojenej inštitúcie.
- Násilné správanie musí byť zastavené a násilníci musia byť potrestaní.

Na úrovni vzájomnej spolupráce a komunikácie, definovali napríklad regionálne MS pracovné skupiny tieto princípy:⁴⁰

- vzájomný rešpekt
- uznanie odbornosti jednotlivých členov a členiek v rámci ich inštitúcie/organizácie
- uznanie odbornosti a skúseností MVO pôsobiacich v oblasti násilia páchaného na ženách
- otvorenosť k dialógu, k zmene a ku konštruktívnej kritike
- zachovávanie dôvernosti informácií.

⁴⁰ Podľa: Kol. autorov a autoriek. MULTIINŠTITUCIONÁLNA SPOLUPRÁCA NA SLOVENSKU AKO NEVYHNUTNÝ PREDPOKLAD ÚČINNEJ POMOCI ŽENÁM ZAŽÍVAJÚCIM NÁSILIE (Súčasný stav a odporúčania) IVPR, 2015. s. 101

2.6 Štandardy multiinštitucionálnej spolupráce, ktoré by mali naplniť samotné inštitúcie

Dôležité štandardy multiinštitucionálnej spolupráce pre inštitúcie orientované na ženu zažívajúcu násilie a ich deti zahŕňajú⁴¹:

1. Povedomie

Každá inštitúcia, ktorá môže vo svojej činnosti riešiť prípady násilia na ženách a ich deťoch (zdravotníci a zdravotníčky, nemocnice, všeobecní lekári a lekárky, sociálne služby, služby bývania, školy) musí si byť vedomá príčin a kruhu násilia na ženách a domáceho násilia, musí byť presvedčená o dôležitosti riešenia problému prostredníctvom politiky a praxe inštitúcie a možnom výskyte problému v prípadoch riešených inštitúciou. Inštitúcie by si mali byť vedomé, že aj ich zamestnanci a zamestnankyne môžu byť ovplyvnení a ovplyvnené domácim násilím, či už ako obeť, alebo páchatelia. Inštitúcie by mali mať cieľ vytvoriť bezpečné a podporné prostredie, tak aby klientky/obeť boli povzbudené hlásiť násilie. Inštitúcie by mali byť prístupné a podporné pre všetky klientky, potreby špeciálnych skupín ako etnické a menšinové skupiny, klientky so zdravotným znevýhodnením a iné. Napr. plagáty a letáky s telefónnym číslom ženských liniek pomoci a služieb by mali byť uvedené v čakárňach, tak aby dala inštitúcia najavo, že si je vedomá tohto problému a ponúkla možnosť klientke vziať si informačné materiály so sebou – pre nich samotné, alebo pre ženy, ktoré budú potrebovať pomoc. Letáky by tiež mali byť k dispozícii na ženských toaletách, keďže niektoré obeť, nemajú odvahu si ich zobrať na verejnom mieste.

2. Stanovenie poslania, vízie

Jasné formulovanie poslania odsudzujúce všetky formy násilia na ženách a ich deťoch by malo byť súčasťou písanej politiky každej inštitúcie. Vízia spoločnosti, v ktorej vzájomný rešpekt, rovnosť a partnerstvo determinujú vzťahy medzi ženami a mužmi, rodičmi a deťmi a medzi ľuďmi vo všeobecnosti, by mala byť vedúcim princípom inštitúcie. Je nevyhnutné aby všetci členovia a členky a zamestnanci a zamestnankyne organizácie boli oboznámení a povzbudzovaní a povzbudzované, aby šírili toto posolstvo. Rodová rovnosť ako aj rešpekt diverzity a princíp nediskriminácie by mal byť súčasťou etických kódexov.

3. Štandardy a politiky, postupy, metodiky

Bezpečnosť žien zažívajúcich násilie a ich detí musí byť prioritou. Všetky inštitúcie by mali mať jasné postupy, príručky a štandardy pre riešenie prípadov násilia na ženách a ich deťoch. Metodiky, postupy by mali existovať v písanej forme a všetci zamestnanci a zamestnankyne a členovia partnerstva by mali byť s nimi oboznámení, mali byť a ich prijať ako aj s postupmi implementácie metodiky, príručky do ich každodennej práce. Metodika na riešenie prípadov násilia na ženách a domáceho násilia by mala byť súčasťou všeobecných kvalitatívnych štandardov inštitúcie. Metodiky by mali zabezpečiť, že klientky sú informované o všetkých postupoch a intervenciách a o možnostiach pomoci, ktoré im môžu ponúknuť. S klientkinými informáciami by malo byť nakladané ako s dôvernými a musia byť urobené kroky pre vzájomné porozumenie, výnimky môžu byť vykonané v prípade okamžitého nebezpečenstva alebo povinnosti nahlásiť násilie orgánom činným v trestnom konaní. Identifikácia rizika, bezpečnostný plán by mali byť štandardným postupom. Správy klientky a zranenia by mali byť

⁴¹ Podľa: Logar R. Bridging Gaps – From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. WAVE, 2006. s. 34- 36

starostlivo zdokumentované a udržané v bezpečnosti, ak je to vhodné, mali by byť urobené obrázky poranení a zozbierané všetky dostupné dôkazy.

4. Manažment prípadu, prevencia opakovanej viktimizácie a oznamovanie a výmena informácií medzi inštitúciami

Ženy zažívajúce násilie a ich deti potrebujú priebežnú podporu, preto by sa inštitúcie mali uistiť, že zostanú v kontakte s klientkami a mali by im poskytnúť priebežnú podporu, alebo ich poslať do špecializovaných ženských organizácií. Inštitúcie by mali byť zodpovedné za koordináciu s inými inštitúciami a nenechať na klientku, aby sa spojila s inou inštitúciou a vymieňať si informácie medzi sebou, najmä informácie o rizikových faktoroch. Dobrá spolupráca s inštitúciami a jasné postupy konania s nimi sú dôležité preto, aby sa uistilo, že klientky v skutočnosti prídu tam, kam chcú ísť a tak sa vyhnú frustrácii a sklamaniu. Je nápomocné pre ženy, ak inštitúcia prevezme iniciatívu pri vytvorení kontaktu so službou, ktorú žena potrebuje. Zdieľanie informácií s inými inštitúciami by sa malo konať z dôvodu zlepšenia klientkinej bezpečnosti. Za účelom umožniť klientke, aby dôverovala inštitúcii, nemali by byť tlačené do toho, aby komunikovali s rôznymi zamestnancami a zamestnankyňami v inštitúcii, vždy keď hľadajú pomoc (výnimka: krízová intervencia).

5. Bezpečnosť zamestnancov a zamestnankýň inštitúcie

- Bezpečnosť by mala byť dôležitým bodom aj pre zamestnancov a zamestnankyne inštitúcie. Bezpečné plánovanie v inštitúcii by malo zahŕňať rutinnú procedúru (čo robiť keď sa objaví násilník, čo keď je napadnutý zamestnanec/zamestnankyňa). Informácie a podpora by mali byť dostupné zamestnancom a zamestnankyniam, ktoré sú obeťami domáceho násillia. Inštitúcie by tiež mali mať postup pre situáciu, čo robiť keď sa odhalí, že zamestnanec je násilník využívajúci rodovo podmienené násillie.

-

6. Tréning zamestnancov a zamestnankýň inštitúcie

- Všetci zamestnanci a zamestnankyne, ktorí môžu riešiť prípady násillia na ženách a ich deťoch musia dostať adekvátny a priebežný tréning (najmenej dva dni) o rodovo podmienenom a domacom násillí. Mal by byť integrálnou súčasťou základného tréningu pre každú profesiu. Kľúčové inštitúcie (polícia, súdy, úrady práce atď.) by mali mať špeciálne útvary a špecializovaných zamestnancov a zamestnankyne, ktorí dostanú intenzívny tréning (najmenej dva týždne).

7. Manažovanie bezpečia a podpory žien zažívajúcich násillie a ich deti

Je úlohou manažmentu inštitúcie zabezpečiť správnu implementáciu, hodnotenie a adaptáciu metodík, príručiek. Treba poskytnúť adekvátne zdroje (čas, priestory na dôverné rozhovory s obeťami, letáky, informácie o organizáciách na ktoré sa obeť môžu obrátiť atď.), aby zamestnanci a zamestnankyne mohli vykonávať svoje úlohy efektívne. Manažment by mal monitorovať a hodnotiť individuálne prípady pravidelne, dať spätnú väzbu a podporovať zamestnancov a zamestnankyne. Kľúčové inštitúcie, ktoré často prichádzajú do styku s násillím na ženách, by mali mať špeciálne jednotky a špeciálnych vyšetrovateľov/osoby. Dôležité je poveriť osobu /odbor, ktorí by mali byť zodpovední za implementáciu politiky v tomto smere.

8. Kvalitatívne štandardy

- Kvalitatívne štandardy pre prípady násillia na ženách by mali byť definované manažmentom v spolupráci s internými a externými expertkami na problematiku násillia na ženách. Kontrola kvality a zlepšenie: s cieľom dosiahnuť udržateľné výsledky a zlepšenia v kvalitatívnych štandardoch, konkrétne ciele by mali byť formulované pre zlepšenie intervencií. Indikátory by mali byť identifikované tak aby mohli byť hodnotené či ciele boli dosiahnuté a reformulovať ich na základe výsledkov.

-

9. Klientky ako aktérky

Názory klientok a kvalita služieb by mali byť zisťované pravidelne (cez dotazníky, interview, diskusné fóra). Inštitúcie by mali byť otvorené spätnej väzbe klientok, žien zažívajúcich násilie, aj keď je to kritická spätná väzba a mali by povzbudiť a uľahčovať takúto spätnú väzbu. Klientky by mali byť informované, komu môžu podať sťažnosti v prípade ak nie sú spokojné so službou.

10. Sieťovanie a multiinštitucionálna spolupráca

Multiinštitucionálna spolupráca a okružle stoly by mali byť integrálnou súčasťou každej inštitúcie. Zdroje by mali byť pridelené na multiinštitucionálnu spoluprácu vo forme pracovného času, ako aj podporené finančným a materiálnym príspevkom. Senior manažment zamestnanci a zamestnankyne ako aj zamestnanci a zamestnankyne prvého kontaktu by mali participovať na iniciatívach multiinštitucionálnej spolupráce.

•

11. Dokumentácia a hodnotenie

Priebežné zbieranie údajov a tvorba štatistík sú potrebné pre evalváciu, rozvoj a zlepšenie inštitucionálnej reakcie na ženy zažívajúce násilie a ich deti. Interné hodnotenie by malo byť vykonávané pravidelne. Externé hodnotenie, audity bezpečnosti a výskum sú dôležité a nevyhnutné stratégie pre rozvoj a zlepšenie intervencií a služieb.

Všeobecné odporúčania pre kľúčové inštitúcie

Kľúčové inštitúcie ako polícia, prokurátora, súdy, úrady práce, sociálnych vecí a rodiny a ženské organizácie by mali mať väčšiu zodpovednosť v ochrane žien zažívajúcich násilie, prevencii ďalšieho násilia a vyvodzovaní zodpovednosti voči násilníkom. Preto potrebujú viac rozpracovanú politiku, aby naplnili svoje úlohy, ktoré môžu zahŕňať:

- špeciálne jednotky pre elimináciu násilia na ženách a domáceho násilia na polícii
- špecializovaná prokurátora a súdy
- efektívne zákonné podmienky pre intervencie (vykázanie, nepribližovanie sa, práva obete v trestnom konaní)
- komplexné metodiky a postupy, inštrukcie
- komplexné tréningy (najmenej dva týždne)
- monitoring manažmentu intervencií
- štandardy kvality a kontrola kvality
- externé hodnotenia a audity bezpečnosti
- priateľské intervencie vo vzťahu k žene zažívajúcej násilie a ich deťom (napr. kontrolný list prvej konzultácie).

2.7 Kritéria efektívneho partnerstva

Kritéria úspešného/efektívneho partnerstva:

Sieť ženských organizácií, ktoré poskytujú služby predstavuje najdôležitejšiu podmienku pre efektívnu multiinštitucionálnu spoluprácu a najdôležitejšou podmienkou pre existenciu multiinštitucionálnej spolupráce je existencia adekvátnych služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti vo všetkých samosprávnych krajoch.

Príklad: Samosprávny kraj môže mať veľmi efektívne ambulantné služby, ale ak tam nie je nemocnica, kde by mohli byť chorí, alebo zranení ľudia, cieľ poskytnúť im adekvátne medicínske liečenie nebude dosiahnutý. Podobne, v prípadoch násilia na ženách a ich deťoch, polícia zlyhá v zabezpečení bezpečnosti pre ženy a deti v akútnom nebezpečenstve, ak tam nie je v regióne bezpečný ženský

dom, ak polícia nemá dost' zásahových aut a zamestnancov a zamestnankyň, aby reagovali na domáce násilie v prípade núdzového volania, ich pomoc môže prísť neskoro.

Rakúsky model intervencie stavia na nasledovných kritériách:⁴²

- Expertky so ženských organizácií hrajú centrálnu úlohu.
- Participujúce inštitúcie sú ochotné a kompetentné zmeniť vlastnú prax.
- Spolupráca nie je len debatný krúžok ale sú stanovené záväzné ciele, projekty sú plánované, implementované a hodnotené.
- Každá inštitúcia prispieva k ľudským a finančným zdrojom, ktoré sú potrebné k implementovaniu plánov a dosiahnutiu skupiny cieľov.
- Participujúce inštitúcie tiež riešia rodovú rovnosť v ich vlastných oblastiach (uplatňovanie rodového hľadiska).
- Vyzýva zodpovedných aktérov na politickej úrovni aby dali vysokú prioritu podpore žien zažívajúcich násilie a ich detí, keď je nedostatok zdrojov.
- Všetci účastníci a účastníčky majú jasnú ideu spoločného cieľa v procese ochrany žien zažívajúcich násilie a ich detí.
- Všetci účastníci a účastníčky poznajú dobre svoju rolu a rolu iných inštitúcií, ako aj svoje profesionálne povinnosti vo vzťahu k tejto role.
- Všetci účastníci a účastníčky poznajú dobre metódy a nástroje výmeny informácií a konzultácií v rámci a medzi sektormi, nasledované vhodnými dokumentami a spätnou väzbou.

Efektívne pracujúce partnerstvo: dobrá prax⁴³

- Zdieľané ciele: relevantné inštitúcie by sa mali zaviazat' k zdieľanej vízii a skupine cieľov
- Štruktúra a riadenie: relevantné inštitúcie, by mali súhlasiť, že budú zodpovedné vo vzťahu k partnerstvu, mali by mať schopnosť rozšíriť toto partnerstvo do iných oblastí.
- Stratégia, vedenie a akčný plán: strategické ciele a akčný plán spolupráce musia byť nastavené v rámci relevantných inštitúcií. Vedenie je požadované strategickou skupinou, aby vyžadovalo priority identifikované v rámci partnerstva.
- Reprezentácia: každá relevantná inštitúcia, by mala byť reprezentovaná v rámci partnerskej štruktúry a reprezentovaná niekým s autoritou rozhodovať v mene inštitúcie a reagovať na potreby partnerstva v rámci vlastných štruktúr inštitúcie.
- Zdroje: relevantné inštitúcie by mali vedieť, koľko ich násilie na ženách, domáce násilie a sexuálne násilie stojí každý rok; pozornosť by mala byť venovaná inštitúciám, ktoré historicky nesú náklady týchto služieb s cieľom deliť sa o zdroje na financovanie zabezpečenia ochrany na miestnej úrovni.
- Koordinácia: relevantné inštitúcie by mali pracovať s cieľom koordinácie svojich aktivít a iniciatív s tými, ktoré majú ich partnerské inštitúcie, tak aby dosiahli ciele partnerstva, hodnotná rola koordinovanej reakcie by mala byť rozpoznaná a podporená.
- Tréning: tréning musí byť poskytnutý vhodne zamestnancom a zamestnankyniam prvého kontaktu s cieľom identifikovať osoby s rizikom násillia na ženách, domáceho násillia a sexuálneho násillia a reagovať vhodne a efektívne.
- Dáta: relevantné inštitúcie pracujúce v partnerstve by mali participovať na vytvorení a prispievať k skupine údajov s cieľom monitorovať, informovať a tvoriť svoju rekáciu. Tieto informácie by mali

⁴² Podľa: Logar R. Domestic Abuse Intervention Center, Vienna and WAVE-Network THE AUSTRIAN MODEL OF INTERVENTION IN DOMESTIC VIOLENCE CASES, 2005

⁴³ Podľa: WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia*, Viedeň 2012. s.58

byť zbierané a analyzované ako časť výkonu manažmentu partnerstva. Relevantné inštitúcie by mali vytvoriť indikátory výstupu s cieľom posúdiť ich efektívnosť.

- Politiky a postupy, protokoly: multiinštitucionálna spolupráca by mala byť podporená štandardnými postupmi starostlivosti o ženy zažívajúce násilie a ich deti, zdieľaním informácií, jasnými procesmi, manažmentom rizika a učením z vážnych prípadov.
- Špecializované služby: analýza potrieb by mala byť vykonaná s cieľom identifikovať miestne potreby a zabezpečenie problematiky.
- Diverzita: miestne etnografické štatistiky, by mali byť použité s cieľom informovať prax s cieľom zabezpečiť, aby všetci členovia a členky komunity mali prístup k službám. Zabezpečenie potrieb celej komunity musí byť prioritou.
- Používatelia služieb: skúsenosť využívatelov služieb by mala byť pravidelne a systematicky využívaná s cieľom informovať partnerstvo o efektoch ich práce a navrhnúť zlepšenia.

2.8 Ciele a aktivity multiinštitucionálnej spolupráce

Príklad vízie⁴⁴

- začať malými krokmi
- rásť pomaly v súlade s dostupnými zdrojmi
- správať sa v súlade s princípom: ktokoľvek, kto je zaviazaný téme je správna osoba
- hľadať možnosti rozšírenia základne a vplyvu multiinštitucionálnej spolupráce
- hľadať spôsoby pre zapojenie členov a členiek oboch strán, a to top manažmentu ako aj grass root levelu

Príklady cieľov multiinštitucionálnej spolupráce⁴⁵

- zlepšenie bezpečnosti a ochrany žien zažívajúcich násilie a ochrana ich detí
- vytvorenie spolupráce za účelom dosiahnutia spoločných cieľov, identifikovaných prostredníctvom analýzy potrieb, SWOT analýzy
- zabezpečiť komplexný prístup k organizovaniu procesu pomoci, ochrany a podpory ženám zažívajúcim násilie a ich deťom
- vytvoriť a poskytnúť všeobecné a štandardizované príručky, metodiky pre realizáciu, dobrú prax a spoluprácu medzi rôznymi orgánmi vlády, inštitúciami a inými zákonnými inštitúciami a osobami v prípadoch násillia na ženách a domáceho násillia
- vytvorenie podmienok pre špecializované služby pre ženy, ktoré zažívajú násilie a ich deti
- zdieľanie nadobudnutých skúseností
- vytvorenie podmienok pre koordinovanú, rýchlu a účinnú a odbornú pomoc zo strany spolupracujúcich inštitúcií
- zvýšenie počtu ohlásených prípadov násillia a zvýšenie počtu starostlivo vybavených žalôb, trestných stíhaní, rozsudkov
- zlepšiť a unifikovať dokumentovanie a systém zbierania dát inštitúcií v tejto problematike
- zvýšiť povedomie o problematike domáceho násillia medzi inštitúciami a aktérmi v systéme ochrany

⁴⁴ Podľa Logar R.. Bridging Gaps – From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. WAVE, 2006, s. 55

⁴⁵ Tamtiež s. 64, MULTIINŠTITUCIONÁLNA SPOLUPRÁCA NA SLOVENSKU AKO NEVYHNUTNÝ PREDPOKLAD ÚČINNEJ POMOCI ŽENÁM ZAŽÍVAJÚCIM NÁSILLIE (Súčasný stav a odporúčania) IVPR 2015, s. 96-100

Príklady aktivít/úloh multiinštitucionálnej spolupráce

Hague a Malos (1996) identifikovali nasledovné úlohy bežné pre multiinštitucionálnu spoluprácu:⁴⁶

Monitorovanie služieb domáceho násilia, identifikovať medzery v službách a pokúsiť sa zaplniť ich. Napr. realizácia a iniciovanie miestnych výskumných projektov s cieľom identifikovať potreby žien zažívajúcich násilie a ich detí, zviditeľnenie potrieb špecifických skupín (etnické minority, zdravotné postihnutie, sexuálna orientácia...), mapovanie poskytovania služieb, identifikovanie modelov dobrej praxe identifikovanie medzier (kvantitatívnych, kvalitatívnych) v poskytovaní služieb, implementovanie projektov na zaplnenie medzier v poskytovaní služieb a vytvorenie nových služieb.

Koordinovanie zabezpečenia služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti. Úlohy sú orientované napr. na zlepšenie dostupnosti služieb, produkovanie informačných materiálov (letáky, internetové stránky atď.), prepojenie služieb, zlepšenie žiadosti o súhlas s poskytnutím informácií zo strany žien a spolupráce medzi inštitúciami, monitoring a zlepšenie oznamujúcej praxe, organizovanie konferencií multiinštitucionálnej spolupráce.

Vytvorenie stratégií, politík a praktických metodík zameraných na štandardizované riešenie prípadov násilia páchaného na ženách a ich deťoch. Napr. môže ísť formulovanie príručky dobrej praxe pre multiinštitucionálnu spoluprácu, štandardy odhadu nebezpečenstva, zlepšenie štandardov bezpečnosti v poskytovaní služieb, asistovanie individuálnym inštitúciám pri tvorbe ich vlastných politík a praktických štandardizovaných postupov, metodík, príručiek.

Iniciovanie a realizácia tréningu, ktorý je zameraný na prevenciu a elimináciu násilia na ženách a ich deťoch. Zahŕňa napr. mapovanie tréningovej situácie rôznych inštitúcií, vyhnutie sa duplicite učením sa od inštitúcií so skúsenosťami v organizovaní tréningov, vytvorenie, adaptovanie, alebo ak je to možné použitie existujúcich konceptov tréningu, organizovanie tréningu pre trénerov a trénerky, seminárov pre expertov a expertky z rôznych inštitúcií, asistovať inštitúciám vo vytvorení a realizovaní komplexného plánu pre vzdelávanie tréning na všetkých úrovniach, vytvorenie priebežného hodnotenia tréningových kurzov.

Zapojenie do preventívnej, vzdelávacej práce a zvyšovania povedomia (vrátane vytvorenia programov pre páchatelov, verejné kampane, vzdelávacie balíčky pre školy atď.) Patrí sem napr. produkcia letákov a informačných balíčkov pre ženy zažívajúce násilie a ich deti, zameranie na špecifické skupiny, plánovanie a vedenie miestnych kampaní, participovanie v celosvetovej kampani 16 dní aktivizmu voči rodovo podmienenému násiliu, práca s mládežníckymi organizáciami atď.

2.9 Proces vytvárania multiinštitucionálnej spolupráce⁴⁷

Nižšie je uvedený návrh krokov ako budovať multiinštitucionálnu spoluprácu

Príprava

- Zbierajte a poskytnite štatistiky prevalencie násilia na ženách a deťoch v regióne, počet obetí, ktoré hľadali pomoc vo vašej inštitúcii, alebo iných, tak ako informácie, výskum a správy o stave poskytovaní služieb a reakcie na problém

⁴⁶ Tamtiež s. 66

⁴⁷ Tamtiež s.67 – 72

- Identifikujte politické zámery, národné a medzinárodné dokumenty, národné akčné plány, ktoré nútia národnú a regionálne vlády poskytovať efektívne služby a ochranu ženám zažívajúcim násilie a použite tieto dokumenty ako základ politiky.

Mapovanie

- Sadnite si a vytipujte inštitúcie s ktorými ste už úspešne spolupracovali. Urobte sériu dvoch, alebo troch stretnutí s cieľom vytvoriť multiinštitucionálnu iniciatívu vo vašom regióne a pozvite inštitúcie, ktoré ste identifikovali ako potencionálnych spojencov. Vytvorte malú pracovnú skupinu, alebo riadiacu skupinu s cieľom koordinovať aktivity. Vytvorte priebežné fórum, kde sa stretávate pravidelne

Možné počiatočné aktivity

- Začnite s cieľom spoznať sa spoločne a zdieľanie informácií. Zorganizujte multiinštitucionálny tréningový event, aby ste sa vzájomne spoznali prehľadli poznatky o vzájomnej práci a skúsenostiach. Doprajte si čas, aby ste zistili, čo participujúce inštitúcie očakávajú od multiinštitucionálnej spolupráce a čím sú ochotné prispieť. Identifikujte konkrétne témy pre prvé stretnutie. Identifikujte medzery v službách. Vytvorte spoločnú víziu a ciele o ideálnej reakcii na násilie na ženách a ich deťoch.

Vedenie

Za účelom zformovať úspešnú a produktívnu iniciatívu multiinštitucionálnej spolupráce, je nevyhnutné vytvoriť rolu vedenia a koordinácie procesov špecifickými inštitúciami, alebo osobami. Niektoré multiinštitucionálne iniciatívy sa rozhodnú pre rotujúce vedenie; ďalšie menujú jednu inštitúciu, aby prebrala túto úlohu, alebo najmu osobu, aby vzala túto prácu. Nezáleží na tom, ako je táto úloha organizovaná je dôležité aby inštitúcie najviac zapojené do problematiky, špecializované ženské organizácie prevzali vedúcu úlohu a že ich expertíza je uznaná a hodnotená. Veľa multiinštitucionálnych iniciatív má dobré skúsenosti s expertkami zo ženských organizácií, ktoré sú najviac zapojené a majú komplexné poznatky o probléme, prevzmu zodpovednosť v koordinácii a príprave stretnutí

Vytvorenie pracovných štruktúr

Je v hodná nasledovná minimálna štruktúra:

- Koordinujúci inštitúciu s cieľom pripraviť a viesť, predsedáť stretnutiam
- Mailing list
- Pozvanie na stretnutie
- Pravidelné stretnutia (na začiatku je treba stretnúť sa častejšie, jedenkrát do mesiaca, neskôr keď ciele sú vytvorené a úlohy zdieľané, každý druhý mesiac, alebo štvrťročne, rekvenia v závislosti na projektoch a na dĺžke trvania
- Závazok na pravidelnom stretávaní sa v stanovený čas
- Vytvorenie konkrétnych cieľov a krokov na ich implementovanie
- Zápisy zo všetkých stretnutí a aktivít, ich distribúcia
- Evaluačné procedúry s cieľom monitorovať rozvoj a progress

Subskupiny – ak multiinštitucionálna spolupráca má veľký počet participantov, vytvorenie podskupín môže byť metódou ako ostať produktívny a vyhnúť sa frustrácii. Môžu riešiť špecifické záležitosti (opatrenia právnej ochrany, situáciu žien z etnických minorít, vplyvy na deti, programy pre páchatelov násilia) alebo môžu slúžiť na vykonanie špecifických úloh ako organizovať konferenciu, alebo tréningový kurz.

Riadiaca skupina – keď počet partnerov multiinštitucionálnej spolupráce narastá a vytvárajú sa rozdielne oblasti, môže byť dôležité vytvoriť riadiacu skupinu, ktorá koordinuje aktivity, môže slúžiť ako manažérsky orgán multiinštitucionálnej spolupráce, ich úloha môže byť koordinovať politiky a aktivity, s cieľom poskytnúť zdroje cez fundraisingové aktivity, alebo sieť s inými iniciatívami.

Spoločný základ, rešpekt a dialóg

- Je dôležité identifikovať spoločný základ spolupráce, na ktorom sa všetci zhodnú a rozširovať ho časom.
- Je dôležité tiež identifikovať body s ktorými participantmi nesúhlasia a pokúsiť sa pochopiť prečo, radí sa zapojiť sa do dialógu a pokúsiť sa pochopiť a odhaliť pôvod určitej pozície namiesto len nesúhlasu.
- Je dôležité rešpektovať a vážiť si názory inštitúcií s dlhodobou expertnou expertízou v oblasti.
- Rešpektujúce, nesexistické a nediskriminačné postoje a aktivity, by mali formovať základ pre spoločnú prácu
- Na základe nediskriminačnej pozície pozícia každej inštitúcie by mala byť rešpektovaná, aj keď nie je zdieľaná všetkými.
-

Robenie rozhodnutí

S cieľom posunúť sa od viac neformálnej siete a byť schopný spoločnej akcie je dôležité dohodnúť sa na metóde rozhodovania. Niektoré body, ktoré treba zvážiť sú:

- Bežné rozhodnutia, ktoré slúžia na vybudovanie identity multiinštitucionálnej spolupráce
- Je potrebné vypracovať praktickú metódu rozhodovania
- Rozdiely v moci medzi inštitúciami (napr. malé vs. veľké, štátne vs. mimovládne) by nemali byť zôraznené refeltovaním moci v procese rozhodovania
- Perspektívy, záujmy a potreby žien zažívajúcich násilie a ich detí by mali byť vždy v centre rozhodovania
- Najlepšie je usilovať sa o konsenzus pri rozhodovaní ak je to možné, tak aby bolo zabezpečené, že všetci členky a členovia sa cítia rešpektované a integrovaní. Avšak, multiinštitucionálna spolupráca by mala za cieľ dosahovať rozhodnutia tak, aby garantovali progres a zlepšenie status quo, členky a členovia by nemali svoju moc zneužívať na to, aby blokovali progres a zlepšenie.
- S cieľom vybudovať dôveru, je dôležité súhlasiť s tým, že členky a členovia nebudú hovoriť verejne o multirínštitucionálnej spolupráci bez súhlasu ostatných partnerov.

Ciele, politiky a akčné plány

Dôležité pre spoluprácu je identifikovať konkrétne ciele a prácu s cieľom dostať ich do praxe. Akčné plány a napísané usmernenia, podpísané všetkými členkami a členmi, formujú spoločnú štruktúru pre multirínštitucionálnu spoluprácu a reprezentujú dôležitý základ pre udržateľnú prácu

Akčný plán by mal obsahovať dlhodobé ako aj krátkodobé ciele. Dlhodobé ciele sú širšie a popisujú všeobecný rozvoj, ktorý by mal byť dosiahnutý ako „Zlepšenie služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti“. Tieto všeobecnejšie ciele by mali byť rozdobené na konkrétnejšie ciele a formulované tak aby boli dosiahnuteľné (zlepšenie služieb pre obeť vytvorením ďalšieho bezpečného ženského domu v regióne, podpora vychádza z aktivít, ktoré nasledujú ďalšie 3 mesiace).

Vo vzťahu k schopnosti monitorovať a hodnotiť, či ciele boli aktuálne dosiahnuté, je dôležité formulovať ich veľmi jasne a tiež definovať indikátory vhodné pre meranie cieľov alebo determinovanie, či boli dosiahnuté. Indikátory môžu byť kvalitatívne, alebo kvantitatívne. Napríklad, ak je cieľom vytvorenie metodiky, príručky pre spoluprácu medzi dvoma inštitúciami, indikátorom pre dosiahnutie cieľa bude, že metodika existuje v písanej forme a bola implementovaná do pracovných procesov oboch inštitúcií v určitom čase.

Tiež je dôležité aby ciele boli v súlade so zdrojmi a potrebné zložky (financie, infraštruktúra, personálne kapacity) boli dostupné na implementovanie cieľov. Starostlivé a realistické plánovanie je potrebné s cieľom vyhnúť sa chybám a frustrácii, ktoré v najhoršom prípade môžu viesť ku kolapsu multiinštitucionálnej spolupráce. Odsúhlasené ciele by mali byť formulované v písomnom akčnom pláne koordinovaného vedúcimi predstaviteľmi a predstaviteľkami všetkých zapojených inštitúcií a podpísaný všetkými členmi a členkami.

Akčný plán, alebo politika by mali obsahovať:⁴⁸

- Spoločná definícia problému
- Stanovenie poslania a vízie
- Analýza status quo a potreba zmeny
- Celkové ciele a operačné ciele
- Stratégie a metódy pre dosiahnutie cieľov a implementovanie politík
- Definovať indikátory s cieľom merať a determinovať či ciele boli dosiahnuté
- Časový harmonogram
- Zodpovedné inštitúcie a osoby
- Zdroje alokované na vykonanie úloh (osobné, peňažné, materiálne)
- Evaluačné procesy, analyzovať a zhodnotiť výsledky (na čom pracovali a prečo, čo nefungovalo a prečo, čo potrebujú aby sa to zmenilo)
- Prevziať akciu s cieľom urobiť zlepšenia a redefinovanie cieľov

Dôležité je tiež spraviť prácu viditeľnou – prostredníctvom informačných hárkov, výročných správ, výskumných a hodnotiacich správ, webových stránok.

Hodnotenie

Ciele a kľúčové plány potrebujú byť hodnotené priebežne. Kruh kontroly kvality môže slúžiť ako model pre integrovanú evaluáciu. Multiinštitucionálna spolupráca by mala najmenej raz ročne evaluať prácu ktorá bola urobená. Obrátiť sa na externých expertov a expertky pre realizáciu tejto úlohy úlohu.

Zdroje

Nedostatok zdrojov je najbežnejší faktor, ktorý bráni multiinštitucionálnej spolupráci pre rozvoj počiatočnú fázu, alebo hraničí so zastavením práce. Je nevyhnutné pre multiinštitucionálnu spoluprácu, aby partneri našli zdroje s cieľom dosiahnuť udržateľné výsledky. Každá inštitúcia by mala alokovať nevyhnutné zdroje pre aktívnu participáciu na multiinštitucionálnej spolupráci a prinajmešom poskytnúť čas pre zamestnancov a zamestnankyne a ak je to možné peniaze pre realizáciu projektov a úloh.

Minimálny štandard by mal byť, že miestne a regionálne authority financujú multiinštitucionálnu spoluprácu na pravidelnej báze, ktorá zahŕňa prácu koordinácie a špecifické projekty. Inštitúcie by mali poskytnúť financovanie venovaním dostatočného pracovného času pre reprezentantov a implementáciu dohodnutých cieľov a metód, príručok v rámci organizácie. Nákladovo efektívne je v rámci inštitúcií polície, alebo prokurátory vytvoriť špeciálne jednotky, alebo odbory, ktoré sa zaoberajú domácim násilím. Ženské organizácie by mali dostať dodatočné zdroje so strany regionálnych parlamentov pre multiinštitucionálnu spoluprácu, aby nemuseli brať zo zdrojov na služby. Minimálne štandardy pre financovanie multiinštitucionálnej spolupráce:

⁴⁸ Podľa: HANDBOOK FOR NATIONAL ACTION PLANS ON VIOLENCE AGAINST WOMEN. UN WOMEN NEW YORK, 2012

- miestne alebo regionálne vlády by mali poskytnúť finančné zdroje najmenej pre jedného koordinátora, vrátane nákladov pre vykonávanie multiinštitucionálnej spolupráce (kancelária, telefónen, náklady, poštovné ..)
- miestne, alebo regionálne vlády, by mali tiež poskytnúť priestory na stretnutia vo verejných budovách
- multiinštitucionálna práca, by mala byť súčasťou pracovných úloh reprezentantov a reprezentantiek inštitúcií a mala by byť zahrnutá do písaného popisu práce
- veľké inštitúcie ako polícia, alebo prokuratúra by mali vytvoriť špeciálne jednotky a odbory s cieľom riešiť problematiku násilia na ženách a domáceho násilia a mali by sa zúčastňovať multiinštitucionálnej práce
- inštitúcie by tiež mali poskytnúť nevyhnutné zdroje na implememntáciu cieľov a príručiek, ktoré boli vytvorené v rámci partnerstva multiinštitucionálnej spolupráce v rámci každodennej práce
- mali by integrovať tréningy multiinštitucionálnej spolupráce do stratégií osobného rozvoja

2.10 Intervenčné tímy - princípy

V USA iniciatívy multiinštitucionálnej spolupráce sú známe ako koordinovaná komunitná odpoveď/reakcia, vznikla na začiatku 1980. Termín multiinštitucionálna práca vytvorili vo Veľkej Británii. Krajiny ako Veľká Británia, Nemecko, Rakúsko krajina majú najdlhšiu tradíciu v tejto oblasti v Európe. Multiinštitucionálna spolupráca bola vytvorená od roku 1990, založená na fakte, že násilie na ženách a a ich deťoch sa týka prierezo vo mnohých oblastiach a môže byť eliminované len vtedy, keď všetky ostatné inštitúcie, ktoré riešia problém spolupracujú efektívne. ⁴⁹

Multiinštitucionálne intervenčné tímy resp. multiinštitucionálne porady o individuálnych prípadoch zahŕňajú výmenu relevantných osobných informácií o žene a o rizikových faktoroch identifikovaných v situáciách vysokého stupňa ohrozenia rodovo podmieneným a domácim násilím. Ich súčasťou je vytvorenie akčných plánov na zvýšenie bezpečia ženy. Keďže sú spolupracujúce inštitúcie zodpovedné za ženy a deti, s ktorými pracujú, partnerstvo od nich vyžaduje silný záväzok, alebo vytrvalosť. Sú účinné ppri redukovani opakovanej viktimizácie žien a ich detí a na zvyšovanie ich dôvery v poskytované služby tým, že žena dostáva od systému náležitú pomoc. Základom musí byť bezpečie ženy. Odborníci a odborníčky musia rešpektovať právo týchto žien robiť rozhodnutia týkajúce sa ich životov a nesmú prijať žiadne rozhodnutia, ktoré by mohli ženy ešte väčšmi ohroziť. Tereba si uvedomiť, že pred vznikom takýchto intervenčných tímov, najprv treba rozvíjať na ženy a deti orientované partnerstvá, ktoré sa nezakladajú na riešení jednotlivých prípadov násilia.⁵⁰

Základné princípy dobrej praxe intervenčných tímov⁵¹

Zúčastnené inštitúcie musia vytvoriť protokoly a zaviesť vedenie protokolov o zdieľaní informácií, ktoré budú zrozumiteľné aj ženám zažívajúcim násilie. Výmena osobných informácií musí vychádzať z právnych predpisov a obmedziť sa len na skutočnosti, ktoré sú dôležité pre odhad nebezpečenstva a pre plánovanie bezpečia.

Musia vždy konať so súhlasom ženy a informovať ju o tom, ktoré inštitúcie sa porád zúčastnia a aké informácie budú zdieľať.

⁴⁹ Podľa: Logar R. Bridging Gaps – From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. WAVE, 2006, s. 73

⁵⁰ Podľa: Kol. autoriek. Rozvíjanie kapacít v oblasti v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia. Tréningový manuál. WAVE, 2012, s. 122

⁵¹ Tamtiež s. 123

Ak sa v prípadoch akútneho nebezpečenstva, ktoré si vyžadujú okamžitý zásah, musí urobiť výnimka, nemožno vopred získať súhlas ženy, musí byť takéto rozhodnutie obhájitelné a transparentné a treba zabezpečiť rovnováhu medzi uplatňovaním práv ženy a právomocou inštitúcií.

Je dôležité, aby na poradách zastupovali ženu nezávislé ženské organizácie, ktoré si sama vyberie. Súčasťou takeéhoto zastupovania žien má byť príprava na poradu za účasti ženy a aj spätná väzba po porade.

Základnými cieľmi intervenčných tímov sú posilnenie ženy, ktorá zažila násilie a ich dôvery. Plánovanie bezpečia a konkrétnych krokov vychádza z ohrozenia, potrieb a práv ženy. Nikdy sa nesmú prijímať rozhodnutia, ktoré by preniesli bremeno realizácie opatrení na ženu zažívajúcu násilie, alebo ju ešte viac ohrozili.

Intervenčné tímy môžu fungovať dobre, ak existuje sieť adekvátnych služieb a sú zároveň podmienkou ich fungovania. Nemôžu byť vímané ako stratégia na kompenzáciu iných nedostatkov v poskytovaní služieb ženám, ktoré zažili násilie a ich deťom.

Ciele intervnečných tímov:⁵²

- Zdieľať informácie za účelom zaistenia bezpečia, zdravia a blaha žien a ich detí v situáciách vysokého stupňa ohrozenia násilím.
- Identifikovať, pre koho predstavuje páchatel'významné nebezpečenstvo a spoločne pracovať na riešení situácie.
- Spoločne zostaviť a implementovať plán manažmentu bezpečia, ktorý podporí všetky osoby vystavené nebezpečenstvu a ktorý znižuje riziko ujmy.
- Znížiť riziko opakovanej viktimizácie žien, stupňovanie násilia a závažného násilia, vrátane femicíd a pokusov o femicídu.
- Skvalitniť preberanie zodpovednosti za riešenia násilia na ženách a ich deťoch inštitúciami.
- Zlepšiť podporu pre zamestnancov a zamestnankyne, ktoré na týchto prípadoch pracujú.
- Monitorovať všetky procesy týkajúce sa intervenčných tímov a ich výsledky, aby sa zabezpečilo účinné riešenie otázok súvisiacich so zodpovednosťou inštitúcií, opakovanou viktimizáciou, diskrimináciou a rozmanitosťou služieb.

Kroky intervenčných tímov⁵³

1. Nezávislé zastupovanie žien

Súhlas ženy a príprava spolu s ňou na kľúčové predpoklady pre odporúčanie prípadu na poradu. Každú ženu na porade zastupujú nezávislé, ženské organizácie, ktorým dôveruje. Prvým krokom je zistiť, či v regióne existujú nezávislé ženské organizácie, definovať nedostatky v tejto oblasti a spôsob, ako ich odstrániť. Je dôležité, aby tieto organizácie neustále podporovali a zastupovali ženu zažívajúcu násilie. Znamená to účinnú podporu žien, ešte pred stretnutiami, zastúpenie ich názorov, potrieb a práv a presadzovanie ich bezpečia a podporu žien po stretnutí tak, aby nedošlo k zvýšeniu ohrozenia násilím.

2. Identifikácia

Inštitúcie rozumejú rizikám násilia na ženách a ich deťoch v rámci domáceho násilia a dokážu použiť nástroj na odhad nebezpečenstva a svoje odborné stanovisko na identifikáciu násilia na žene a jej deťoch. Prvým krokom je skúmať nástroje na odhad nebezpečenstva, prípadne navštíviť potencionálne partnerské inštitúcie a predstaviť im koncept odhadu nebezpečenstva. Všetky inštitúcie dokážu vykonávať základný odhad nebezpečenstva bez ohľadu na to, na ktorú z nich sa žena

⁵² Tamtiež s. 125

⁵³ Tamtiež s. 129 - 136

obráti. Inštitúcia na ktorú sa žena obráti, vykoná náležité opatrenia na zaistenie bezpečia ženy, vrátane odporúčania na multiinštitucionálnu poradu o individuálnych prípadoch odporúčanie na špecializované ženské organizácie.

3. Odporúčanie

Inštitúcie vedia, ktoré prípady by mali ísť do porady, pretože sú im jasné kritériá, na ktorých sa spoločne dohodli. Prvým krokom je zber údajov o násilí na ženách a ich deťoch na miestnej úrovni napr. koľko prípadov sa oznámi na políciu, koľko žien ročne využíva služby bezpečných ženských domov a pod. Musia byť stanovené jasné kritériá, ktoré sa budú dôsledne uplatňovať a zverejňovať. Treba dať priestor rôznym odporúčaniam od inštitúcií zriadených zo zákona a mimovládnych organizácií.

4. Zapojenie sa do spolupráce

Všetky dôležité inštitúcie majú byť v intervenčných tímoch primerane a kontinuálne zapojené. Prvým krokom je identifikácia inštitúcií, ktoré treba na začatie fungovania intervenčných tímov a viesť s nimi predbežné rozhovory. Inštitúcie sa v písomno protokole musia zaviazat' k dodržiavaniu princípov intervenčných tímov. Účasť inštitúcií má odrážať potreby a rozmanitosť žien na miestnej úrovni. Zúčastnené odborníčky a odborníci musia mať prístup k dôležitým informáciám v rámci vlastných inštitúcií, musia mať oprávnenie tieto informácie poskytnúť ostatným a konať v mene zastupovanej inštitúcie.

5. Zhromažďovanie a zdieľanie informácií

Dôležité je rešpektovanie dôvernosti informácií o žene, ak však súvisia s nebezpečenstvom, ktoré jej hrozí, zdieľajte ich primeraným a obhájiteľným spôsobom, ktorý je v súlade so zákonom na ochranu osobných údajov. Treba v prvom rade dodržiavať legislatívu, ktorá sa týka osobných údajov, treba to mať ošetrené zo strany právnika resp. právničky. Protokol má obsahovať odkaz na zákon o ochrane osobných údajov a postupy, ktorými sa budú intervenčné tímy riadiť. Dostanú ho vždy partnerské inštitúcie. V záujme fungovania tímov musia zástupkyne a zástupcovia zúčastnených inštitúcií preskúmavať prípady a zdieľať relevantné a primerané informácie, ktoré identifikujú nebezpečenstvo a súvisia s plánovaním bezpečia.

6. Plánovanie krokov

Mali by byť vytvorené akčné plány, ktoré riešia identifikované nebezpečenstvo a zahŕňajú účinné a posilňujúce bezpečnostné opatrenia na ochranu žien, na predchádzanie ďalšiemu násiliu a jeho stupňovaniu a na vyvodenie zodpovednosti voči páchatelom. Treba uvažovať o tom, aké kroky zvážiť na poradácha ktoré inštitúcie tieto kroky môžu zrealizovať. Na základe zdieľaných informácií sa identifikujú riziká, ktoré sa týkajú ženy zažívajúcej násilie, ostatných zraniteľných osôb a zamestnankýňa zamestnancov inštitúcií. Akčný plán reaguje na identifikované riziká a načrtáva zaistenie bezpečia. Nezávislé ženské organizácie ženu informujú o prijatých opatreniach. Jednotlivé inštitúcie zodpovedajú za realizáciu náležitých krokov, táto zodpovednosť sa neprenáša na intervenčné tímy. Inštitúcie nikdy nesmú čakať s opatreniami na zvýšenie bezpečia žien vystavených vysokému stupňu ohrozenia násilím a ich detí na rozhodnutie intervenčných tímov.

7. Počet prípadov a kapacita

Intervenčné tímy sa musia zaviazat', že všetkým ženám, ktoré sú ohrozené vysokým stupňom nebezpečenstva opakovaného a závažného násilia a ich deťom poskytnú potrebnú podporu. Je vhodné prvých niekoľko porád naplánovať v mesačných intervaloch, keďže istý čas potrvá, kým sa identifikujú všetky prípady. Treba byť pripravený aj na častejšie stretnutia, keďže do procesu sa budú zapájať aj ďalšie inštitúcie, ktoré budú identifikovať viac žien vážne ohrozených násilím. Je dôležité, aby sa kapacitne zabezpečilo zastupovanie žien nezávislými ženskými organizáciami.

8. Rovnosť a nediskriminácia

Intervenčné tímy sa musia zaviazat', že budú poskytovať pomoc všetkým skupinám žien vrátane žien z etnických minorít, migrantiek, lesbičiek a ich deťom. Majú slúžiť všetkým bez ohľadu na ich právne postavenie a pobytový status. Preto je dôležité zapojiť do spolupráce organizácie, ktoré pracujú s rôznymi komunitami. Odporúčania prípadov na porady majú odrážať rozmanitosť miestnej populácie. Akčné plány musia zohľadňovať rozmanité práva a potreby žien.

9. Prevádzková podpora

Účinné fungovanie intervenčných tímov má mať podporu v dôslednej koordinácii a riadení. Treba porozmýšľať o riadení porád a ktorá inštitúcia resp. jej zamestnanec, alebo zamestnankyňa by ich mohli koordinovať. Prevádzková podpora porád má podporovať ich činnosť a zvyšovať povedomie odbornej verejnosti o nich a pracovať na zvýšení účasti inštitúcií na takejto spolupráci. Niektorí musia zodpovedať za administratívu, vrátane distribúcie zoznamu prípadov na stretnutie a zápisnice zo stretnutia, za monitorovanie realizácie, opatrení a zaznamenávanie údajov.

10. Zodpovednosť

Skupina zástupkyň a zástupcov partnerských inštitúcií, ktorá bude mať rozhodovacie právomoci sa musí pravidelne stretávať a monitorovať prácu, udržateľnosť a zodpovednosť porád. Členovia a členky tejto skupiny by mali byť vo vyšších pozíciách, aby mohli ovplyvňovať smerovanie politik a stratégií na miestnej úrovni. Táto skupina má pracovať na monitorovaní riadenia práce intervenčných tímov, reagovať na problémy prijímaním opatrení a monitorovaním ich výsledkov, pracovať na hľadaní riešení prevádzkových problémov, ktoré porady nevedia vyriešiť, nadväzovať kontakty s inými multiinštitucionálnymi aktivitami.

11. Evaluácia a spätná väzba od žien, ktoré zažili násilie

Evaluácia, vrátane pravidelnej spätnej väzby od žien, ktoré zažili násilie a od účastníkov a účastníčok porád, je dôležitým nástrojom na garanciu účinnosti a posilňovacieho potenciálu porád. Treba diskutovať o tom, ako by mohli ženy zažívajúce násilie bezpečne poskytnúť spätnú väzbu k tomu, ako porady ovplyvnili ich bezpečie a bezpečie ich detí. Spätnú väzbu analyzuje riadiaca skupina intervenčných tímov a výsledky sa použijú na zlepšenie ich fungovania.

2.11 Príklady dobrej praxe intervenčných tímov

2.11.1 MARAC (multiinštitucionálne konferencie odhadu rizika) Veľká Británia⁵⁴

MARACs sú špeciálne služby pre ženy zažívajúce násilie vo vysokom riziku ohrozenia vo Veľkej Británii, ktoré fungujú vo forme multiinštitucionálnych konferencií odhadu rizika. Boli vytvárané od roku 2005 Koordinačnou akčnou skupinou proti domácejmu násiliu (Caada), ktorej riaditeľkou bola Diana Baran (v súčasnosti sa nazývajú Safe Lives a zamestnávajú 50 ľudí). Ich myšlienky multiinštitucionálnej práce a advokácie obetí dosiahlo neuveriteľné výsledky. Zabezpečili stretnutia MARACu v každej oblasti vo Veľkej Británii.

MARAC konferencie riešia ženy zažívajúce násilie a ich deti, ktoré sú vo vysokom riziku, že budú zavraždené, alebo že im bude vážne ublížené na zdraví. Cieľmi MARACu sú:

- manažovať a zvýšiť bezpečnosť obetí domáceho násillia a zneužívania vo vysokom riziku nebezpečenstva (identifikovaný cez DASH dotazník odhadu rizika)

⁵⁴ Spracované na základe informácií z webovej stránky <http://www.safelives.org.uk>

- redukovať riziko a ochrániť pred ďalším násilím, ublížením
- umožniť zabezpečenie ochrany dospelým a deťom
- redukovať opakovanú viktimizáciu
- redukovať zločiny a psychické poruchy

Stretávajú sa pravidelne s cieľom výmeny informácií a hodnotenia ich práce. Napr. v roku 2014 riešili 74 052 prípadov, vrátane 93 759 detí. Nezávislé špeciálne odborníčky a odborníci na násilie (tzv. IDVA)⁵⁵, polícia, sociálne služby pre deti, zdravotníci/zdravotníčky a ďalšie inštitúcie si sadnú okolo toho istého stola. Rozprávajú sa o obeti, rodine, násilníkovi a zdieľajú informácie. Stretnutie je dôverné. Spolu spíšu akčný plán pre každú obeť. Každý potvrdí záväzok, že vykoná kroky, na ktorých sa dohodli. IDVA reprezentuje ženu zažívajúcu násilie a následné a po stretnutí sa uistí, že porozumie všetkému na čom sa dohodli. Každá oblasť v Anglicku a Walese má jednu takúto konferenciu a rozšírili sa aj do Škótska a Severného Írska. Z výskumu, ktorý robili zistili, že u 60% obetí sa násilie zastavilo, 71% obetí sa cítilo bezpečnejšie, 69% obetí povedalo, že sa zvýšila kvalita ich životov. Majú vytvorené detailné príručky, nástroje a typy pre tieto konferencie. (dostupné sú na stránke <http://www.safelives.org.uk/practice-support/resources-marac-meetings/>). Majú napríklad vytvorenú Schému odhalenia domáceho násilia, ktorej účelom je poskytnúť skupinu rozpoznateľných procesov pre zdieľanie informácií s obeťou domáceho násilia, alebo potencionálnou obeťou a tiež zabezpečiť konzistentnosť spôsobov, akým je odhalenie manažované. Jednotlivé MARACi majú vypracované detailné protokoly na zdieľanie informácií aj procesy ako sa zdieľajú.

V rámci konferencií môžu byť zdieľané nasledujúce informácie o obetiach domáceho násilia a zneužívania, ich deťoch a násilníkoch.

- Osobné údaje ako meno, dátum narodenia, adresa, etnicita, sexuálna orientácia
- Údaje o zamestnaní
- Finančné údaje vrátane informácie o potvrdení príspevkov
- Trestné činy, alebo nepotvrdené činy, najmä tie, ktoré sa vzťahujú k násilu v kontexte mimo domáceho násilia
- Fyzické a psychické zdravotné podmienky
- Relevantná história domáceho násilia, alebo asociovaného správania napr. sexuálne zneužívanie

2.11.2 Duluth model USA (community respond approach)⁵⁶

Už od roku 1980, Duluth – malá komunita v severnej Minesote – bola inovátorom v spôsoboch ako brať násilníkov na zodpovednosť a udržať obeť, ženy zažívajúce násilie a ich deti, v bezpečí. Duluth model je neustále sa rozvíjajúci spôsob o tom ako komunita pracuje spoločne na skončení domáceho násilia. Je úspešný preto že jeho základom sú skúsenosti obetí, žien zažívajúcich násilie a ich detí,

⁵⁵ IDVA je nezávislá špeciálna odborníčka na domáce násilie, ktorá podporuje obeť vo vysokom riziku násilia a snaží sa, aby žena a jej deti boli čo najviac v bezpečí. Stojí na strane žien a ich detí a uisťuje sa, že dostanú všetku pomoc, ktorú potrebujú. Je to taká nezávislá poradkyňa domáceho násilia. Poskytujú teda emocionálnu a praktickú pomoc obetiam. Robia všetko, obstarávajú súdny príkaz, zabezpečujú peniaze, vymieňajú zámky. Môžu pracovať pre charity, poradne, alebo iné organizácie, často sú z miestnej komunity.

⁵⁶ Spracované podľa webovej stránky <http://www.theduluthmodel.org/>

pomáha pri zmene násilníkov a spoločnosti a tlačí na to, aby komunita reagovala spoločne, spolupracovala na reakcii na násilie.

Komunita ktorá používa prístup Duluth modelu:

- Vzala vinu z obete násilia a premiastnila zodpovednosť za násilie na násilníka.
- Zdieľa politiky a procesy, ktoré zoberú na zodpovednosť násilníka a udržia obeť v bezpečí v rámci všetkých inštitúcií v trestnom a občianskom súdnom systéme od 911 až po súdy.
- Dáva na prvé miesto hlasy a skúsenosti žien, ktoré zažívajú násilie pri vytváraní týchto politík a procedúr.
- Verí, že násilie je vzorec konania, ktorý sa používa so zámerom kontroly, alebo dominancie nad partnerkou v intímnom vzťahu a aktívne pracuje na zmene sociálnych podmienok, ktoré podporujú využívanie mužských taktík moci a kontroly nad ženou.
- Ponúka príležitosti na zmenu násilníkov prostredníctvom súdom nariadených vzdelávacích programov.
- Umožňuje priebežnú diskusiu medzi orgánmi činnými v trestnom, alebo občianskom konaní, členmi a členkami komunity s cieľom riešiť medzery v systéme a zlepšiť reakciu komunity na násilie. Výskum ukázal, že aplikovaním všetkých komponentov Duluth modelu, 68% násilníkov, ktorý prešli Duluth systémom kriminálnej spravodlivosti a skupiny mužského nenásilia sa neobjavili v tomto systéme.

Prístup Duluth modelu:

- Záväzok presunu zodpovednosti za bezpečnosť obeť zo žien zažívajúcich násilie na štát a komunitu.
- Zdieľané kolektívne poslanie a stratégia, ktoré sa vzťahujú na intervenciu.
- Spoločné porozumenie toho ako intervencie majú zabezpečiť bezpečnosť obeť a vziať na zodpovednosť násilníka.
- Spoločné porozumenie tomu, ako každá inštitúcia rep. odborníčka/odborník buď podporuje, alebo podkopáva spoločné ciele a stratégiu intervencie.
- Zdieľané definície bezpečia, násilia, rizika, nebezpečenstva a zodpovednosti.
- Prioritizovanie hlasu a skúseností žien zažívajúcich násilie pri vytváraní týchto politík a procesov

Koordinovaná komunitná odpoveď/reakcia:

- Písané politiky, príručky, ktoré vedú každého odborníka, alebo odborníčku v každom bode intervencie, ktoré criešia bezpečnosť obeť a zodpovednosť násilníka a ktoré koordinujú multiinštitucionálnu intervenčnú stratégiu.
- Protokoly a procesy, ktoré prapájajú odborníkov a odborníčky z rôznych inštitúcií a vedných disciplín.
- Organizácia (najlepšie nezávislý súd), ktorá sleduje a monitoruje prípady a hodnotí získané dáta.
- Multiinštitucionálny proces, ktorý povzbudzuje odborníčky a odborníkov, aby pracovali spolu strategickým spôsobom na riešení problému.
- Proces, ktorý umožňuje dialóg a riešenie problému zameraním sa na systémové nedostatky organizácií skôr ako na individuálnych pracovníkov a pracovníčky medzi orgánmi činnými v trestnom a občianskom konaní, políciou, členmi a členkami komunity a ženami zažívajúcim násilie s cieľom uzatvoriť medzery v systéme, tak aby sa komunitná reakcia na násilie zlepšila
- Centrálne rola pre ženské MVO a obeť pri definovaní a hodnotení multiinštitucionálneho intervenčného modelu.
- Záväzok podporiť všetky pokusy s cieľom zabezpečiť dostatok zdrojov na adekvátne reagovanie na tieto prípady.

Aktéri: 911, polícia, nezávislé advokačné poradne a bezpečné ubytovanie, väznice, prokuratúra, súdy, probácia, restoratívna spravodlivosť, programy mužského nenásilia.

2.11.3 Model inštitucionalizovanej spolupráce v Rakúsku⁵⁷

V Rakúsku bol schválený zákon o domácom násilí, ktorý stanovuje:

1. Okamžité vykázanie násilníka z domu obeť na 10 dní, najviac 20 dní a ako má postupovať polícia.
2. Zákaz priblíženia vo forme súdneho rozkazu na tri mesiace a dlhšie.
3. Služby obetiam: Intervenčné centrá s proaktívnym prístupom.

Inštitucionálna spolupráca zahŕňa troch hlavných aktérov. Polícia musí poslať správu do: miestneho intervenčného centra vo všetkých prípadoch do 24 hodín, faxom. Je prizvaný orgán sociálno právnej ochrany a kurately: vo všetkých prípadoch keď sú deti v rodine. Majú zriadený rodinný súd: ak žiada obeť o ochranu, vykázanie, priližovanie.

V každom regióne majú vytvorené intervenčné centrá, ktoré:

- Zabezpečujú podporu ženy zažívajúcej násilie a asistujú pri žiadosti o ochranu.
- Dávajú na prvé miesto bezpečnosť žien zažívajúcich násilie a ich detí.
- Informujú políciu ak násilník poruší zákaz.
- Informujú všetkých aktérov o prípadných ohrozeniach obeť prostredníctvom protokolov (spisov).
- Povzbudzujú a posilňujú ženy zažívajúce násilie, aby oznámila násilie orgánom činným v trestnom konaní.

2.11.4 Príklady sietí ženských mimovládnych organizácií (WAVE)⁵⁸

Sieť žien zameraných proti násiliu v Európe (WAVE network) bola vytvorená v roku 1994 ako neformálna sieť a v roku 2005 ako zákonná organizácia a formálna sieť MVO zložená z európskych ženských organizácií, ktoré pracujú v oblasti boja proti násiliu na ženách a ich deťoch. Jej cieľom je podpora a posilnenie ľudských práv žien a detí vo všeobecnosti a prevencia násilia na ženách a deťoch. Cieľom je dosiahnutie rodovej rovnosti elimináciou všetkých foriem násilia na ženách. Je jedinou takouto európskou sieťou. Podporuje plnenie dohovorov v tejto oblasti ako napr. Istanburský dohovor, Viedenská deklarácia. Sieť zahŕňa 100 členiek (sieťových organizácií, MVO a individuálnych členiek), ktoré pracujú na národnej úrovni v 46 európskych krajinách. Slúžia ako zdroj informácií v ich krajinách, facilitujú zmenu a návrhy na zlešenie v ich krajinách, ktoré boli prijaté na európskej úrovni. Významný cieľom je posilnenie ženských organizácií, ktoré bojujú za práva žien a hlavne organizácií, ktoré poskytujú služby ženám, ktoré zažili násilie. Lobuje v rámci vlád štátov, ale aj na úrovni Rady Európy a EÚ za udržateľnosť služieb pre ženy a kvalitu poskytovaných služieb. Vytvorili veľa vzdelávacích materiálov a štúdií, ktoré sa týkajú aj multiinštitucionálnej spolupráce.

⁵⁷ Spracované podľa <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>

⁵⁸ Spracované podľa <http://www.wave-network.org/>

3 Odhad rizika

3.1 Definícia

Odhad nebezpečenstva násilia môžeme definovať nasledovane: „Pojem odhad nebezpečenstva sa vzťahuje na proces identifikácie a posudzovania nebezpečenstva v konkrétnej situácii, pričom sa využíva systematické vyhodnocovanie sledu rizikových faktorov a ako pomôcku možno použiť nástroje na odhad nebezpečenstva. Nebezpečenstvo sa týka akéhokoľvek ohrozenia obetí v kontexte domáceho násilia páchaného na ženách a ich deťoch.“⁵⁹ Odhad nebezpečenstva násilie by mal ísť vždy ruka v ruke s manažmentom bezpečia, ktorý sa týka „na obeť orientovaných prístupov a opatrení proti násiliu, ktoré sa usilujú znížiť stupeň nebezpečenstva.“⁶⁰ V súvislosti s manažmentom bezpečia je potrebné, aby pracovníci a pracovníčky organizácií, ktoré prichádzajú do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi poznali svoje kompetencie v oblasti násilia páchaného na ženách a ich deťoch a vedeli, akým spôsobom môžu poskytnúť obetiam násilia podporu a ochranu.

Vyhodnocovať hroziace nebezpečenstvo je užitočné najmä preto, aby boli zachytené prípady, kedy sú ženy a ich deti vystavené nebezpečenstvu opakovaného a stupňujúceho sa násilia, závažného zranenia alebo usmrtenia. Avšak dôležité sú všetky prípady násilia, nielen tie s vysokým stupňom ohrozenia nebezpečenstvom násilia. Platí tiež, že násilie je dynamická vec a môže kolísať a meniť sa v čase. Cieľom je, aby intervencie a služby relevantných inštitúcií a organizácií boli koordinované a reagovali čo najvhodnejšie na potreby žien a ich detí a stupeň ohrozenia, ktorému sú vystavené.⁶¹

3.1.1 Podmienky odhadu nebezpečenstva

Odhad nebezpečenstva násilia by mal byť založený na odbornom stanovisku. Takéto odborné stanovisko môžeme chápať ako „proces posudzovania, v ktorom odborníci a odborníčky využívajú svoje vedomosti, skúsenosti a expertízu na to, aby zvažili existujúce nebezpečenstvo. Stanovisko sa dá opísať ako ‚odborné‘ iba vtedy, keď sa zakladá na znalosti čo najprecíznejších a najvýpovednejších rizikových faktorov, keď je výsledkom kvalitného vedenia rozhovoru a kvalitných techník na získavanie informácií a podložené vzdelávaním a tréningom.“⁶² Zároveň platí, že stanoviská a rozhodnutia, ktoré „sú výsledkom predsudkov, mylných presvedčení, nedostatočných vedomostí a neaktuálnych informácií, nepovažujeme za odborné.“⁶³

Pre obhájitelné rozhodnutia treba urobiť nasledovných 10 krokov

⁵⁹ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012, str. 13. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

⁶⁰ Tamtiež, str. 13.

⁶¹ Tamtiež.

⁶² WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

⁶³ Tamtiež, str. 14.

- Zabezpečiť, aby sa rozhodnutia zakladali na dôkazoch,
- Použiť spoľahlivé nástroje na odhad nebezpečenstva
- Zhromaždiť, overovať a hlbkovo vyhodnotiť informácie.
- Zaznamenať a dokumentovať svoje rozhodnutia.
- Komunikovať s inými osobami relevantnými pre daný prípad a získať informácie, ktoré nemáme k dispozícii.
- Držať sa stratégií a postupov inštitúcie.
- Urobiť všetky primerané a nevyhnutné kroky.
- Zladiť intervencie realizované na základe odhadu nebezpečenstva a rizikovými faktormi
- Poskytnúť služby primerané nebezpečenstvu ujmy
- Reagovať na stupňujúce nebezpečenstvo.

Vzhľadom na citlivosť a komplexnosť celého procesu je pre správnu realizáciu odhadu nebezpečenstva potrebné dodržať isté podmienky a pravidlá. Z uvedeného vyplýva, že najdôležitejšou podmienkou pre vyhodnocovanie nebezpečenstva je absolvovanie adekvátneho vzdelávania a tréningov pre pracovníčky a pracovníkov, ktorí/í plánujú odhad nebezpečenstva realizovať. Takéto vzdelávanie by mohlo byť zamerané mimo iné na získanie hlbkových informácií a odborných poznatkov súvisiacich s témou domáceho násillia a násillia páchaného na ženách, scitlivovanie v téme, porozumenie základným princípom uplatňovaným v kontakte s obeťami násillia, porozumenie rizikovým faktorom a preskúmanie nástroja na odhad nebezpečenstva násillia, získanie zručností používať tento nástroj, získanie komunikačných zručností potrebných pre vedenie citlivého rozhovoru a získavanie informácií, oboznámenie sa s možnosťami manažovania bezpečia, a pod. Okrem nutnosti dôslednej prípravy je tiež nutné vo fáze získavania skúseností s vyhodnocovaním nebezpečenstva násillia realizovať tento proces pod supervíziou skúsenej odborníčky/odborníka.

Všeobecne sa tiež odporúča, aby odhad nebezpečenstva, pokiaľ je to možné, robila žena. Zdôveriť sa so skúsenosťou násillia je citlivá záležitosť. Žena so skúsenosťou s násillím zo strany muža môže pociťovať väčšie prekážky a zábrany zdieľať svoju skúsenosť s iným mužom a môže byť pre ňu jednoduchšie, najmä v prípade sexuálneho násillia, viesť rozhovor so ženou. Toto pravidlo prispieva tiež k posilňovaniu solidarity medzi ženami.

3.2 Rizikové faktory

Pri odhadovaní nebezpečenstva násillia väčšinou zvažujeme rôzne rizikové faktory. Je zásadné vedieť, ktoré faktory predstavujú pre ženy a ich deti ohrozenie, aby mohli byť systematicky zhromažďované informácie, ktoré sú pre vyhodnocovanie nebezpečenstva dôležité. Následne je kľúčové, aby tieto informácie o rizikových faktoroch boli správne posúdené. Za posledných približne pätnásť rokov došlo vďaka práci odborníčok a odborníkov z praxe i z výskumnej sféry k hlbšiemu preskúmaniu rizikových faktorov. Analýza týchto rizikových faktorov sa zvyčajne zakladá na vyhodnocovaní prípadov závažného násillia, keď intímny partner ženu vážne zranil, zabil, alebo keď len sotva unikla smrti.⁶⁴

V nasledujúcej časti bližšie uvádzame základné rizikové faktory, ktoré je užitočné zahrnúť do vyhodnocovania rizika násillia. Môžeme ich kategorizovať do piatich oblastí. Na hroziace nebezpečenstvo môžeme nazerať prostredníctvom (1) ženy samotnej a jej vnímania nebezpečenstva, ďalej cez (2) históriu násillia, (3) prítomnosť závažných okolností, (4) formy a vzorce násillia a nakoniec

⁶⁴ Tamtiež.

cez (5) rizikové faktory súvisiace s postojmi a správaním páchatela.⁶⁵ Okrem zistenia, či je daný faktor prítomný, je z účelom odhadu hroziaceho nebezpečenstva potrebné zistiť podrobnejšie informácie súvisiace s rizikovými faktormi, ktoré pomôžu odborníkovi a odborníčkam čo najpresnejšie vyhodnotiť situáciu klientky a jej detí a budú nápomocné aj pri zaistovaní ich bezpečia. Spolu s opisom rizikových faktorov preto ponúkame i okruhy otázok, prostredníctvom ktorých sa na daný faktor môžeme bližšie pýtať.⁶⁶

Pri dopytovaní sa je nutné zohľadniť situáciu konkrétnej ženy a pýtať sa otázky, ktoré by v danom prípade mohli byť relevantné. Nie v každom prípade je nutné zisťovať odpovede na všetky uvedené otázky. Dôležité je tiež klientku nevystrašiť, nezmiast, komunikovať citlivo a jednoznačne, a to najmä ohľadne extra citlivých záležitostí, ako je sexuálne násilie či pýtanie sa na formy násilia ohrozujúce život klientky a jej blízkych. To platí v prípade, že je takéto ohrozenie relevantné a zdieľanie informácií môže byť pre klientku veľmi náročné, ako aj v prípade, že k tak vážnemu činu nedošlo a javí sa, že stupeň ohrozenia nie je tak vysoký, aby sme ženu nevystrašili zbytočne.

1) Ako vníma nebezpečenstvo žena

Pre odhad nebezpečenstva i plánovanie bezpečia je kľúčové vnímanie klientky samotnej. Toto základné nastavenie súvisí i s vyššie uvádzaným princípom orientácie na ženu. Je dôležité pozorne počúvať, ako vníma nebezpečenstvo žena zažívajúca násilie a dôverovať jej skúsenosti. Je to práve ona, ktorá zvyčajne najlepšie pozná správanie násilníka a jeho schopnosť ublížiť.

Výskum potvrdzuje silnú súvislosť medzi tým, ako hroziace nebezpečenstvo odhadne žena a násilím následne použitým voči nej. Na druhú stranu je vhodné upozorniť, že niektoré ženy majú tendenciu podceňovať či minimalizovať násilie, ktoré zažívajú. Ide o známu stratégiu zvládania, ktorá ženám zažívajúcim násilie často pomáha prežiť. V takom prípade je dôležité, aby odborníci a odborníčky pracujúci so ženou toto rozoznávali a dokázali ju podporiť v tom, aby si uvedomila vážnosť násilia, ktoré zažíva. Ako uvádzajú Campbell a kol. v štúdii o femicídach,⁶⁷ približne 50% obetí nevnímalo taký vysoký stupeň ohrozenia svojho života.

Podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

⁶⁵ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

⁶⁶ Nasledujúca časť dokumentu je spracovaná na základe materiálov, ktoré nadväzujú na rozsiahly výskum i prax v danej oblasti – 1) WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na:

http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf 2) SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and honour-based violence, SafeLives, 2014.

Dostupné na: <http://www.safelives.org.uk/practice-support/resources-identifying-risk-victims-face>.

⁶⁷ Femicída znamená zabitie ženy mužom, konkrétne jej partnerom alebo bývalým partnerom.

Campbell, J. C., Webster, D. W., Glass, N. (2009). The Danger Assessment, Validation of a Lethality Risk Assessment for Intimate Partner Femicide. Journal for Interpersonal Violence, Vol. 24, No. 4, Sage Publications, p. 653 – 674. podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

Otázky, ktoré sa pýtajú na klientkine vnímanie nebezpečenstva, majú za cieľ zistiť, z čoho má žena strach v súvislosti s násilníkom a čo by jej násilník mohol urobiť. Pri otázkach o tom, čo by násilník mohol urobiť a čoho je schopný, je dôležité komunikovať náležitým spôsobom a klientku nevysťažovať.

2) História násilia

V súvislosti s históriou násilia je dôležité preskúmať, či násilné správanie bolo u násilníka prítomné už aj v minulosti a ako sa prejavovalo. Mohlo ísť o domáce násilie na ženách, prípadne na deťoch či iných členoch/členkách domácnosti, všeobecné násilné správanie alebo porušovanie súdnych nariadení. Pri rozhovore s klientkou je dôležité zistiť všetky tieto informácie a zohľadniť ich pri vytváraní odhadu nebezpečenstva násilia.

Výskyt domáceho násilia páchaného na ženách v minulosti patrí k najbežnejším rizikovým faktorom. Pokiaľ sa násilník dopustil už v minulosti trestných činov súvisiacich s domácim násilím, dopustí sa ich pravdepodobne znova. Výskyt násilia voči deťom či iným členom/členkám domácnosti je tiež potrebné brať vážne, pretože môže byť len špičkou ľadovca, ktorá v skutočnosti poukazuje na rozsiahlejšie vzorce domáceho násilia. Je časté, že násilie na deťoch nie je braté vážne, avšak násilie na deťoch ide väčšinou ruka v ruke s násilím na ženách. Nedodržiavanie súdnych príkazov a nariadení (vydaných zvyčajne políciou či súdmi) či porušovanie úpravy/zákazu styku s deťmi na strane páchatelia násilia predstavuje ďalší faktor, ktorý môže ovplyvňovať nárast rizika násilia v budúcnosti. Taktiež všeobecné násilné správanie patrí k rizikovým faktorom. Páchatelia domáceho násilia majú často všeobecné protispoločenské postoje a správanie a používajú násilie aj mimo domácej sféry.

Podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

Platí, že páchatelia s kriminálnou históriou násilia predstavujú pre obeť zvýšené riziko, a to aj v prípade, že v minulosti neboli násilní voči svojim intímnym partnerkám/partnerom, ex-partnerkám/ex-partnerom či členkám/členom rodiny.⁶⁸ Na druhej strane ale platí, že netreba podľahnúť mýtu o tom, že páchatelmi domáceho či partnerského násilia sú zvyčajne násilní i mimo súkromnej sféry.

3) Prítomnosť závažných okolností

Odchod ženy z násilného vzťahu je významný rizikový faktor, ktorý vedie k závažnej ujme či femicíde. Osobitným rizikovým faktorom, ktorý môže súvisieť s odchodom ženy z násilného vzťahu, je kontakt s dieťaťom/deťmi. Konflikt ohľadne styku s deťmi predstavuje riziko opakovaného násilia pre ženu i deti. Násilník môže využívať deti na to, aby získal prístup k obeti, násilné činy sa môžu odohrávať práve v čase povoleného styku s dieťaťom a v rámci striedavej starostlivosti. Prítomnosť detí zvyšuje riziko násilia pre ženu. Dokonca platí, že čím vyšší počet detí v domácnosti, tým vyššie je i riziko násilia. Situácia, keď v domácnosti žije/ú spoločne nevlastné dieťa/deti páchatelia, predstavuje rizikový faktor pre femicídu spáchanú intímnym partnerom. Poslednou špecifickou situáciou, ktorá je považovaná za rizikový faktor je tehotenstvo. Približne 30% prípadov domáceho násilia začína v období tehotenstva žien. Násilie počas tehotenstva je rizikový faktor pre závažné a smrteľné ohrozenie. V porovnaní so ženami, ktoré nie sú tehotné, sú tehotné ženy väčšmi ohrozené, že zažijú menej aj viac závažné formy násilia.

Podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu*

⁶⁸ Tamtiež.

žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf Ako je uvedené vyššie, k závažným okolnostiam, ktoré významne zvyšujú riziko násilia, patrí snaha ženy zažívajúcej násilie odísť od násilníka. Pokusy ukončiť vzťah sú spojené so zabitím zo strany intímneho partnera. Ide o nebezpečné obdobie separácie, obzvlášť v prípade, ak je žena po odchode od násilníka prenasledovaná.

Okrem rizika, ktorému čelí žena samotná, sú zvlášť zraniteľnou skupinou v kontexte domáceho násilia deti do veku 18 mesiacov. Už v prípade jediného násilného činu voči matke dieťaťa mladšieho 18 mesiacov sa za účelom ochrany detí odporúča kontaktovať relevantné úrady a organizácie.⁶⁹ Prítomnosť uvedených závažných okolností je potrebné bližšie preskúmať a získať ďalšie informácie potrebné pre odhad nebezpečenstva násilia a plánovanie bezpečia.

Odchod ženy z násilného vzťahu

Je dôležité zmapovať, či sa obeť pokúsila opustiť násilníka, resp. ho opustila, a/alebo či bola vystavená vyhrážkam o tom, čo sa stane, ak takýto pokus odísť uskutoční. V prípade, že žena plánuje odísť, je potrebné, pokiaľ je to možné, naplánovať tieto kroky čo najbezpečnejšie. Najväčšie riziko hrozí ženám v období dvoch mesiacov po odchode z násilného vzťahu, a preto je o podpore pre ženu, ktorá opustila násilný vzťah, nutné uvažovať minimálne v takomto časovom horizonte.⁷⁰

V rozhovore so ženou ohľadne odchodu z násilného vzťahu je zvlášť dôležité komunikovať citlivo a dbať na to, aby nedošlo k obviňovaniu ženy za to, že neodišla (pokiaľ je to tak), resp. že neodišla skôr a pod. Môže byť užitočné explicitne zdôrazniť, že žena nenesie v tomto smere žiadnu vinu a prejavíť rešpekt voči tomu, čo žena urobila, bez ohľadu na to, či odišla/neodišla, uvažuje/neuvažuje o odchode.

Kontakt s dieťaťom/detmi

Keďže styk s dieťaťom je spôsob, akým násilník odôvodňuje po separácii svoj kontakt so ženou i deťmi, čím môže dochádzať k ďalšiemu násiliu, je potrebné zistiť bližšie informácie. Otázky súvisiace s deťmi a ich ohrozením, prípadne ich odobratím žene, môžu byť veľmi citlivé. Treba dobre zvážiť, na čo sa pýtame a ako, aby sme ženu nevyľakali, resp. aby sa nestiahla do seba bez ochoty ďalej komunikovať. Tieto môžu byť tiež využité pri plánovaní bezpečia a pre budúce súdne rozhodnutia a nariadenia.

Tehotenstvo a deti

Keďže fyzické násilie voči žene sa môže objaviť po prvý raz, resp. sa zhoršiť, práve v období tehotenstva, prípadne počas prvých mesiacov života dieťaťa, je nutné bližšie preskúmať dané okolnosti. Rizika pre ženu, deti ale i nenarodené dieťa by si mali byť vedomí/é profesionáli/profesionalčky z rôznych inštitúcií, ktorí/é môžu v období tehotenstva a tesne po ňom prichádzať s klientkou do častejšieho kontaktu (napr. lekárky, pôrodné asistentky, pediatri...).

- ?⁷¹

•

4) Formy a vzorce násilia

Ďalšou prizmou, cez ktorú môžeme nazerať na hroziace nebezpečenstvo sú formy a vzorce páchaného násilia. V súvislosti s formami násilia zvažujeme pri odhade nebezpečenstva všetky vyššie

⁶⁹ Tamtiež.

⁷⁰ Tamtiež.

⁷¹ Tamtiež.

spomínané formy násilia páchaného na ženách a domáceho násilia – fyzické násilie, psychické násilie, sexuálne násilie, ekonomické násilie a sociálne násilie. Tieto formy môžu byť prítomné jednotlivo, alebo aj v rôznych kombináciách. Pod vzorcami násilia preskúmavame najmä to, či sa násilie stupňuje, čiže rastie, čo do závažnosti a frekvencie násilia, ako vyzerajú násilné incidenty, apod.

Vzostup závažnosti a frekvencie násilia patria k najvýznamnejším rizikovým faktorom pre závažné a potenciálne smrteľné útoky. Podobne použitie zbrane alebo vyhrážanie sa jej použitím je rizikovým faktorom pre závažné až smrteľné nebezpečenstvo. Je dôležité, či násilník vlastní strelnú zbraň. Zároveň je ale potrebné zvážiť všetky potenciálne zbrane, čiže napríklad aj nože, nebezpečné predmety rôzneho druhu, ktoré násilník má či môže mať a potenciálne môže použiť. Je potrebné zistiť, aké má násilník zamestnanie či hobby a či mu napríklad tieto neposkytujú prístup k zbraňam.

Ďalším rizikovým faktorom sú kontrolujúce správanie a izolácia ženy. Kontrolujúce správanie sa považuje za významný faktor opakovaného, závažného a potenciálne smrteľného ohrozenia. Izolácia je jedným zo spôsobov takéhoto kontrolujúceho správania, kedy násilník kontroluje ženu tým, že sa snaží obmedziť alebo úplne limitovať jej sociálne kontakty s inými. K izolácii patrí snaha násilníka brániť obeť v stretávaní sa s rodinou, priateľmi, alebo pri vytváraní si akýchkoľvek podporných sietí, zamykanie ženy a iné obmedzovania jej slobody.

Rizikový faktor prenasledovanie je spojený so smrteľným a závažným ohrozením žien a ich detí. Súvisí s fyzickým násilím, pokusmi o zabitie a so zabitím. Fyzické násilie môže mať rôzne formy, od postrčenia alebo ťahania až po facky, použitie zbraní či dusenie alebo škrtenie. Použitie zbraní bolo spomínané vyššie. Dusenie a škrtenie - sú veľmi nebezpečné formy násilia. Výskum femicíd ukazuje, že až polovica žien zažila v poslednom roku svojho života zo strany násilníka pokus o uškrtenie.

Ďalším rizikovým faktorom je sexualizované násilie, ktoré je často vyskytujúcou sa formou domáceho násilia. U žien, ktoré zažívajú sexuálne útoky, je pravdepodobnejšie, že sú v dôsledku domáceho násilia vystavené vážnejším zraneniam a opakovanému týraniu. Závažnému násiliu často predchádza vyhrážanie sa. Vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa ublížením či nátlak patria tiež k významným rizikovým faktorom. Nátlak môže mať rôzne formy, vrátane vynútených manželstiev.

Podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

Vzostup závažnosti a frekvencie násilia

Cieľom otázok je získať informácie o tom, či sa situácia zhoršuje. Je potrebné zmapovať, aký je rozsah násilia, ku ktorému dochádza, čo sa deje, ako často, a ako sa tieto vzorce menia v čase. Predchádzajúci násilný útok je veľmi efektívnym indikátorom toho, že dôjde k ďalšiemu. V 35% domácností sa tak stane do piatich týždňov od prvého násilného činu.⁷² Násilný čin, ktorý sa stal posledný nemusí byť tým najhorším.

•

Použitie zbrane

Cieľom je zistiť, či je súčasťou fyzického násilia aj použitie zbraní, prípadne vyhrážanie sa ich použitím. Pokiaľ je násilník držiteľom strelnej zbrane je na mieste byť veľmi obozretná. Pod zbraňou sú myslené nielen nože či strelné zbrane, ale aj akékoľvek predmety v domácnosti, ktoré môžu byť použité ako zbrane. Môže byť užitočné uviesť klientke príklady takýchto predmetov - popolníky, detské hračky, kuchynské potreby, držiaky, atď.

⁷² Tamtiež.

Tieto informácie sú užitočné nielen vzhľadom na odhad nebezpečenstva hroziaceho žene zažívajúcej násilie a jej deťom, ale aj vzhľadom na riziko vystávajúce pre profesionálov a profesionálky, ktorí/é môžu vstupovať do domácnosti či prichádzať do kontaktu s násilníkom.

Kontrolujúce správanie

Kontrolujúce správanie sa môže prejavovať rôznym spôsobom, vrátane izolácie obete. Nasledujúce otázky sa pokúšajú objasniť, o aké kontrolujúce správanie zo strany násilníka ide. Okrem užitočnosti pre proces vyhodnocovania nebezpečenstva, pomôže poznanie kontrolujúcich vzorcov správania profesionálkam realizujúcim odhad nebezpečenstva násilia aj v tom, aby vedeli plánovať ďalšie stretnutia a rozhovory s klientkou a tiež v tom, aby boli obozretné voči spôsobom kontroly, ktoré môže násilník uplatňovať i voči nimi.

Izolácia

Ako bolo spomenuté vyššie, násilník sa často pokúša izolovať ženu zažívajúcu násilie od podpornej siete rodiny a priateľov. Pri vytváraní odhadu nebezpečenstva a tiež plánovaní bezpečnostných opatrení je potrebné zistiť, aký je rozsah tejto izolácie, aké má formy a či existujú nejaké bezpečné spôsoby kontaktovania klientky. Prípadne môže byť užitočné dohodnúť si nejaké kontaktné osoby.

Prenasledovanie

Je potrebné bližšie objasniť správanie násilníka, prípadne násilníkov. Ak sa žena cíti prenasledovaná, povzbudte ju k tomu, aby sa pokúsila čo najpresnejšie opísať, čo sa deje. Je nápomocné, pokiaľ je to pre ženu bezpečné, aby si o násilných útokoch viedla nejaký záznam, ktorý by mohol byť použitý i neskôr ako dôkaz na súde. V prípade obťažovania a prenasledovania existujú aj ďalšie indikátory pre vysoké riziko budúceho násilia, viď. nasledujúce otázky.

Dusenie a škrtenie

K presnejšiemu vyhodnoteniu nebezpečenstva môže byť nápomocné zistiť podrobnejšie informácie. Keďže ide o veľmi závažné formy násilia, je treba komunikovať veľmi citlivo a tiež zvážiť podľa konkrétnej situácie, čo je vhodné a potrebné zistiť pri prvom kontakte. Niektoré detaily nemusia byť vôbec nápomocné a mohli by ženu len opätovne retraumatizovať.

Sexuálne násilie

Cieľom je zistiť, či dochádza k sexuálnemu násiliu a k akému typu sexuálneho zneužívania je žena zažívajúca násilie vystavená. Treba mať na pamäti, že znásilnenie, sexuálne zneužívanie a zastrasovanie nemusia byť klientkou takto rozoznávané. Je preto dôležité, aby profesionálka hovorila so ženou zažívajúcou násilie otvorene o rôznych formách sexuálneho zneužívania, ktoré by mohla zažívať.

Vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa ublížením či nátlak

Je dôležité nepodceňovať vyhrážky a pokúsiť sa bližšie preskúmať vážnosť situácie. Žena samotná môže vyhrážanie sa zabitím zľahčovať, alebo môže mať z takýchto vyhrážok veľký strach.

-
- 5) Rizikové faktory súvisiace s postojmi a správaním páchatela

Úvahy o tom, že dôvodom násilia páchaného na ženách a domáceho násilia sú drogy a alkohol, finančné problémy násilníka, či duševné problémy patria k častým mýtom v súvislosti s domácim násilím. Ani jeden z týchto aspektov psychologickej či sociálnej povahy nepredstavuje rizikový faktor samostatne, ale sa ním stáva v kombinácii s násilným správaním páchatela. Rovnako zahrnutie týchto rizikových faktorov nemá za cieľ ponúkať stereotypný obraz páchatela násilia, ktorý by reprezentoval násilníka napr. ako človeka so sociálne slabších vrstiev, alebo ako človeka závislého na alkohole či

drogách, apod. Ženy zažívajúce násilie, ako aj páchatelia násilia, pochádzajú zo všetkých spoločenských vrstiev, vekových kategórií i životných štýlov.

Problémy súvisiace s drogami alebo alkoholom nepredstavujú príčinu, ani ospravedlnenie násilných činov páchaných na ženách a ich deťoch. Sú však rizikovým faktorom, pretože požívanie drog a alkoholu sa spája so zvýšeným rizikom femicídy a závažného násilia.

Psychické problémy páchatela násilia, vrátane depresie, súvisia so zvýšeným ohrozením opakovaným násilím a závažnými formami násilia. Vyhrážanie sa spáchaním samovraždy a zlé psychické zdravie násilníka predstavujú rizikové faktory pre situácie, v ktorých dochádza najprv k femicíde a potom k samovražde. V 32% prípadov nasledovala po femicíde samovražda násilníka alebo pokus o ňu.

Majetníctvo a extrémna žiarlivosť sú rizikovými faktormi pre páchanie závažného násilia. Nebezpečenstvo v takom prípade ešte zvyšujú iné poškodzujúce patriarchálne postoje násilníka, ako napríklad pocit, že žena je jeho majetkom, alebo rigidné chápanie mužskej či rodinnej cti, apod.

Osobitným rizikovým faktorom je ekonomický tlak na strane násilníka spôsobený napr. finančnými problémami, stratou zamestnania, zmenou finančného statusu, apod. Ide o faktory, ktoré súvisia so stereotypnými predstavami o mužskosti a rodových rolách a sú spájané so zvýšeným ohrozením femicídou v dôsledku domáceho násilia.

Podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf Pre objasnenie tohto správania a postojov na strane násilníka a presnejší odhad nebezpečenstva, je potrebné zistiť ďalšie informácie ohľadne vyššie uvedených rizikových faktorov.

Problémy súvisiace s drogami alebo alkoholom

Klientka si môže byť vedomá ako alkohol a drogy ovplyvňujú násilníka a môže násilníkovu závislosť vnímať ako príčinu násilia. Žena zažívajúca násilie môže mať tiež strach odhaliť násilie pred rodinou, priateľmi/priateľkami alebo aj políciou či úradmi, aby nevyšli najavo partnerova či ex-partnerova závislosť na drogách či alkohole. Zároveň existuje možnosť, že aj klientka samotná má problém s alkoholom či drogami, dokonca môže požívať rovnaké alebo podobné látky a využívať rovnakých dodávateľov ako násilník. V oboch prípadoch sa môže obávať odsúdenia či nepochopenia zo strany druhých, ako aj potenciálnych dôsledkov, či už zo strany násilníka alebo úradov - napr. možnosti, že by prišla o deti. Týmto spôsobom sa môže prehlbovať miera izolácie klientky.⁷³

Psychické problémy a vyhrážanie sa spáchaním samovraždy

Podobne ako v prípade alkoholu či drog, je dôležité zistiť, či násilník netrpí psychickými problémami, ktoré by mu znemožňovali viesť bežný spoločenský život. Domnienka, že násilník je psychicky chorý a táto choroba je príčinou násilia, predstavuje mýtus. Na druhej strane platí, že psychické problémy v spojení s násilím, sú rizikovým faktorom, ako uvádzame vyššie.

Pokiaľ násilník trpí depresiami či má samovražedné sklony, čiže pokúsil sa v minulosti o samovraždu, má samovražedné myšlienky, vyhráža sa samovraždou alebo má sebaopoškodzujúce správanie, je potrebné zistiť viac. Takéto sebaublížovanie je totiž spájané aj so zabitím iného človeka, a preto predstavuje zvýšené riziko pre prípady vraždy a následnej samovraždy. Častým ukazovateľom potenciálneho rizika je v takýchto prípadoch potreba násilníka kontrolovať vzťah, ktorá sa prejavuje opakujúcimi sa vyhláseniami typu: „Ak Ťa/ju nemôžem mať ja, potom nikto.“ Samotná klientka môže tiež vyjadriť, že sa obáva toho, že násilník spácha samovraždu, či zabije ju alebo jej deti. Pokiaľ má

⁷³ Tamtiež.

klientka takéto obavy je namieste poskytnúť žene adekvátne informácie o možnostiach podpory a ochrany, prípadne zvážiť spolu s ňou kontaktovanie polície.

Majetníckosť, extrémna žiarlivosť a iné poškodzujúce patriarchálne postoje

Takéto správanie násilníka bolo opísané vyššie v podkapitole Formy a vzorce násilia, vid'. časť Kontrolujúce správanie.

Ekonomický tlak

Cieľom je jednak zistiť, ako je to s finančnými záležitosťami - či má násilník nejaké finančné problémy, či má pravidelnú prácu, alebo o prácu nedávno prišiel, alebo je dlhodobo nezamestnaný, atď., ale tiež to, nakoľko je klientka na násilníkovi finančne závislá a on má nad ňou finančnú kontrolu. V prípade, že klientka nemá prístup k žiadnym verejným zdrojom, môže byť plne finančne závislá na svojom partnerovi.

Zohľadňovanie rizikových faktorov sa stalo základom pre realizáciu odhadu nebezpečenstva. Napriek prínosom, ktoré ponúka a ktoré sú spomínané v iných častiach tohto dokumentu, je užitočné poznať i limity tohto prístupu. Všeobecne hovoriť o nebezpečenstve je problematické, pretože tento pojem nie je jednoznačný. Nie je tiež zrejmé, aké dôsledky majú v konkrétnom prípade jednotlivé rizikové faktory. Hoci panuje zhoda ohľadne hlavných rizikových faktorov, ktoré je vhodné preskúmať, nevieme vždy určiť, ktoré rizikové faktory sú najzávažnejšie. Rovnako nie je jasné, akým spôsobom a s akými dôsledkami sa rizikové faktory navzájom ovplyvňujú. Niektoré rizikové faktory boli odvodené zo skúmania násilných činov zabitia/femicíd. Ich všeobecné používanie môže byť preto taktiež otáznе.⁷⁴ Uvedené limity môžu byť podnetom na ďalšie skúmanie. Opäť však potvrdzujú fakt, že mechanické vyhodnocovanie rizikových faktorov je nežiadúce.

3.3 Inštitucionálne rámce pre odhad nebezpečenstva a manažment bezpečia⁷⁵

Kľúčové prvky dobrej praxe inštitúcií v oblasti manažmentu bezpečia žien zažívajúcich násilie

1. Jasné stratégie a smernice inštitúcií pre riešenie prípadov násilia páchaného na ženách a domáceho násilia. Účinná implementácia a pravidelné vyhodnocovanie týchto smerníc (vrátane spätnej väzby od žien, ktoré zažili násilie).
2. Špecializované útvary, alebo špecializovaný personál inštitúcie, rozvíjanie odbornosti a skúseností zamestnancov a zamestnankýň pri práci s touto problematikou.
3. Pracovné postupy pri identifikácii opakovaného a závažného násilia, ktoré sa systematicky používajú na adekvátne riešenie všetkých prípadov násilia na ženách.
4. Odhad nebezpečenstva a plánovanie bezpečia, do ktorého sa vždy aktívne zapájajú ženy zažívajúce násilie a ktorý je štandardným postupom inštitúcie.
5. Existencia opatrení, ktoré zaručujú, že keď sa ženy zažívajúce násilie a ich deti obrátia na danú inštitúciu zamestnankyne a zamestnanci im vždy zaistia bezpečie.
6. Bezpečnostné opatrenia slúžia tiež na to, aby aj zamestnanci a zamestnankyne mohli vykonávať svoju prácu v bezpečnom prostredí (bezpečnostný plán pre inštitúciu)

⁷⁴ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

⁷⁵ Tamtiež s. 71

7. Inštitúcia bežne vykonáva revíziu prípadov extrémneho násilia femicíd a pokusov o ne, aby identifikovala nedostatky v praxi a tie oblasti, v ktorých treba prácu zlepšiť. Na základe revízie prípadov inštitúcia prijíma náležité stratégie a postupy.
8. Inštitúcie sú súčasťou multiinštitucionálnych partnerstiev aby mohli riešiť situáciu žien a manažment bezpečia.

Príklad

Napríklad v Španielsku a Veľkej Británii existujú špecializované policajné jednotky, v Nemecku a Rakúsku, špecializované súdy pre domáce násilie a trestnoprávna prokuratúra. Pri príprave rodovo podmieneného násilia má napr. španielska polícia komplexný monitorovací systém, ktorý slúži na systematický odhad nebezpečenstva výkon náležitých intervencií v prípadoch s menej závažným stupňom nebezpečenstva a na ochranu žien a ich detí. Počiatočný odhad nebezpečenstva sa realizuje pri prvom hlásení násilia na políciu a na základe stupňa nebezpečenstva sa opakuje v špecifickom časovom rámci, v priebehu 72 hodín v prípadoch extrémneho ohrozenia, do 7 dní v prípadoch vysokého stupňa nebezpečenstva, do 30 dní pri stredne vysokom stupni nebezpečenstva a do 60 dní v prípadoch nízkeho stupňa nebezpečenstva. Medzi ochranné opatrenia tam patria: intenzívny monitoring a sledovanie situácie zo strany polície, ochranné opatrenia, ktoré s okamžitou platnosťou vydávajú špecializované súdy, elektronické systémy ochrany a elektronické monitorovanie páchatel'ov.

3.4 Dotazníky odhadu rizika

Na základe identifikovaných rizikových faktorov vzniklo viacero nástrojov na odhad nebezpečenstva násilia.⁷⁶ Tieto nástroje majú väčšinou formu dotazníka, v ktorom sú do konkrétnych otázok premietnuté spomínané rizikové faktory a ktorý slúži ako podklad štruktúrovaného rozhovoru s klientkou/klientom. Existuje viacero typov dotazníkov, ktoré sa môžu líšiť vzhľadom na konkrétnu situáciu ich použitia. Podľa dokumentu WAVE je vhodné preferovať tie, ktoré sú orientované na klientku a zahŕňajú i jej vnímanie nebezpečenstva násilia.⁷⁷ Pre opis a porovnanie viacerých nástrojov pre odhad nebezpečenstva viď. prehľadovú štúdiu siete WAVE.⁷⁸

Je dôležité podotknúť, že tieto dotazníky sú len pomôckou pre vyhodnocovanie nebezpečenstva násilia. Je potrebné vyhnúť sa mechanickému používaniu dotazníkov, ktoré môže viesť k prehliadnutiu či ignorovaniu ďalších relevantných skutočností existujúcich na strane ženy zažívajúcej násilie. Rovnako je potrebné vyhnúť sa preberaniu v zahraničí používaných nástrojov bez ich testovania v slovenskom kontexte a následného prispôsobovania a neustáleho prehodnocovania vzhľadom na plnenie ich základného účelu.

⁷⁶ Vid'. príloha tohto dokumentu, v ktorej sa nachádza dotazník *Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and honour-based violence* V prípade záujmu využívať tento dotazník je potrebné získať súhlas od organizácie SafeLives.

⁷⁷ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

⁷⁸ Logar, R., Marvanová Vargová, B., Rösemann, U., *PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia*. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011. Dostupné na http://www.wavenetwork.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_o309.pdf

Čo treba urobiť pred vyplnením dotazníka

Pred použitím nástroja na odhad nebezpečenstva, čiže predtým, než začnete s klientkou vyplňať dotazník zameraný na rizikové faktory, je nutné, aby ste s ním boli dobre oboznámená. Je kľúčové, aby ste rozumeli všetkým otázkam uvedeným v dotazníku a vedeli, prečo sú relevantné, čo majú za cieľ zistiť, aké ďalšie informácie okrem prítomnosti či neprítomnosti rizikového faktora je potrebné zistiť a prečo, aké sú prednosti a limity daného nástroja, atď. Hĺbkové poznanie nástroja na odhad nebezpečenstva, ktorý plánujete použiť je podmienkou jeho správneho využitia. Toho je možné docieľiť napríklad prostredníctvom absolvovania špeciálneho školenia.

Dotazník zameraný na rizikové faktory sa pokúste vyplniť vždy pri prvom kontakte s klientkou. Než začnete s vyplňaním, uistite sa, či je pre klientku daný čas vhodný a ďalší kontakt s vami bezpečný, teda či nepredstavuje riziko (napríklad, že klientku bude hľadať násilník práve v danom čase, resp. jej dlhšia neprítomnosť doma môže vyvolať podozrenie a vystupňovať násilie, atď.). Dohodnite si, koľko času na rozhovor s vami má. Zistite si tiež, ako a kedy možno ženu kontaktovať, jej kontaktné údaje, a to zvlášť pokiaľ nevyplňate dotazník v priamom osobnom kontakte, ale napríklad telefonicky⁷⁹. Urobte tak pre prípad, že by bol telefonát prerušený alebo by žena náhle akútne čelila násiliu. Overte si tiež, akým jazykom žena hovorí a či nie je potrebná účasť tlmočníčky.

Než začnete pracovať na vyhodnocovaní nebezpečenstva násilia určite sa tiež uistite, že ste si vedomá toho, ako naložiť s výsledkami tohto procesu, že poznáte kompetencie vašej organizácie v oblasti pomoci ženám zažívajúcim násilie a ich deťom a sú vám známe kompetencie ostatných inštitúcií, miestnych i celonárodných, na ktoré môžete klientku odkázať. Pokiaľ je to možné, pokúste sa tiež zabrániť tomu, aby bola klientka odkazovaná z jednej inštitúcie do druhej a opätovne musela prejsť procesom odhadu nebezpečenstva násilia s inou osobou. Pre ženy zažívajúce násilie môže byť veľmi náročné hovoriť o svojej skúsenosti s násilím, a preto je potrebné nevystavovať ich opakovaným otázkam a postupom vždy s inou osobou.

Klientke vopred vysvetlite, že dôvodom pýtania sa otázok v dotazníku je zaistenie jej ochrany a bezpečia. Predstavte jej stručne koncept odhadu nebezpečenstva. Oboznámte klientku s internými predpismi vašej organizácie, ktoré sa týkajú mlčanlivosti, dôvernosti informácií a v neposlednom rade zdieľania informácií, pre ktoré je potrebné získať jej informovaný súhlas. Upovedomte ju tiež o tom, kedy môže byť dôvernosť poskytnutých informácií obmedzená. Takto bude pre klientku zrozumiteľné a transparentné, kedy a ako môžu byť informácie, ktoré poskytne v rozhovore a pri vyplňaní dotazníka použité. Pokiaľ je to možné, klientka by mala podpísať prehlásenie potvrdzujúce, že rozumie a súhlasí s týmito postupmi.

Počas vyplňania dotazníka treba dbať na nasledovné

Počas vyhodnocovania nebezpečenstva násilia a vedenia rozhovoru s klientkou je nutné dbať na to, aby v žiadnom prípade nedochádzalo k opätovnej viktimizácii či retraumatizácii klientky alebo inej ujme a zároveň boli zistené potrebné informácie. Počas vyplňania dotazníka a vedenia rozhovoru je potrebné prejsť žene a jej skúsenosti s násilím uznanie, prejavovať klientke rešpekt, dôveru v jej slová a podporu. K základným pravidlám patrí tiež ženu nijak neobviňovať, neposudzovať za to, čo urobila či naopak neurobila, nespochybňovať jej slová, ani skutky, nebrať ju na zodpovednosť za násilie, ktoré zažila, vyhnúť sa akémukoľvek naznačovaniu, že si násilie zaslúžila sama svojím správaním, nezosmiešňovať, ani nebagatelizovať ju samotnú, ako ani jej skúsenosť s násilím a jej potreby, uplatňovať slušný a profesionálny prístup a správanie sa voči nej a jej deťom, atď. Je tiež potrebné vedieť, ako si získať dôveru ženy, ako sa citlivo pýtať na informácie, ktoré sú pre odhad nebezpečenstva dôležité, ako vyjadrovať podporu a posilňovať ženu zažívajúcu násilie, a pod.

⁷⁹ Je vhodné zvážiť nahrávanie telefonických rozhovorov.

K nadobudnutiu uvedených zručností môže byť rovnako nápomocný tréning, ako aj prax pod supervíziou skúsenej kolegyne.

Namiesto označovania ženy pojmom obeť je v styku s ňou vhodné používať označenie „klientka“ alebo „zažívajúca násilie“, alebo v prípade priameho adresovania ženy, oslovovať ju menom. O osobe páchajúcej násilie voči klientke možno hovoriť ako o „páchateľovi“ násilia, „násilníkovi“, prípadne k nemu referovať menom. Je možné priamou otázkou na ženu zistiť, ako si želá byť oslovovaná a ako si želá, aby bol pomenovaný páchatel'. V kontakte s klientkou používajte rodovo vyvážený slovník (napr. ex-partner/ex-partnerka, partner/partnerka, člen/členka rodiny, atď.) tak, aby sa aj LGBT obeť cítili bezpečne a mali možnosť odkryť domáce násilie i svoju sexuálnu orientáciu či rodovú identitu.

V úvode rozhovoru sa pokúste rýchle zorientovať. Identifikujte koho a čoho sa klientka obáva. Overte si so ženou základné informácie o tom, kto je páchatel'om násilia, kde sa práve nachádza, kedy/či prichádza domov, a pod. Ak je to relevantné, zistite, kde sú deti. Majte tiež na pamäti, že riziko je dynamická vec a je vhodné ho opäť otestovať v prípade nového incidentu. Klientkam môžete tiež ponúknuť, aby – pokiaľ je to bezpečné -- zvážili možnosť zaznamenávať si násilné činy.

Pri vyplňaní dotazníka na odhad nebezpečenstva je veľmi dôležité spýtať sa na všetky otázky v ňom uvedené. Okrem odpovedí „áno“, „nie“ zahŕňa dotazník zvyčajne i možnosť „neviem“, pre prípad, keby klientka nepoznala odpoveď na otázku a zaškrtnutie odpovede „nie“ by bolo zavádzajúce a mohlo viesť k tomu, že skutočné riziko nebude identifikované. Odpovede „neviem“ môžu byť tiež užitočné v tom, že napovedia odborníckam a ich organizáciám, aké ďalšie informácie je potrebné v konkrétnom prípade ďalej zozbierať. Na konci dotazníka je vhodné využiť priestor na komentár, pokiaľ je potrebné akúkoľvek z odpovedí bližšie rozviesť alebo pomenovať iné relevantné skutočnosti, na ktoré dotazník nemyslí, ale pri formulovaní odborného stanoviska sa javia ako významné (napríklad špecifické potreby klientky vyplývajúce z viacnásobného znevýhodnenia).

Popri vyplňaní dotazníka je dôležité pýtať sa okrem hlavnej otázky uvedenej v dotazníku aj na ďalšie doplňujúce otázky súvisiace s jednotlivými rizikovými faktormi. Okruhy takýchto doplňujúcich otázok, prostredníctvom ktorých zisťujeme konkrétnejšie informácie užitočné pre presnejšie vyhodnotenie nebezpečenstva násilia uvádzame nižšie v tomto dokumente. Keďže tieto otázky sa väčšinou pýtajú na veľmi konkrétne, osobné a citlivé záležitosti, je kľúčové byť vnímavá a citlivá, hlboko vnorená do rozhovoru, získať porozumenie toho, čo žena vraví o svojej situácii, vycítiť, ktoré z navrhovaných otázok je dôležité pýtať sa a ktoré radšej vynechať, pretože by ženu mohli zbytočne zmiast' či vystrašiť, prípadne vyvolať neochotu ďalej pokračovať v dialógu. Napríklad otázka, či páchatel' vie, kam chodia do školy jej deti, by mohla vyvolať neopodstatnený strach o deti. Vyvolanie pocitu, že by žena mohla o deti prísť by taktiež mohli viesť k neochote komunikovať.

Pri akýchkoľvek výsledkoch dotazníka je potrebné pri vyhodnocovaní nebezpečenstva násilia vziať do úvahy celkový profesionálny úsudok. Ako už bolo spomínané vyššie, výsledky dotazníka nepredstavujú definitívne vyhodnotenie nebezpečenstva, ale majú skôr slúžiť ako pomôcka pre ďalšie analyzovanie situácie a rozhodovanie sa o nasledujúcom postupe. Okrem vysokého nebezpečenstva násilia, ktoré je zjavné z výsledného skóre dotazníka,⁸⁰ môže napríklad nastať situácia, že profesionálka pracujúca s klientkou má vážne obavy o jej situáciu, hoci žena neposkytla informácie, ktoré by jasne preukazovali vysoké riziko násilia. Môže tak usudzovať na základe toho, ako vníma

⁸⁰ V prípade nástroja na odhad nebezpečenstva *Dash risk checklist for identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and honour-based violence* používaného vo Veľkej Británii, ktorý tvorí prílohu tohto dokumentu, je za vysoké skóre považovaných 10 odpovedí „áno“. Pokiaľ je „áno“ odpovedí 14, odporúča sa daný prípad bezodkladne posunúť na zasadnutie skupiny multiinštitucionálnej spolupráce tzv. MARAC. Nastavenie „hraničného skóre“ však nie je rigidne dané, ani jediné určujúce pre posúdenie konkrétneho prípadu. Platí, že každý prípad je jedinečný, a preto je dôležité vyhnúť sa mechanickému posudzovaniu výsledkov dotazníka. „Hraničné skóre“ musí byť tiež prehodnocované vzhľadom na podmienky konkrétnej krajiny.

riziko násilia samotná obeť a/alebo na základe svojich znalostí a predchádzajúcich skúseností. Príkladom sú extrémny strach na strane obeti, kultúrne bariéry prehovoriť, jazykové bariéry či imigračné problémy a i.. Podobne prípady, kedy je zrejmé, že násilie eskaluje (napr. vzhľadom na počet policajných výjazdov za posledných 12 mesiacov) môžu byť posúdené ako vykazujúce vysoký stupeň nebezpečenstva násilia, hoci výsledné skóre „áno“ odpovedí z dotazníka neprekročilo „hraničné skóre“.

Po vyplnení dotazníka nasleduje

Po vyplnení dotazníka, ukončení procesu zisťovania dôležitých informácií a formulovaní odborného stanoviska je potrebné komunikovať klientke zistené závery týkajúce sa hodnotenia nebezpečenstva násilia. Komunikácia týchto záverov je veľmi citlivá záležitosť, ktorá môže byť spojená s mnohými emóciami na strane klientky. Pokiaľ výsledky poukazujú na vysoké riziko násilia a klientke treba oznámiť, že jej hrozí vážne ublíženie na zdraví či dokonca ohrozenie na živote, je potrebné pripraviť sa na to, že takéto správy môžu ženu vystrašiť, zmiastť či inak emocionálne zahltiť. Obavy na strane profesionálky treba preto komunikovať vnímavo, najlepšie prostredníctvom zosumarizovania odpovedí z dotazníka, ktoré boli získané od klientky samotnej, a tiež profesionálneho posúdenia a vyhodnotenia situácie.

Následne je potrebné ponúknuť klientke podporu a ochranu v rámci kompetencií vlastnej organizácie, alebo ju odporučiť na organizácie poskytujúce špecializované služby na zaistenie podpory, ochrany a bezpečia pre ženy zažívajúce násilie a ich deti alebo zabezpečiť koordinovanú reakciu viacerých zainteresovaných inštitúcií na báze multiinštitucionálnej spolupráce (pokiaľ je proces multiinštitucionálnej spolupráce nastavený a funkčný). Je kľúčové vysvetliť žene, aké existujú možnosti podpory a ochrany a sprostredkovať jej všetky relevantné informácie (napr. kontakty na linky bezpečia, na MVO poskytujúce špecializované služby, bezpečné ženské domy v jej okolí a pod...). Rovnako je však dôležité zachovať citlivý a ženu posilňujúci rešpektujúci postoj a nechať na ňu samotnú, aké kroky sa rozhodne podniknúť, netlačiť na ňu spôsobom „ja viem, čo je pre Teba najlepšie.“ Platí, že vytváranie plánov bezpečia sa robí spolu s klientkou a všetky kroky realizované v rámci manažmentu bezpečia sú s ňou prediskutované a odsúhlasené.

Takisto pokiaľ identifikujeme, že riziko násilia nie je momentálne vysoké, je potrebné oznámiť túto správu klientke opatrne a citlivo, aby nenadobudla presvedčenie, že jej situácia je zľahčovaná alebo aby sa necítila zahanbene za to, že vôbec žiadala o pomoc. Vysvetlite klientke, ktoré faktory sú spojené s vážnym ublížením na zdraví a ohrozením života a že pokiaľ by niektoré z nich v budúcnosti zažila, je potrebné opätovne prísť alebo v prípade akútneho násilného činu volať číslo linky pomoci. Riziko je dynamická vec a je vhodné ho opäť otestovať v prípade nového násilného činu. Klientkam môžete tiež ponúknuť, aby – pokiaľ je to bezpečné -- zvážili možnosť zaznamenávať si v budúcnosti násilné činy. Takýto záznam by mohol poslúžiť neskôr ako dôkazový materiál. Zároveň je však nutné dbať na to, aby nedošlo k ohrozeniu klientky v prípade, že by násilník takýto záznam našiel.

Aj v prípade, že nebezpečenstvo, ktoré žene hrozí nie je vyhodnotené ako vysoké, či život ohrozujúce v danom momente, môže byť pre ženu užitočné kontaktovať relevantné MVO napríklad pre poskytnutie právneho poradenstva či iných užitočných informácií a podpory, prípadne môže klientka hľadať pomoc pre podanie trestného oznámenia, a pod. Opätovne zdôrazňujeme, že odhad nebezpečenstva násilia nerealizujeme iba v záujme zachytiť prípady, kedy je riziko nebezpečenstva násilie vysoké. Každá žena zažívajúca akúkoľvek formu a stupeň násilia má právo na podporu, ochranu a zaistenie bezpečia.

3.4.1 Prípady dotazníkov

Dotazník CAADA-DASH (CAADA – Coordinated action against domestic abuse t.z. Koordinovaný postup proti domácejmu násiliu, DASH – Domestic abuse stalking and harassment and honour based violence t.z. Domáce násilie, prenasledovanie a obťažovanie a násilie v mene cti)⁸¹

24 otázok o rizikových faktoroch, 10 kladných odpovedí sa považuje za indikátor vysokého stupňa nebezpečenstva a 14 a viac kladných odpovedí napĺňa kritériá na odporúčanie do systému MARAC. Nástroj poskytuje priestor na odborné stanovisko osoby, ktorá odhad realizuje. Možno ho použiť na rozhovor so ženou, ktorý vedie odborníčka, alebo odborník s akejkoľvek inštitúcie, ktorá identifikovala, že žena zažíva násilie. Používa sa ako pomôcka pre zamestnancov a zamestnanky prvého kontaktu na rozpoznanie prípadov domáceho násilia, prenasledovania a násilia v mene cti s odhadom vysokého stupňa nebezpečenstva. Slúži na rozhodovanie o tom, ktoré prípady by mali ísť na multiinštitucionálne konferencie odhadu rizika a o tom, akú ďalšiu podporu žena potrebuje. Umožňuje inštitúciám robiť obhájitelné rozhodnutia založené na dôkazoch získaných dôkladným preskúmaním jednotlivých prípadov.

Príklad celý dotazník doplniť stupne

Danger assesment (DA – Odhad nebezpečenstva)⁸²

20 otázok o rizikových faktoroch s odpoveďami áno/nie, ktoré sa posudzujú a vyhodnocujú na štyroch úrovniach nebezpečenstva. Prehľad posledného roka s kalendárom dokumentujúcim závažnosť a frekvenciu násilia. Používa sa pri rozhovore so ženou, ktorý s ňou zvyčajne robí poradenská pracovníčka. Aj kalendár žena vyplní s jej pomocou. Primárne sa využíva na odhad extrémneho nebezpečenstva a násilia s následkom smrti pre ženu, zvýšenie povedomia ženy o hroziacom nebezpečenstve a zvýšenie bezpečia ženy, príprava bezpečnostných plánov a poskytovanie pomoci a podpory žene.

Stručný odhad nebezpečenstva pre pohotovostné oddelenia nemocníc⁸³

Skrátená verzia DA pozostáva z piatich otázok. Kladná odpoveď na tri otázky znamená 83% pravdepodobnosť vysokého stupňa ohrozenia závažným fyzickým útokom. Realizuje sa zdravotníckym personálom na identifikáciu žien, ktorým hrozí vysoký stupeň ohrozenia vážnymi zraneniami alebo potencionálne smrteľným fyzickým útokom.

⁸¹ Podľa <http://www.safelives.org.uk/practice-support/resources-identifying-risk-victims-face>

⁸² Podľa <https://www.dangerassessment.org/DATools.aspx>

⁸³ Podľa <https://www.dangerassessment.org/>

4 Zoznam použitej literatúry

- BELOTTI, E. G. 2000. Hra, hračky a detská literatúra. In ASPEKT, č 1, 2000. Zodp. red. J. Cviková - J. Juráňová. Č. 1. Bratislava : Aspekt. ISSN 1336-099X.
- BOSÁ, M., MINAROVICHOVÁ, K.: Rodovo citlivá výchova. Bratislava, EsFem 2006.
- CVIKOVÁ, J., JURÁŇOVÁ J.(eds.): Ružový a modrý svet. Aspekt, Bratislava 2003.
- Dáta o ľudských právach rómskych žien, Kultúrne združenie Rómov Slovenska, o.z, 2009.
- Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu; čl.3; (tzv. Istanbulsý dohovor).
- HANDBOOK FOR NATIONAL ACTION PLANS ON VIOLENCE AGAINST WOMEN. UN WOMEN NEW YORK, 2012 Dostupné na:
<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook-for-nap-on-vaw.pdf>
- Hodnotiaca správa o výsledkoch 1. etapy Programu podpory zdravia znevýhodnenej rómskej komunity za roky 2007 - 2008, dostupné na:
http://www.uvzsr.sk/docs/info/podpora/romovia/romovia_1_etapa.pdf
- KNUDSEN, S. (2006) Intersectionality - A Theoretical Inspiration in the Analysis of Minority Cultures and Identities in Textbooks. Caught in the Web or Lost in the Textbook, 53, 61-76. 2006.
- MESOCHORITISOVÁ, A.: Problém násilia páchané na ženách: teoretické východiská In: KICZKOVÁ, SZAPUOVÁ (eds.): Rodové štúdiá: Súčasné diskusie, problémy a perspektívy, Bratislava: Univerzita Komenského, 2011.
- OAKLEY, A.: Pohlaví, gender a spoločnosť. Praha: Portál, 2000.
- Obraz rómskej ženy, Quo Vadis o.z.,2011.
- PETRUSEK a kol.: Dejiny sociologie. Praha: Grada, 2011.
- Práva LGBT ľudí: Často kladené otázky. Preklad odpovedí na najčastejšie otázky ohľadom ľudských práv LGBTI ľudí vypracovaných Úradom Vysokkej komisárky OSN pre ľudské práva v rámci kampane "Slobodní a rovní" (<https://www.unfe.org/>). Originálny text v angličtine "FACT SHEET. LGBT Rights: Frequently Asked Questions" dostupný na: https://unfe-uploads-production.s3.amazonaws.com/unfe-7-UN_Fact_Sheets_v6_-_FAQ.pdf
- RENZETTI, M., CURRAN, D. J.: Ženy, muži a spoločnosť. Praha: Karolinum, 2003.
- Logar R.: Bridging Gaps – From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. WAVE, 2006. Dostupné na: http://www.iia.v.nl/epublications/2006/bridging_gaps.pdf
- Logar R., Vargová Marvanová B. Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence. Training of Trainers Manual. Council of Europe 2015. Dostupné na:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680595b8f>

Logar R. Domestic Abuse Intervention Center, Vienna and WAVE-Network THE AUSTRIAN MODEL OF INTERVENTION IN DOMESTIC VIOLENCE CASES, 2005 Dostupná na: <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>

Miloslava Jezná, Juraj Janček, Sylvia Králová, Karin Kupcová, Zuzana Majchráková, Iveta Novomestská, Renáta Puškárová, Apolónia Sejková, Anna Pisárová,,
MULTIINŠTITUCIONÁLNA SPOLUPRÁCA NA SLOVENSKU AKO NEVYHNUTNÝ
PREDPOKLAD ÚČINNEJ POMOCI ŽENÁM ZAŽÍVAJÚCIM NÁSILIE (Súčasný stav a
odporúčania) IVPR, 2015. Dostupné na:
http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/NP/podpora_preveniec/dokument_multiinstitucionalna_spolupraca_na_slovensku.pdf

SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence¹ is document reflects work undertaken by SafeLives in partnership with Laura Richards, Consultant Violence Adviser to ACPO. SafeLives Dash risk checklist Quick start guidance. Dostupné na: <http://www.safelives.org.uk/practice-support/resources-identifying-risk-victims-face>

SMETÁČKOVÁ, I.: „Gender ve školství“. In: I. SMETÁČKOVÁ, K. VLKOVÁ (eds.). *Gender ve škole*. Praha: Otevřená společnost 2005.
Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku 2010. UNDP 2011.

UNDP. Multisectoral Cooperation – Institutional Response to Violence against Women. United Nations Development Program Internacionalnih brigara 69, Belgrade Editor: Vesna Jarić. 2013

Zistenia z tréningu projektu Prelomiť začarovaný kruh násilia, grant. výzva Rovnosť šancí, Možnosť voľby

Žena v tiesni. www.zenavtiesni.sk. [online]. 4.10.2015 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z: <http://www.zenavtiesni.sk/index.php?show=26&PHPSESSID=314c17d2484976061097f8f1a2953c33>

WAVE. Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia. Tréningový manuál. WAVE, 2012

WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), *PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia*, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf